

Univerzita Komenského v Bratislave

Filozofická fakulta

Mgr. Katarína MISADOVÁ, PhD.

KAPITOLY Z MORFOLÓGIE MAĎARSKÉHO JAZYKA

Kontrastívny opis niektorých morfológických javov maďarského jazyka

Vysokoškolské skriptá pre poslucháčov maďarčiny ako cudzieho jazyka

1. vydanie

http://www.fphil.uniba.sk/uploads/media/Skripta_-_Misadova_02.pdf

Univerzita Komenského v Bratislave

2011

© Mgr. Katarína Misadová, PhD.

Recenzenti:

Mgr. Ildikó Hizsnyaiová, PhD.

Mgr. Szabolcs Simon, PhD.

Vydavateľ: Univerzita Komenského v Bratislave, 2011
Rukopis neprešiel redakčnou úpravou.

ISBN 978-80-223-2984-2

OBSAH

Úvod.....	5
I. kapitola. Dejiny vyučovania a skúmania maďarčiny ako cudzieho jazyka na území dnešného (Česko –) Slovenska	
1. Začiatky vyučovania a skúmania maďarčiny ako cudzieho jazyka.....	6
2. Vyučovanie a skúmanie maďarčiny ako cudzieho jazyka v období 1800-1801.....	8
3. Vyučovanie a skúmanie maďarčiny ako cudzieho jazyka od roku 1802	
3. 1. Vzdelávanie v maďarčine v zahraničí (1882–1920).....	10
3. 2. Nové aspekty vo vyučovaní a skúmaní maďarčiny ako cudzieho jazyka (1920–1950).....	11
3. 3. Súčasný stav vyučovania a skúmania maďarčiny ako cudzieho jazyka (1950 –)	11
II. kapitola. Vyučovanie a skúmanie maďarčiny ako cudzieho jazyka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.....	13
1. Maďarčina ako cudzí jazyk na Univerzite Komenského (1929–1990)....	13
2. Maďarčina ako cudzí jazyk na Katedre maďarského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty UK.....	15
III. kapitola. Kontrastívny pohľad na gramatiku slovenského a maďarského jazyka.....	18
1. Kontrastívne skúmanie materinského a cudzieho jazyka.....	18
2. Otázka jazykovej interferencie.....	19
3. Charakteristické črty morfolologickej roviny slovenského a maďarského jazyka.....	20
IV. kapitola. Niekoľko otázok ku gramatike maďarčiny ako cudzieho jazyka z pohľadu slovenčiny ako materinského jazyka.....	25
V. kapitola. Kontrastívne skúmanie niektorých javov morfolologickej roviny maďarského jazyka z aspektu slovenského jazyka.....	29
1. Slovesá.....	29
1. 1. Zvratné (reflexívne) slovesá).....	30
1. 2. Neurčité a určité časovanie slovies.....	34
1. 3. Varianty kmeňových morfém slovies.....	41
1. 4. Predponové slovesá.....	44
1. 5. Vázby slovies.....	60
2. Podstatné mená.....	64
2. 1. Gramatický rod podstatných mien v slovenčine a v maďarčine...	64
2. 2. Hláskové zmeny v kmeni maďarských podstatných mien.....	70
3. Prídavné mená.....	75
3. 1. Zhoda v maďarčine a v slovenčine.....	75
3. 2. Množné číslo prídavných mien v maďarčine.....	77
3. 3. Stupňovanie prídavných mien v slovenčine a v maďarčine.....	77
3. 4. Maďarské ekvivalenty živočíšnych a privlastňovacích prídavných mien.....	82
4. Číslovky.....	83

5. Zámená.....	84
5. 1. Osobné zámená.....	84
5. 2. Privlastňovacie zámená.....	85
5. 3. Ukazovacie zámená.....	86
6. Príslovkové vzťahy.....	88
6. 1. Gramatická kategória pádu.....	89
6. 2. Maďarské pádové prípony v maďarčine a ich slovenské ekvivalenty.....	90
6. 3. Maďarské postpozície a ich slovenské ekvivalenty.....	96
7. Verboidy.....	104
7. 1. Neurčitok.....	105
7. 2. Príčastia.....	106
7. 3. Prechodník.....	108
8. Člen.....	108
8. 1. Určitý člen a jeho ekvivalenty v slovenčine.....	108
8. 2. Neurčitý člen a jeho ekvivalenty v slovenčine.....	110
9. Jazykové prostriedky záporu v maďarčine a v slovenčine.....	111
9. 1. Vyjadrenie záporu záporným slovom <i>nem</i> v maďarčine.....	112
9. 2. Ďalšie jazykové prostriedky na vyjadrenie záporu v maďarčine.....	113
10. Tvorenie slov.....	114
10. 1. Tvorenie podstatných mien.....	115
10. 2. Tvorenie prídavných mien.....	119
10. 3. Tvorenie verboidov.....	122
10. 4. Tvorenie slovies.....	123
10. 5. Tvorenie slov skladaním.....	124
Použitá literatúra.....	129

ÚVOD

Maďarčina ako cudzí jazyk má v slovenskom akademickom kontexte už dlhšiu tradíciu, no najmä v posledných dvoch desaťročiach sa stáva predmetom intenzívnejšieho záujmu aplikovanej a kontrastívnej lingvistiky.

Od akademického roku 1990/1991, keď sa na Filozofickej fakulte UK v Bratislave znovu objavil študijný odbor hungarológia, výrazne sa zvýšil počet odborných štúdií i praktických výstupov venovaných problematike maďarčiny ako cudzieho jazyka.

Maďarský jazyk má, vďaka svojmu ugrofínskemu pôvodu, osobitné postavenie medzi indoeurópskymi jazykmi, a preto sa často považuje za ťažko osvojiteľný. Pri delení jazykov na ľahké a ťažké však zvyčajne vychádzame z rozdielov medzi materinským a cudzím jazykom, t. j. z príbuznosti/odlišnosti východiskového a cieľového jazyka.

Hlavným cieľom výučby maďarčiny ako cudzieho jazyka je naučiť záujemcov komunikovať v maďarčine. Zrozumiteľná komunikácia v cudzom jazyku je však okrem ovládania potrebného inventára lexikálnych prostriedkov podmienená aj adekvátnym použitím gramatických prostriedkov. Aj preto chceme venovať v týchto skriptách väčšiu pozornosť gramatickej, konkrétne morfolologickej rovine maďarského jazykového systému a zvlášť sa pristaviť pri niektorých javoch, ktoré spôsobujú – predovšetkým študentom s materinským jazykom slovenským – v porovnaní s ostatnými prvkami jazyka najväčšie problémy. Pri výklade morfologického systému maďarčiny pokúsime prekročiť rámec štandardného opisu gramatickej sústavy a pomocou kontrastívnej a funkcionálnej gramatiky poukazujeme predovšetkým na zhody, podobnosti, kontrasty a závislostné vzťahy medzi morfologickými javmi východiskového a cieľového jazyka.

I. KAPITOLA

Dejiny vyučovania a skúmania maďarčiny ako cudzieho jazyka na území dnešného (Česko –) Slovenska

Maďarčina ako cudzí jazyk prvýkrát vzbudila pozornosť v 14. storočí, keď sa na Karlovu Univerzitu v Prahe zapísali prví maďarskí študenti. Veľký záujem o ich, v Európe menej známy jazyk prejavil aj Ján Hus.

Ján Ámos Komenský vo svojom diele *Didactica magna* (1657) maďarčinu – spolu s češtinou – zaradil medzi živé a užitočné jazyky, dokonca vrelo odporučil ich štúdium už aj preto, že išlo o jazyky susedných národov. V diele *Panglottia* poukázal na neprítomnosť kategórie gramatického rodu v maďarčine a v prvom zväzku svojej didaktiky *Opera didactica omnia* sa zaoberal príbuznými črtami maďarského a fínskeho jazyka.

Programové vyučovanie maďarčiny z pohľadu cudzieho jazyka sa začalo pred viac ako dvestopäťdesiatimi rokmi. Toto obdobie sa delí na tri etapy: prvá zahŕňa začiatky vyučovania maďarčiny ako cudzieho jazyka do konca 18. storočia, druhá etapa sleduje problematiku až do roku 1880 a tretia skúma systematický prístup k riešeniu základných otázok vyučovania maďarčiny ako cudzieho jazyka v 20. storočí.

1. Začiatky vyučovania a skúmania maďarčiny ako cudzieho jazyka

V 18. storočí sa maďarčina prvýkrát vedome vyučuje ako cudzí jazyk. Vznikajú prvé učebnice zostavené s odlišným cieľom ako učebnice materinského jazyka, špecializuje sa aj metóda vyučovania. V dôsledku geopolitického postavenia vtedajšieho Maďarska sa za najdôležitejšie považuje výučba maďarčiny pre domácich i zahraničných Nemcov, preto sa prvé učebné materiály vznikajú v nemeckom jazyku.

1.1. Toto obdobie je vyznačené pôsobením Mateja Bela v Prešporke a vydaním jeho známej učebnice *Der Ungarische Sprach–Meister* v roku 1729.

Autor v predslove svojej knižky podáva dôkaz o modernom chápaní vyučovania cudzích jazykov. Tvrdí, že kým odlišnosť jazykov odcudzuje ľudí, vyučovanie (cudzích) jazykov ich zblízuje. Podľa jeho mienky medzi európskymi národmi sotva nájdeme také, ktoré by sa neusilovali o šírenie svojho jazyka, a preto považuje za veľkú chybu, že Maďari sa nepokúsili už skoršie oboznámiť so svojím jazykom aspoň susedné národy. Čo sa týka metódy vyučovania maďarčiny ako cudzieho jazyka, Bel sa vo svojej učebnici vyhýba strnulým gramatickým pravidlám, naopak, zdôrazňuje, že konečným cieľom osvojenej gramatiky a slovnej zásoby, ako aj čítania a prekladu je osvojiť si samotnú reč. Belova učebnica uspokojila všetky požiadavky doby – v prepracovanej a rozšírenej podobe sa dožila osemnásť vydaní. Tajomstvom úspechu tejto učebnice mohlo byť aj to, že sprostredkujúcim jazykom sa v nej stal – namiesto dovtedy obvyklej latinčiny – živý jazyk, a to nemčina.

1.2. Podnety pochádzajúce od Mateja Bela pôsobiaceho v Prešporku nezmizli bez stopy, obrysy prvých tzv. učilíšť vyučovania maďarčiny ako cudzieho jazyka sa črtajú práve v tomto meste. Prvým Belovým prívržencom sa stal Mátyás János Korabinszky, v rokoch 1759–1769 stredoškolský učiteľ, ktorý na základe vlastných skúseností ako prvý prepracoval Belovho Sprachmeistra. Korabinszky neskôr vo vlastnom byte založil dievčenský ústav, kde svojim zverenkyňiam okrem odborných predmetov učil aj francúzštinu a maďarčinu.

1.3. V poslednom desaťročí 18. storočia maďarčinu ako cudzí jazyk v Prešporku vyučoval György Szaller, v období 1791–1797 profesor katolíckeho gymnázia. Bol autorom učebnice maďarskej gramatiky, ktorá vyšla v latinskom a nemeckom jazyku pod názvom *Hungarica Grammatica latine et germanice. Ungarische Sprachlehre Lateinisch und Deutsch erklärt*. Szaller neskôr svoju učebnicu preložil aj do slovenského jazyka (*Uherská grammatica gazykem slowenskym*, Pozsony 1794) a časom ju vydal aj v srbčine (*Vengerskaja grammatika na slavno-serbstem jazyce*, Buda 1795).

1.4. Založenie hungarológie v Čechách na prelome 18. a 19. storočia znamenalo posilnenie postavenia maďarčiny ako cudzieho jazyka v susedných štátoch. Zakladateľom tejto novej disciplíny bol český historik a filológ Josef

Dobrovský, ktorý vo svojom diele *Systema linguarum* do všeobecného typologického systému jazykov zaradil aj ugrofínske jazyky. Dobrovský bol zástancom kontrastívnej filológie, pričom za východiskové kritérium lexikálno-etymologických súvislostí považoval skúmanie dejín vývinu jazykov.

1.5. Učebnice maďarskej gramatiky, ktoré vyšli na konci 18. storočia, boli bez výnimky napísané v nemčine. Mnohé z nich vznikli prepracovaním a rozšírením Belovho *Sprachmeistra*. Z odbornovo-vedeckého pohľadu najvýznamnejším dielom spomedzi nich je gramatika Pála Beregszászi–Nagya *Versuch einer magyarischen Sprachlehre*. Autor bol mimoriadnym profesorom východných jazykov na erlangenskej univerzite, kde prednášal o maďarskom jazykovom systéme, pričom skúmal príbuzné gramatické javy v maďarskom a tureckom jazyku.

2. Vyučovanie a skúmanie maďarčiny ako cudzieho jazyka v období 1800–1881

V tomto období vyšlo viac ako osemdesiat nových učebníc maďarského jazyka, z toho väčšina – skoro šesťdesiat – v nemeckom jazyku, ostatné v iných jazykoch: sedem v slovenčine, štyri v rumunčine, dve v srbčine (teda trinásť v jazyku národnostných menšín žijúcich na historickom území Maďarska), po dve v taliančine, francúzštine a angličtine, po jednej v ruštine, češtine a fínčine.

2.1. Prvá polovica dotyčného obdobia sa vyznačuje pôsobením Józsefa Mártona, známeho jazykovedca, významného teoretika a predstaviteľa aplikovanej jazykovedy, ktorý s ohľadom na vyučovanie maďarčiny ako cudzieho jazyka napísal množstvo učebníc maďarskej gramatiky, ale bol aj autorom viacerých čítaniek v maďarskom jazyku a metodickéj príručky k vyučovaniu maďarčiny ako cudzieho jazyka. Jeho hlavným dielom je v nemeckom jazyku vydaná praktická gramatika maďarčiny (*Praktische ungarische Sprachlehre*), ktorú napísal ako profesor vôbec prvej katedry maďarského jazyka na Viedenskej univerzite. Márton bol presvedčený o tom, že v spoločnej vlasti si každý občan chce osvojiť maďarský jazyk, ktorý je schopný spájať národy a národnosti žijúce v spoločnom štátnom útvare.

2.2. Na začiatku 19. storočia pôsobil aj niekdajší profesor maďarského jazyka a literatúry Kráľovskej akadémie v Prešporke Anton Gubernáth, priekopník hungarológie na území dnešného Slovenska. Vo svojom diele *Institutiones Linguae et litteraturae* (1802–1803) organicky spojil jazyk a literatúru, pričom literatúru považoval za pomocnú vedu lingvistiky. Vychádzajúc z hypotézy, že základnou filologickou disciplínou je syntax, zvláštnu pozornosť venoval štylistike a štruktúre niektorých literárnych diel.

Súčasne s Gubernáthovou prácou vznikajú ďalšie diela kontrastívneho rázu. V roku 1825 vyšiel etymologický slovník Slováka Štefana Lešku *Elenchus vocabulorum europaeorum cum primis slavicae magyari usus*, v ktorom autor rozlišuje aj štandardné a nárečové varianty niektorých maďarských a slovenských slov. Maďarsko-slovenský slovník Juraja Ribaya (*Vocabularium hungarico-slavicum*), zostavený približne v tom istom čase sa zachoval len v rukopise. V roku 1833 vyšla v Prešporke encyklopédia Ľehoľa Dankovského (*Magyaricae linguae Lexicon critico-etymologicum*), v ktorej autor odmietol teóriu o ugrofínskom pôvode maďarského jazyka a snažil sa dokázať, že až dve tretiny maďarskej slovnej zásoby sú slovanského pôvodu. Dankovský sa však nikdy predtým nezaoberal ani slavistikou, ani etymológiou, navyše sa opieral o mylnú teóriu, ktorá slovanské jazyky odvodzovala zo starogréckeho jazyka, preto výsledky jeho etymologických výskumov považovali jeho súčasníci-jazykovedci za neopodstatnené a zastarané.

2.3. Výnimočnou osobnosťou z oblasti vyučovania maďarčiny ako cudzieho jazyka v druhej polovici 19. storočia bol Szende Riedl, ktorý v rokoch 1854–1860 pôsobil ako profesor Katedry maďarského jazyka na Karlovej Univerzite v Prahe. Riedl bol prvým maďarským lektorom na zahraničnej univerzite, ktorý sa nezaoberal len vyučovaním jazyka, ale na vysokej úrovni pestoval aj hungarológiu: prednášal mytológiu, zaoberal sa dejinami maďarskej lyriky do konca 18. storočia, zaujímal sa o moderné jazykovedné tendencie 19. storočia, učil kontrastívnu gramatiku a dejiny maďarského jazyka. Výsledkom jeho pôsobenia v Prahe je učebnica *Ungarische Geschäftsstyl* (Praha 1856), ktorá pravdepodobne ako prvá učebnica vôbec obsahuje poznatky o maďarskom odbornom jazykovom štýle. Jeho ďalšími dielami sú učebnice *Mutatványok a magyar irodalomról, egyszersmind olvasmányok serdültebbek használatára* (*Ukážky z maďarskej literatúry, zároveň čítanie pre dospievajúcich*, Praha 1856) a *Magyarische*

Grammatik a Leitfaden für den Unterricht der magyarischen Sprache (Wien 1858). Takisto v Prahe vznikla jeho najlepšia jazykovedná práca *A magyar nyelvrendszer alapvonalai. Magyar hangtan (Základné línie jazykovej sústavy maďarčiny. Maďarská fonetika*, Praha 1859), v ktorej prvej časti sa autor zaoberá základnými jazykovednými pojmami, kým v druhej časti sa venuje vývinu maďarských hlások. V diele *Kisebb magyar nyelvtan (Kratšia maďarská gramatika*, Pest 1866) Riedl poukazoval na existenciu 22 príslovkových prípon v maďarčine, čím prezentoval „prechod zo systému s malým počtom príslovkových prípon na systém s väčším počtom príslovkových prípon“. Riedl popri tom skúmal aj systém a paradigmy tzv. ikového časovania v maďarčine a už vtedy kritizoval tradičné gramatiky, ktoré sa podľa jeho názoru často dostávajú do protikladu so živými jazykovými zvyklosťami, v dôsledku čoho odmietol od všeobecného a určitého časovania odlišujúce časovanie ikových slovies.

2.4. Spisovatelia maďarského reformného obdobia mali obavy z chronickej neprítomnosti maďarskej literatúry – ako jednej z najdôležitejších súčastí hungarológie – v učebniciach maďarčiny ako cudzieho jazyka. V dôsledku toho vznikajú prvé antológie vydané v nemeckom jazyku: najprv Mailáthove *Magyarische Gedichte* (Stuttgart 1825), neskôr všeobecne známa príručka Ferenca Tolnayho *Handbuch der ungarischen Poesie* (Pest–Wien 1828). Szende Riedl v tom istom čase v Prahe založil literárny časopis v maďarskom jazyku a hľadal takých autorov, ktorí by pomocou prekladaných maďarských literárnych diel oboznámili susedné národy s rôznymi obdobiami a smermi maďarskej literatúry.

3. Vyučovanie a skúmanie maďarčiny ako cudzieho jazyka od r. 1882

Tretie obdobie vyučovania a skúmania maďarčiny ako cudzieho jazyka trvá od roku 1882 až po súčasnosť. Rok 1882 sa vyznačuje ako začiatok reformného hnutia vo vyučovaní jazykov, iniciátorom ktorého bol – a to prostredníctvom článku *Reform des Sprachunterrichtes in Europa. Ein Beitrag zur Sprachwissenschaft* – Samuel Brassai.

3.1. Vzdelávanie v maďarčine v zahraničí (1882–1920)

Maďarčina ako cudzí jazyk nachádza svoje miesto aj v zahraničí. Vychádzajú prvé vedecké časopisy a periodiká v nemeckom a francúzskom jazyku (*Ungarische Revue 1881, Revue de Hongrie 1908*), ktoré sa stávajú učilišťami formujúcej sa hungarológie v zahraničí. Prvé hlbšie zhrnutie o maďarskom jazyku vychádza v nemčine, autorom diela *Die ungarische Sprache. Geschichte und Charakteristik* (Strassburg 1907) je Zsigmond Simonyi. Hungarológ Ignác Kont zmení svoje pôsobisko, presúva sa do Paríža a posledné dve desaťročia svojho života venuje vyučovaniu maďarského jazyka a literatúry na Sorbonne. Na berlínskej univerzite založia katedru maďarského jazyka a literatúry, jej vedúcim sa stáva Róbert Gragger.

3.2. Nové aspekty vo vyučovaní a skúmaní maďarčiny ako cudzieho jazyka (1920–1950)

V zahraničí – v Ríme a v Štokholme – sa otvárajú ďalšie maďarské inštitúty, neskôr v Londýne a v New Yorku na tamojších univerzitách založia katedry maďarského jazyka. V nových centrách hungarológie pracuje stále viac odborníkov z Maďarska, rastie počet cudzojazyčných publikácií vzťahujúcich sa na maďarský jazyk, literatúru a kultúru. Vysoké nároky týkajúce sa kvality učebníc maďarského jazyka a gramatiky spôsobujú, že sa začínajú uplatňovať nové aspekty v opise jazyka: vychádza Lotzova *Das ungarische Sprachsystem* (Stockholm 1939). Opisom maďarského jazykového systému sa však nezaoberajú len jazykovedci maďarského pôvodu. Na výskume maďarského jazyka z pohľadu všeobecnej jazykovedy má veľké zásluhy pražský univerzitný profesor Vladimír Skalička. Vo svojom diele *Zur ungarischen Grammatik* (Praha 1935) porovnáva maďarčinu s niektorými analytickými jazykmi, určuje jej miesto v typologickom systéme jazykov a venuje sa jej fonologickej rovine. Tzv. pražská škola sa zaujíma o diela Gyulu Lazicziusa, priekopníka maďarskej fonológie. Jeho moderný pohľad na fonetiku a fonológiu si všimne aj Ľudovít Novák, autor štúdií s ugrofínskou a maďarskou tematikou.

3.3. Súčasný stav vyučovania a skúmania maďarčiny ako cudzieho jazyka (1950 –)

Vyučovanie a skúmanie maďarčiny ako cudzieho jazyka sa stáva predmetom intenzívnejšieho záujmu v Maďarsku i v zahraničí. Zásadná zmena nastáva, keď v roku 1950, na začiatku studenej vojny Maďarsko zavolá späť do vlasti lektorov maďarského jazyka pôsobiacich v zahraničí, resp. neobsadí lektorské miesta na univerzitách západných štátov. Situácia sa normalizuje až na začiatku šesťdesiatych rokov, pôsobenie lektorov maďarského jazyka v zahraničí odvtedy upravujú medzištátne dohody.

Po skončení helsinskej konferencie v polovici sedemdesiatych rokov sa vo vyučovaní a skúmaní maďarčiny ako cudzieho jazyka využívajú novšie poznatky a trendy a čo je najdôležitejšie, začínajú sa tvorivo adaptovať zásady interkultúrnej komunikácie. Signatári záverečného komuniké konferencie sa totiž dohodli na dôležitosti rozširovania a vyučovania cudzích jazykov, a to s ohľadom na „menej rozšírené“ alebo „menej skúmané“ jazyky. Tzv. „follow-up“ program, vypracovaný na základe záverov konferencie zabezpečil prítomnosť maďarčiny ako „malého jazyka“ nielen v susedných krajinách, ale v celej Európe aj na ostatných svetadieloch.

Podľa štatistických údajov z akademického roku 1999/2000 je v tridsiatich siedmich štátoch sveta evidovaných približne stodvadsať univerzít, kde sa maďarčina vyučuje a skúma ako cudzí jazyk, kým 80% týchto univerzít sa nachádza v Európe, ostatné v Amerike a v Austrálii.

II. KAPITOLA

Vyučovanie a skúmanie maďarčiny ako cudzieho jazyka na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave

1. Maďarčina ako cudzí jazyk na Univerzite Komenského (1929 – 1990)

Maďarčina ako cudzí jazyk sa v študijnom pláne Filozofickej fakulty UK prvýkrát objavila v akademickom roku 1929/30 ako filologický odbor. Vedúcim a jediným členom tzv. Maďarského seminára, ktorý v tom čase bol súčasťou Slovenského seminára, sa stal profesor Pavol Bujnák, ktorý sa venoval literárnej komparatistike (jeho najpozoruhodnejším dielom v tejto oblasti je práca *Ján Arany v slovenskej literatúre*, Bratislava 1924). Kvôli vtedajším byrokratickým predpisom na univerzite však Bujnák musel habilitovať z ugrofínskej jazykovedy. Tak vznikla jeho menej významná, ba diskutabilná práca *Praefixa verbalia v jazykoch ugrofínskych a zvlášte v maďarskom*, Bratislava 1928). Maďarský seminár v prvom roku svojej existencie ponúkal len dvojhodinový seminár pod názvom Maďarský román v 19. storočí a čítanie starších textov. V akademickom roku 1931/32 sa počet prednášok a seminárov rozšíril na deväť hodín týždenne a pribudli aj predmety lingvistického rázu: pri seminároch s literárnou tematikou sa prednášala aj ugrofínska komparatívna jazykoveda. Po smrti Bujnáka až do roku 1945 mal Maďarský seminár dvoch externých pracovníkov: lingvistiku prednášal univerzitný profesor na dôchodku, orientalista Ján Bakoš a literatúru riaditeľ gymnázia a školský inšpektor na dôchodku František Jančovič. Obaja prednášali v slovenskom jazyku.

Napriek tomu, že v medzivojnovom období sa maďarská filológia stala menej skúmanou disciplínou, v tridsiatych rokoch vzniklo niekoľko významných prác tak v oblasti jazykovedy ako aj literatúry. Patrí medzi ne dizertačná práca Gábora Orbána *A finnugor nyelvek számnevei (Číslovky v ugrofínskych jazykoch*, Bratislava 1932) a monografia Alžbety Göllnerovej pod názvom *József Eötvös* (Bratislava 1937). Koncom tridsiatych rokov a počas druhej svetovej vojny na Slovensku prebiehal jazykovedný výskum týkajúci sa „styčných plôch“ v slovenskom a maďarskom jazyku, v rámci ktorého sa skúmali aj maďarské dialekty na Slovensku. Práve v tejto oblasti vznikla vynikajúca práca Lászlóa A.

Aranya Kolon nyelvjárásának fonológiai rendszere (Fonologická sústava kolonského dialektu, 1944).

Od jesene 1945 boli Maďari žijúci na území Československa zbavení všetkých svojich práv, v dôsledku čoho úrady pozatvárali školy s vyučovacím jazykom maďarským, vrátane Maďarského seminára. Na začiatku procesu znovunastolenia právnych vzťahov na Univerzite Komenského v roku 1949 opäť otvorili Maďarský seminár. Jeho jediným povereným pracovníkom sa stal vynikajúci slovenský básnik Emil Boleslav Lukáč. Hlavnou témou jeho prednášok bola poézia Adyho a moderná maďarská lyrika. Vyučovacím jazykom bola slovenčina, pričom v každom ročníku študovalo len 1-2 poslucháčov.

Najdôležitejšie zmeny vo vyučovaní maďarčiny ako vysokoškolského študijného odboru nastali v roku 1951. Zlúčená Katedra maďarského jazyka Pedagogickej a Filozofickej fakulty UK – ktorej prvými pracovníkmi boli Andor Sas a Sándor Csanda – vôbec prvýkrát zabezpečila štúdium maďarského jazyka a literatúry v maďarčine. V roku 1953 vznikla samostatná Vysoká škola pedagogická, ktorá už disponovala vlastnou katedrou maďarského jazyka. Na Katedre maďarského jazyka novozaloženej vysokej školy v tom čase pôsobil Ferenc Sima, ktorý prednášal dejiny a vývin maďarského jazyka. Dejiny maďarskej literatúry od roku 1956 prednášali dvaja externisti: Jaroslava Pašiaková a Ľudovít Garaj.

Samostatná Katedra maďarského jazyka vznikla na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v roku 1959 – po zániku Vysokej školy pedagogickej – pod vedením Andora Sasa. Po jeho smrti sa vedúcim katedry stal Lajos Turczel. V dôsledku novej školskej reformy v tom čase katedra zabezpečovala výchovu učiteľov maďarského jazyka a literatúry pre druhý stupeň základných škôl a pre stredné školy. V tomto období maďarčinu ako cudzí jazyk na katedre študovali len poslucháči archívniectva, a to formou intenzívneho jazykového kurzu. Členovia katedry sa však aj naďalej zaoberali kontrastívnym výskumom maďarského a slovenského jazyka a literatúry. Vydali viac ako tridsať monografií a zbierok štúdií s hungarologickou tematikou, ďalej štúdie, recenzie, eseje a viac ako dvadsať vysokoškolských a stredoškolských učebníc. Výsledkom kolektívnej vedeckej práce katedry bolo aj súborné dielo *Magyar irodalmi hagyományok szlovákiai lexikona (Encyklopédia maďarských literárnych tradícií na Slovensku, Bratislava 1980)*, ktoré je vlastne zhrnutím skorších maďarských literárnych tradícií na

Slovensku do roku 1918. Prvý komplexný prehľad na maďarskú literatúru na Slovensku do roku 1980 poskytuje dielo *A csehszlovákiai magyar irodalom lexikona (Encyklopédia maďarskej literatúry v Československu, Bratislava 1984)*.

V roku 1988 vtedajší vedúci Katedry maďarského jazyka a literatúry Zoltán Fónod inicioval vytvorenie strediska hungarológie pri katedre, ale ministerstvo školstva jeho nápad odmietlo. V roku 1990 na Filozofickej fakulte UK vznikol nový študijný odbor hungaristika. Vtedajší vedúci Katedry maďarského jazyka a literatúry Zsigmond Zalabai vypracoval návrh na zriadenie oddelenia na výskum maďarskej národnostnej literatúry a maďarského jazyka.

2. Maďarčina ako cudzí jazyk na Katedre maďarského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (1990 –)

Od akademického roku 1990/91 je teda maďarčina ako cudzí jazyk opäť prítomná na Filozofickej fakulte UK. Na začiatku však odbor sám o sebe nebol plnohodnotný, existoval len v kombinácii so slovenským jazykom a literatúrou. Odbor maďarčina ako cudzí jazyk-slovenský jazyk a literatúra sa otváral každý druhý rok, počet prijatých poslucháčov do roku 2003 bolo 19. Výučba mala skôr filologický charakter, ale v druhej polovici deväťdesiatych rokov v dôsledku politicko-hospodárskych zmien vzrástol záujem o tlmočníkov a prekladateľov do a z maďarského jazyka, a to už vyžadovalo špeciálnu jazykovú prípravu.

Charakter vyučovania maďarčiny ako cudzieho jazyka však od začiatku ovplyvňoval jeden veľmi dôležitý faktor, a to rozdielnosť úrovne znalosti maďarského jazyka u jednotlivých poslucháčov. Maďarčinu ako cudzí jazyk totiž študovali väčšinou takí poslucháči, ktorí navštevovali základnú a strednú školu s vyučovacím jazykom slovenským, ale materinským jazykom jedného z ich rodičov bola maďarčina. Títo poslucháči teda maďarský jazyk už na nejakej úrovni ovládali, a preto v ich prípade bolo treba zabezpečiť špecifické vzdelávanie s cieľom prehĺbiť ich jazykové znalosti. Odbor maďarčina ako cudzí jazyk si však volili aj poslucháči, ktorí po maďarsky vôbec nevedeli a praktický jazykový výcvik absolvovali priamo na katedre v rámci intenzívneho jazykového kurzu. Na základe študijného plánu však na konci svojich štúdií aj oni museli disponovať takými istými odbornými vedomosťami, ako ich kolegovia, ktorí už pri prijatí na štúdium dobre hovorili po maďarsky. Pritom všetkom treba brať do úvahy skutočnosť, že

vyučovanie maďarčiny ako cudzieho jazyka na Univerzite Komenského v Bratislave prebieha v slovenskom prostredí, kontakt so živým maďarským jazykom je minimálny, v dôsledku čoho môže úroveň vedomostí sotva prekročiť schopnosť reprodukovať v maďarskom jazyku. Na pedagógov kladie zvýšené nároky aj diferencované vyučovanie v rámci krúžku, veď maďarčinu ako druhý jazyk študuje poslucháč pochádzajúci zo zmiešaného manželstva, ktorý sa so svojím slovenským rodičom rozpráva po slovensky, ale od svojho maďarského rodiča sa do istej miery naučil hovoriť po maďarsky. Naopak ako cudzí jazyk sa učí maďarčinu poslucháč, ktorý sa narodil a žije v jednojazyčnom slovenskom prostredí, na istej úrovni ovláda aj nejaký nie materinský jazyk (napr. angličtinu, nemčinu) a maďarčinu začal študovať na univerzite ako filologický odbor.

Od akademického roku 2003/2004 sa odbor hungarológia vyučuje len na 1. stupni (Bc.) a môžu sa na ňu prihlásiť aj študenti, ktorý maďarský jazyk ovládajú na úrovni materinského jazyka, čím sa komplikuje jazykové vzdelávanie v rámci jednotlivých krúžkov. Absolventi študijného programu počas štúdia získajú základné teoretické vedomosti z daného odboru s dôrazom na pragmatický aspekt. To znamená, že po ukončení štúdia musia ovládať realie týkajúce sa študovanej oblasti ako aj maďarský jazyk, ďalej literatúru písanú v danom jazyku a musia poznať princípy tvorby pragmatických a umeleckých textov v maďarčine. Od akademického roku 2010/2011 sa odbor hungarológie už druhýkrát neotvára, ale neznamená to definitívny koniec daného študijného programu. Na Katedre maďarského jazyka a literatúry sa už pracuje na moderne koncipovanom študijnom odbore, ktorý by rôznymi spôsobmi a použitím výsledkov rozličných vedných oblastí spájaj dve etniká – Slovákov a Maďarov – žijúcich vedľa seba v spoločnom štáte.

Katedra maďarského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty UK okrem vyučovania hore uvedeného odboru už viac ako dve desaťročia sa podieľa aj na jazykovej príprave ostatných poslucháčov fakulty. Pre študentov Katedry archívnickva pravidelne zabezpečuje povinný kurz maďarského jazyka počas šiestich semestrov štúdia, pre ďalších záujemcov nepovinný predmet Maďarský jazyk. V prípade archivárov ide o špecifické jazykové vzdelávanie s ohľadom na primárne požiadavky v ich odbore, v druhom prípade je našim cieľom naučiť poslucháčov komunikovať v maďarskom jazyku v rozličných – formálnych i

neformálnych, oficiálnych i súkromných, symetrických i spontánnych atď. –
situáciách.

III. KAPITOLA

Kontrastívny pohľad na gramatiku slovenského a maďarského jazyka

1. Kontrastívne skúmanie materinského a cudzieho jazyka

Keď vedľa seba stoja dva jazyky – materinský jazyk a cudzí jazyk – ich porovnávaní sa nedá vyhnúť. Ako pri každom porovnávaní, aj pri kontrastívnom skúmaní dvoch jazykov treba nájsť to spoločné – v nášho hľadiska zhody a analógie –, ktoré môžu byť východiskovým bodom sprístupňovania a osvojovania jedného alebo druhého jazyka z pohľadu cudzincov.

Základy kontrastívneho skúmania jazykov na vedeckej báze položili moderné lingvistické školy a smery, čím sa do popredia jazykovedných výskumov dostali pojmy systém a štruktúra. Už zakladateľ modernej lingvistiky Ferdinand de Saussure zastával názor, že jazyk je systém deliaci sa na podsystémy, ktoré však z hľadiska vzájomného vzťahu k jazyku ako celku vytvárajú jednotný systém. Z iného aspektu sa jazyk chápe ako štruktúra, charakter ktorej určuje práve vzájomný vzťah jednotlivých jej prvkov a ich osobitný vzťah k jazyku ako celku. Takýto prístup k jazyku predpokladá dva spôsoby skúmania: na jednej strane analytický, na druhej strane syntetický, t. j. jazyk ako celok sa najprv rozoberie na podsystémy a v rámci toho na rôzne ďalšie časti, ale len preto, aby sa neskôr mohlo poukázať na súvislosti skúmaných častí so systémom či štruktúrou jazyka ako celku.

Kontrastívne skúmanie dvoch jazykov predpokladá tzv. interlingválnu (inými slovami vonkajšiu alebo medzijazykovú) kontrastivitu, t. j. porovnávanie dvoch jazykov ako celkov, resp. konfrontáciu ich jednotlivých podsystémov, jazykových rovín a gramatických kategórií, alebo len konfrontáciu niektorých ich štruktúrálnych častí s účelom odhaliť medzi nimi zhody, podobnosti a rozdiely. Konfrontovanými jazykmi v procese vyučovania a skúmania hociktorého jazyka z pohľadu cudzieho jazyka sú východiskový, teda materinský jazyk a cieľový, teda práve osvojovaný cudzí jazyk. Potreba porovnávaní v rámci toho istého jazyka, tzv. intralingválna (inými slovami vnútorná) kontrastivita vyplýva priamo z interlingválnej kontrastivity,

nakoľko rozsah podobností a rozdielov medzi dvoma jazykmi vyvoláva diferencované vnímanie cieľového jazyka ako takého.

Kontrastívne skúmanie jazykov však má aj ďalšiu, veľmi špecifickú podobu vyplývajúcu z vyučovania toho istého jazyka, a to jednak z aspektu materinského jazyka, jednak z pohľadu cudzieho jazyka. Takéto vnímanie kontrastivity sa pri vyučovaní maďarčiny ako cudzieho jazyka na Filozofickej fakulte UK v Bratislave prejavuje nasledovne: vyučujúci učí svoj materinský jazyk (maďarčinu) poslucháčom s materinským jazykom slovenským – teda z hľadiska vyučujúceho je materinský jazyk totožný s cieľovým jazykom poslucháčov, pričom pre vyučujúceho je materinský jazyk poslucháča len tzv. druhým jazykom, ktorého základy si osvojil počas svojich štúdií na základnej a strednej škole s vyučovacím jazykom maďarským, teda inštituálne, v neslovenskom prostredí. V dôsledku toho môžeme predpokladať, že materinský jazyk poslucháča samotný vyučovací proces nikdy neovplyvňuje až v takej miere ako práve materinský jazyk vyučujúceho. Môže sa totiž stať, že vyučujúci pri vyučovaní maďarčiny ako cudzieho jazyka pracuje s takými metódami, ktoré by aplikoval (aj) pri vyučovaní maďarčiny ako materinského jazyka.

2. Otázka jazykovej interferencie

Kontrastívne skúmanie jazykov vyžaduje najmenej dve vedecky podložené metódy. Využitím prvou z nich porovnávame podsystémy dvoch skúmaných jazykov bez ohľadu na to, na akej úrovni poznajú či používajú dané jazyky študenti odboru maďarčina ako cudzí jazyk s materinským jazykom slovenským. Pomocou druhej metódy skúmame rôzne zákonitosti, vrátane anomálií, ktoré sa objavia pri používaní cieľového, teda maďarského jazyka u tých istých študentov. Tieto dve metódy samozrejme úzko súvisia, veď pri skúmaní jazykovej interferencie musíme poznať oba jazykové systémy.

Poslucháči pri osvojovaní si maďarčiny ako cudzieho jazyka sa spoliehajú na dobre známe gramatické zákonitosti platné vo svojom materinskom jazyku, a preto spontánnosť či rutinu samozrejmu pri používaní východiskového (slovenského) jazyka sa snažia preniesť aj na cieľový (maďarský) jazyk. Z hľadiska kongruencie jednotlivých jazykových javov vo východiskovom a v

cieľovom jazyku je takýto transfer osožný, v prípadoch inkongruencie však neadekvátny transfer zapríčiňuje porušenie jazykovej normy v cieľovom jazyku.

Charakteristické typy interferencie pri vyučovaní maďarčiny ako cudzieho jazyka (ale aj ostatných cudzích jazykov) sú nasledovné:

a) *diferenciácia menšieho stupňa* (under-differentiation), napr. vnímanie slovných párov typu *tör – tór, örült – órült, tudó – túdó* atď.,

b) *diferenciácia väčšieho stupňa* (over-differentiation), napr. v maďarských podstatných menách končiacich na h poslucháči namiesto h vyslovujú ch: *dűh – düch, juh – juch, cseh – csech*,

c) *vnímanie rozdielov* (reinterpretation of distinctions), napr. pri výrazoch, ktoré v cieľovom jazyku dosahujú väčší stupeň členitosti ako v materinskom jazyku (napr.: *a haza felszabadítása/a haza felszabadulása*).

Výsledky najnovších kontrastívnych skúmaní poukazujú na to, že jazyková interferencia sa nevyskytuje vždy a všade tak, ako by sa to dalo očakávať výhradne na základe rozdielnosti jednotlivých javov vo východiskovom a cieľovom jazyku. V dôsledku protikladných javov sa pri používaní cieľového jazyka môžu objaviť aj také realizácie, ktoré nevyhovujú ani požiadavkám východiskového, ani zákonitostiam cieľového jazyka. V slovenčine chýbajúce maďarské fonémy *ö, ő, ü, ű* napr. poslucháči s materinským jazykom slovenským nahradia odlišne (viď *tiker, tukor*). Podobné prípady interferencie sa vyskytujú vo všetkých jazykových rovinách.

3. Charakteristické črty morfolologickej roviny slovenského a maďarského jazyka

Východiskovým bodom kontrastívneho skúmania dvoch jazykov je dôkladný prehľad vybraného podsystému materinského jazyka. Podobnému prehľadu treba podriaďiť aj ekvivalentné prvky cieľového jazyka. Pri synchronnom porovnávacom výskume dvoch jazykov vychádzame predovšetkým z poznatkov jazykovej typológie.

3. 1. Slovenčina je v prevažnej miere flektívnym jazykom. Vo tomto type jazykov sa gramatické významy slov hromadia v koncovke, napr. gramatická

morféma prídavného mena *dobrý* poukazuje na zhodu s podstatným menom v rode, čísle a páde; morféma podstatného mena *domy* vyjadruje pád, číslo a čiastočne aj rod; slovesné koncovky zas poukazujú na osobu i číslo aktéra, ďalej na spôsob a čas deja. Pre slovenčinu je typická kategória gramatického rodu, ale aj to, že privlastňovanie tento jazyk vyjadruje osobitnými slovami. V slovenskom jazyku sa nachádza celý rad rôznych deklinačných štruktúr, gramatická zhoda je charakteristická nielen s ohľadom na prídavné mená, ale aj s ohľadom na číslovky a zámená.

Skloňovanie podstatných mien sa vyznačuje polysémiou, t. j. jediná gramatická morféma vyjadruje viac gramatických významov (napr. pri skloňovaní podstatného mena *dom* sa tá istá morféma vyskytuje vo viacerých pádoch: v nominatíve a akuzatíve nulová morféma, v genitíve a datíve morféma -u). Prítomná je ale aj gramatická homonymia, t. j. v rámci jedinej morfémy sa hromadia dva-tri rôzne gramatické významy (napr. v akuzatíve plurálu podstatného mena *domy* morfém -y označuje paralelne tri významy: číslo, pád a rod podstatného mena). Gramatickú synonymiu môžeme objaviť pri pozorovaní deklinačných vzorov *dom* a *žena*, a to v lokáli singuláru: o dome – o žene. Práve gramatická polysémia, homonymia a synonymia spôsobujú, že slovenská morfológia je pre cudzincov zdá často príliš komplikovaná, ťažká.

Privlastňovací vzťah slovenčina vyjadruje privlastňovacími zámenami, ktoré sa so slovom vyjadrujúce vlastníctvo zhodujú v rode, v čísle i v páde (napr.: *od môjho otca*). Privlastňovanie však v slovenčine možno vyjadriť aj ďalšími jazykovými prostriedkami, napr. privlastňovacími prídavnými menami, pri ktorých sa ale takisto vyžaduje zhoda medzi privlastňovacím prídavným menom a podstatným menom v rode, čísle a páde (napr. *v otcovom dome*).

Slovenčina sa pri tvorení slov vyznačuje značnou pravidelnosťou, systémovosťou. Nové gramatické i lexikálne tvary sa v nej tvoria predovšetkým pomocou predpôn a prípon najčastejšie od slovesného alebo menného slovného základu (napr. *riaditeľ*, *letec*, *napísať*, *nadporučík* atď).

Do istej miery sa v slovenskom jazyku vyskytujú aj iné typologické vlastnosti nez flektívne. Aglutinačné prvky môžeme pozorovať napríklad pri časovaní sloves v imperatíve. Kým sa pri deklinácii podstatných mien pádové koncovky pripájajú pevne, čo sa prejavuje aj neprítomnosťou asimilácie znelosti (napr.: *koč* – *kočmi*), pred rovnako znejúcou koncovkou imperatívu nastáva

asimilácia, teda aj výrazná hranica morféme (*kúp – kúpme [kúbme]*). Podobne voľne sa aglutinuje aj predpona v budúcom čase typu *poletím, ponesiem* (napr. v infinitíve *letieť, niesť* a nie *poletieť, poniesť*), ako aj predpona superlatívu (napr.: *najnovší, najvyššie*). Ako aglutinačný prvok možno hodnotiť aj tendenciu zachovať rovnakú podobu koreňa a s tým súvisiaci malý počet alternácií (napr.: *nový: novší, najnovší* oproti *zlý: horší, najhorší*).

Mnoho slov v slovenčine – iste aj pod vplyvom kalkovania – vzniklo synteticky, skladaním. Spojením gramatických slov vznikli napr. predložky, ktoré majú v prvej časti zložku *po* (napr.: *popod, ponad, poza, pomedzi*). Analogicky vznikli ďalšie predložky *kvôli, voči* alebo spojky *akoby, lenže, avšak*, častice i citoslovca *všakver, preboha, eštežečo* i príslovky *dennodenne, spakruky* atď. Najviac zložených slov však vzniklo v oblasti substantív a adjektív (napr.: *zverolekár, veľkolistý, stavbyvedúci* atď).

Analytické prvky sa v slovenčine realizujú v opisných slovesných tvaroch (napr.: *budem písať, písal by som, boli volaní*) ako aj v zvratných tvaroch neosobných (napr.: *ide sa, bolo by sa išlo*) i pasívnych (napr.: *bude sa spievať*).

Ako introflexívne prvky treba hodnotiť rozličné alternácie, ktoré však zostávajú iba sprievodným zjavom, nie sú vlastným prostriedkom tvorenia tvarov (napr.: *ruka – rúk – ∅, viem – vedz – ∅*).

Polysyntetické prvky vidieť okrem niektorých prípadov skladania slov v zachovávaní amorfných tvarov (najmä podstatných mien a prídavných mien, ale aj prísloviek, napr.: *kakadu, kupé; lila, bordó; domov*).

3. 2. Maďarčina je typickým aglutinačným jazykom. Dosvedčujú to dlhé rady morféme (napr.: *vár-hat-t-a, nyelv-ész-ek-nek*) alebo homogénnosť skloňovania podstatných mien ako aj neprítomnosť gramatických rodov či zhody medzi prídavným menom a podstatným menom.

Do istej miery sa v maďarčine vyskytuje aj flektívna zložka: časovanie je homogénne, ale sloveso má dve tzv. konjugácie: ikové a neikové, v gramatike podstatných mien a sloves je viac tzv. subdeklinácií a subkonjugácií, sú v nej prítomné varianty ako *kéz – kezek, pelyk – pelyhek, tó – tavak, kő – kövek* atď.

Polysyntetickým prvkom je v maďarčine skladanie slov, kompozitá sú veľmi dôležitými a typickými zložkami maďarského jazyka. Prefixy používané v maďarskom jazyku sú tiež polysyntetického charakteru, ale majú iné vlastnosti

ako slovanské alebo latinské prefixy. Menej dôraznou zložkou je v maďarčine analytická zložka, ktorú môžeme pozorovať napr. v štruktúre maďarského člena.

Slovo je v maďarčine evidentnou morfológickou jednotkou. Dôsledkom delenia slov na základe významu, syntaktickej funkcie a morfológickej stavby je vznik slovných druhov, ktoré sú v maďarčine podobné ako v ostatných európskych jazykoch. Ak sa napriek tomu v ich pomenovaniach nájdú nejaké rozdiely (viď *főnévi igenév* – neurčitok, *melléknévi igenév* – prídavné, *határozói igenév* – prechodník), ide len o dôsledok rôznych aspektov. V maďarčine podobne ako v iných jazykoch existuje konverzia medzi slovnými druhmi, ktoré sa týka predovšetkým slov patriacich do skupiny najfrekvencovanejších slovných druhov. Konverziu medzi slovnými druhmi v maďarčine ovplyvňuje aj rozdiel medzi derivačnými morfémi a príslovkovými príponami. Z toho vyplýva, že slová typu *szépen*, *lassan* niektoré gramatiky považujú za skloňované prídavné mená, iné za príslovky.

Maďarské morfémy sa delia na dve veľké skupiny: na autosémantické a na synsémantické. Do prvej skupiny patria kmene, do druhej prípony (*ragok* – gramatické prípony, *képzők* – derivačné prípony a *jelek* – tzv. znaky) a formálne slová (*névutók* – postpozície, *kötőszók* – spojky a *névelők* – členy). Rozdiel medzi dvoma skupinami morfémi je jasný: kmene sú dlhšie, zo sémantického hľadiska dôležitejšie, ich miesto vo vnútri slova je stabilné. Je veľmi dôležité rozpoznať základné (tzv. slovníkové) a ostatné (tzv. neslovníkové) varianty jednotlivých kmeňových morfémi.

Tvorenie slov má v maďarčine jednak aglutinačný, jednak polysyntetický charakter. Väčšina slov vzniká pomocou derivačných morfémi, počet takto vzniknutých nových slov je oveľa väčší ako v iných, napríklad slovanských jazykoch. Podobná je aj pozícia zložených slov v maďarčine. Spomedzi európskych jazykov v maďarskom jazyku sa vyskytuje najviac kompozít, súbor ich slovotvorných typov je neobyčajne rozsiahly (napr. *dimbes-dombos* – kopcovitý, *íróasztal* – písací stôl, *bányászszakszervezet* – odborné hnutie baníkov atď.). Na základe maďarského pravopisu jazyková jednotka zložených slov nie je zrejmá, napr. *ezüsttárca* (strieborné púzdro) je podľa pravopisu jedno slovo, ale *ezüst cigarettatárca* (strieborné púzdro na cigarety) sú už dve slová.

Prefixy sú tiež dôležitou súčasťou maďarskej morfológie. V skutočnosti má sémantika prefixov a zložených slov čosi spoločné. Ako dôležité je to čosi

„spoločné“, sa prezentuje práve v maďarčine: sú v nej prefixy, ktoré sa viac–menej správajú ako autosémantické jednotky (napr. prefixy typu *tovább-*, *vissza-*, *hátra-*, *előre-*, *félre-*, *agyon-* atď.).

Čo sa týka syntagiem a tvorenia viet, situácia je oveľa jasnejšia. Maďarčina aj v syntaktickej rovine sleduje aglutinačný postup. Zhoda sa v maďarčine vyskytuje málokedy (napr. medzi ukazovacím zámenom a podstatným menom *ezt a lányt*), vo funkcii prívlastku sémantickú príslušnosť slov vyjadruje slovosled alebo väzba. Princíp *regens post rectum* (prídavné meno stojí pred podstatným menom, sloveso stojí na konci vety atď.) je dodnes najdôležitejším princípom, ktorý určuje maďarský slovosled.

IV. KAPITOLA

Niekoľko otázok ku gramatike maďarčiny ako cudzieho jazyka z pohľadu slovenského jazyka

Vo vyučovaní hociktorého jazyka z aspektu cudzieho jazyka – zameranom predovšetkým na komunikáciu – gramatiku nemôžeme vnímať ako abstraktný systém pravidiel, práve naopak. Gramatika je v tom prípade systémom pravidiel odhaľujúcim fungovanie jazyka, ktorú pokladáme síce za osobitne závažnú s ohľadom na úspešnosť komunikácie, ale napriek tomu ostáva len prostriedkom na dosiahnutie komunikatívnej kompetencie.

Vo vyučovaní cudzieho jazyka významnú úlohu zohráva kontrastivita, t. j. kontrastívne skúmanie gramatiky východiskového a cieľového jazyka. V našom prípade to znamená, že gramatickú sústavu maďarského jazyka opisujeme s prihliadnutím na gramatickú štruktúru slovenského jazyka, pričom gramatiku oboch jazykov pokladáme za organickú jednotku, v ktorej jednotlivé podsystémy zapadajú do seba a fungujú vo vzájomných súvislostiach. Tým sa prekračuje rámec štandardného opisu gramatickej sústavy a opisujú sa zhody, podobnosti, kontrasty a závislostné vzťahy rozličného druhu medzi gramatickými javmi dvoch skúmaných jazykov. Zhody a podobnosti zvyčajne nevyžadujú osobitný odborný výklad, dajú sa pochopiť aj intuitívne, zvládnutie rozdielných gramatických javov je však komplexná úloha.

Kontrastívny opis gramatiky maďarského jazyka vymedzuje celý rad morfológických javov, ktoré spôsobujú poslucháčom slovanskej proveniencie – v porovnaní s ostatnými prvkami jazyka – najväčšie problémy.

1. Časovanie slovíes

V maďarčine rozlišujeme dva spôsoby časovania slovíes, a to neurčité (podmetové) a určité (predmetové) časovanie. Ťažkosti spojené s osvojením si určitého časovania u poslucháčov s materinským jazykom slovenským vyplývajú z odlišných výrazových prostriedkov kategórie určenosti vo východiskovom a cieľovom jazyku. Pojem určitého časovania navyše neexistuje ani v ostatných indoeurópskych jazykoch. Poslucháčom teda treba vysvetliť, že neurčité

(podmetové) časovanie neznamena to, že vo vete sa nemôže nachádzať predmet, ba čo viac, tranzitívny charakter slovesa neovplyvňuje prítomnosť alebo neprítomnosť predmetu vo vete, naopak: rozhodujúci vplyv na spôsob časovania slovesa má to, o aký predmet – či určitý alebo neurčitý – ide. Nemôžeme sa teda čudovať, keď poslucháči hungarológie počas komunikácie v maďarskom jazyku väčšinou nerozlišujú neurčité a určité časovanie slovies, a to napriek tomu, že teoreticky vedia rozpoznať osobné prípony oboch konjugačných systémov.

2. Verboidy

Samostatný okruh problémov vo vyučovaní gramatiky maďarského jazyka tvoria tzv. verboidy, t. j. neurčitok, prídavia a prechodník. Pre poslucháčov s materinským jazykom slovenským nemalý problém predstavuje používanie neurčitkového prídavku či predmetu a tvorenie budúceho času pomocou slovesa *fog* a neurčítka obsahujúceho slovesnú predponu (napr.: *el fog látni [vkit vmivel] ~ el fogja látni [őt vmivel]*). Ďalším úskalím je časový aspekt rôznych druhov prídaví v maďarčine (napr.: *levelet író személy, megírt levél, megírandó levél*) a adekvátny ekvivalent slovenského trpného prídaví (napr.: *bol pozvaný – meghívta, list bol napísaný – megírták a levelet alebo a levél meg volt írva*).

3. Slovesné predpony

Osvojenie si maďarských slovesných predpôn alebo ich porovnávanie so slovenskými slovesnými predponami s podobnou či odlišnou funkciou spôsobuje problémy na dvoch úrovniach: vo významovej oblasti a na úrovni slovosledu vo vete. Čo sa týka významu predpôn, najviac času treba venovať slovesným príponám, ktoré menia význam základného slovesa, a tým mu dávajú rôzne významové odtienky (napr.: *alámos ~ elmos ~ felmos ~ kimos ~ lemos* atď.) a predponám, ktoré vyjadrujú odlišné časové aspekty deja (napr.: *elolvas vmit – ukončený dej, elbeszélget vkivel – nepretržitý dej*). S ohľadom na slovosled maďarských slovesných predpôn sa len ťažko nájdu pravidlá, podľa ktorých nájdeme ich adekvátne miesto vo vete (viď *Elengeded velem moziba Klárit? El is engedném, de nem akar menni. Nem engedem el. Engedd el!* atď.).

4. Príslovkové vzťahy

Pri vyučovaní príslovkových vzťahov uplatňujeme zásadu postupnosti: od jednoduchého k zložitému a od konkrétneho k abstraktnému. Príslovkové vzťahy v maďarčine nevyjadrujeme predložkami, ale príslovkovými príponami, postpozíciami alebo ukazovacími zámenami (napr.: *Pozsonyba*, *Pozsony mellé*, *addig*). Ak vychádzame z konkrétnych príslovkových vzťahov, na prvom mieste sa zaoberáme miestnymi vzťahmi. Jazykové prostriedky slúžiace na určenie miesta sa diferencujú podľa smeru pohybu, a to dvoma dynamickými vektormi (odpovedajúcimi na otázky *honnan/odkiaľ?* a *hova/kam?*) a jedným statickým (odpovedá na otázku *hol/kde?*). Ďalším činiteľom, ktorý určuje miestne vzťahy, je to, aké dimenzie má priestor, v ktorom sa osoba vykonávajúca činnosť alebo predmet nachádza. Na základe toho rozlišujeme vnútorné (napr.: *iskolában*), povrchové (napr.: *asztalra*) a vonkajšie (napr.: *onnan*) miestne vzťahy. Po pochopení jednotlivých aspektov možno študentom poskytnúť aj názorný prehľad systému, ktorý im pomôže uzrejmíť vzťah podmetu k istej vymedzenej časti priestoru. Pri určovaní miestnych vzťahov nesmieme zabudnúť na osobité formy vyjadrenia blízkosti a vzdialenosti (napr.: *ebbe/abba*, *erről/arról*, *ehhez/ahhoz* atď.).

5. Slovesné väzby

Väzby s ohľadom na požiadavku komplexnosti skúmame tak z pohľadu morfológie ako aj syntaxe. Ak pri vyučovaní väzieb vychádzame z určujúceho vetného člena, ktorým je najčastejšie sloveso, prvú reláciu hľadáme v smere predmetu: dajme zistiť, či pri slovese môže alebo nemôže stáť predmet (napr.: *kér vmít* – prosí si *niečo*, *mond vmít* – povie *niečo*, ale: *áll ∅* – stojí *∅*, *ül ∅* – sedí *∅*). Druhá relácia ukazuje smerom na príslovkové vzťahy, sloveso sa tu objaví ako určujúci vetný člen tzv. stálych príslovkových určení (napr.: *beszél vkinek vmiről* – hovoriť s *niekým o niečom*, *csodálkozik vmin* – čudovať sa *niečomu*). Väzbové spojenie maďarských slovies sa však vo väčšine prípadov líši od rekcie slovenských slovies, čo znamená, že vplyv materinského jazyka poslucháčov sa v používaní väzieb často prejavuje interferenciou, ktorej sa snažíme predísť porovnávaním

týchto konštrukcií na teoretickej úrovni, ale aj ich automatizáciou a praktickým používaním v komunikácii.

6. Privlastňovací vzťah

Maďarčina disponuje veľkou možnosťou variácií na vyjadrenie vzťahu medzi vlastníkom a vlastníctvom. Privlastňovací vzťah môže vyjadriť nasledujúcimi spôsobmi: 1. k slovu označujúcemu vlastníctvo pridáva tzv. privlastňovacie prípony (napr.: [a] ház*am* – môj dom), 2. privlastňovacou syntagmou (napr.: [a] *bátyámnak a háza* – dom môjho brata), 3. privlastňovacím zámenom (napr.: [a] ház az *enyém* – dom je môj), 4. tzv. privlastňovacím znakom (napr.: [a] *bátyámé* – bratov/-a/-o/-e), 5. pomocou slovesa *van* (napr.: *van háza* – má dom). Pri osvojovaní si rôznych foriem privlastňovacieho vzťahu najväčší problém spôsobuje zámena početných variácií a vyjadrenie privlastňovacieho vzťahu v prípade, že vlastníkom je osoba alebo predmet jednotného čísla, kým vlastníctvom je osoba alebo predmet množného čísla, alebo aj vlastní, aj vlastníctvo sú podstatné mená množného čísla.

7. Slovosled

Učítelia maďarčiny ako cudzieho jazyka zvyčajne nemôžu poskytnúť oporné body ani vymenovať pravidlá týkajúcich sa štandardného slovosledu maďarskej vety. Rôzne vysvetlenia, ktorými sa stretávame v opisných gramatikách sú v skutočnosti iba prirodzenou súčasťou jednotlivých gramatických javov, a neobsiahnu zákonitosti tvorby viet. Odpoveď na mnohé otázky slovosledu naopak poskytuje generatívny opis maďarských vetných konštrukcií či aktuálne členenie vety. Z nich vyplýva, že pri tvorbe maďarskej vety dominuje poradie pozmeňujúci člen – pozmenený člen, kým v slovenčine a v ostatných slovanských ale aj germánskych jazykoch poradie pozmenený člen – pozmeňujúci člen. Tieto zásady poukazujú na hlavné aspekty maďarského slovosledu a pomáhajú pochopiť zákonitosti tvorenia maďarských viet.

V. KAPITOLA

Kontrastívne skúmanie niektorých javov morfolologickej roviny maďarského jazyka z aspektu slovenského jazyka

Synchrónny konfrontačný výskum dvoch jazykov, či už geneticky príbuzných alebo nepríbuzných naráža na problémy na všetkých jazykových rovinách. Morfologické systémy jazykov – spolu s fonologickými – sú najuzatvorenejšie, preto sa môže zdať ich porovnávanie ľahším, jednoduchším. Veľké množstvo prvkov i rozmanitosť vzťahov medzi nimi však robí morfologický systém každého jazyka komplikovaným, a to napriek tomu, že v tejto jazykovej rovine vládne tzv. zákonitosť kategórií.

1. Slovesá

Slovesá sú ohybné slová, ktorými sa pomenúvajú dynamické príznaky vecí. Všeobecne sa v nich uplatňujú lexikálno-gramatické kategórie intencie, ako aj gramatické kategórie času, spôsobu a slovesného rodu. Kým sa však sloveso v slovenčine vyznačuje aj kategóriou slovesného vidu a zhody, maďarskému slovesu tieto kategórie chýbajú. V inom rozsahu sa v maďarských slovesách realizuje aj intencia slovesného deja. Na druhej strane sa maďarské slovesá oproti slovenským vyznačujú schopnosťou vyjadriť priamo v slovesnom tvare predmet zasahovaný dejom (napr.: *szerelek* – mám ťa rád, *szerelem* – mám ho rád) alebo aj významy, ktoré sa v slovenčine vyjadrujú osobitným slovesom (napr.: *vennék valamit* – *kúpil by som* niečo).

Osobitou vlastnosťou slovenských slovies je, že kategória kongruencie v rode, čísle a páde sa uplatňuje aj priamo v nich, t. j. nielen vo vzťahu medzi prídavnými menami a podstatnými menami alebo vo vzťahu medzi zámenami a podstatnými menami či číslovkami a podstatnými menami (napr.: Žiak *písal*/žiačka *písala* niečo na tabuľu.), kým v maďarčine je iba jediný tvar (porov.: A diák/a diáklány *írt* valamit a táblára.).

Pri kontrastívnom skúmaní slovies v maďarskom a slovenskom jazyku sa pokúsime o súhrnný prehľad najcharakteristickejších črt slovies, a to 1. používania zvrátných (reflexívnych) slovies v slovenčine a ich maďarských ekvivalentov, 2.

neurčitého a určitého časovania sloviess, 3. rôznych variantov kmeňových morfém, 4. otázky predponových sloviess a 5. problematiky slovesných väzieb.

1. 1. Zvratné (reflexívne) slovesá

Reflexíva v slovenčine sú slovesá majúce v celej paradigme formálnu samostatnú súčasť *sa* alebo *si*, ktoré slúžia ako prostriedok, ktorým sa nanovo vymedzujú alebo neutralizujú dejové vzťahy slovesa k činiteľovi, alebo aj predmetu dejom zasiahnutému. V rámci zvratných sloviess sa v slovenčine rozlišujú dve základné skupiny: tzv. reflexíva tantum, ktoré vôbec nemajú nezvratné pendanty (napr.: *báť sa*, *zriecť sa*) a zvratné slovesá s nezvratnými pendantmi (napr.: *volať sa* – *volať*), kde nezvratné tvary majú iné gramatické väzby, a teda aj iný význam.

Pravé zvratné slovesá v maďarčine vyjadrujú to, že dej vychádza od podmetu a potom spätne pôsobí na samostatný podmet. V maďarčine sa však nachádzajú aj tzv. nepravé zvratné slovesá, ktoré vyjadrujú predovšetkým vnútorný dej (napr.: *csodálkozik*) alebo vzájomný vzťah medzi dvoma osobami (napr.: *magázódik*). Tieto pseudoreflexíva už možno chápať ako slovesá vyjadrujúce činnosť, teda činnostné slovesá.

Reflexívny význam v maďarčine – na rozdiel od slovenčiny – sa neoznačuje osobitným slovom, ale je vyjadrený priamo v danom slovesnom tvare (napr.: *mosakodik* – umývať sa, *törülkőzik* – utierať sa, *napozik* – opaľovať sa), a to aj v pseudoreflexívnych slovesách (porov.: *csodálkozik* – čudovať sa, *magázódik* – vykať sa).

Porovnávaním šesťdesiatich vybraných slovenských reflexívnych sloviess s ich maďarskými ekvivalentmi poukazujeme jednak na rozsah zhody v slovesách dvoch skúmaných jazykov, jednak na rozdiely, ktoré sú podmienené typologickými vlastnosťami maďarského a slovenského jazyka. (Porovnané slovesá pochádzajú zo slovného registra učebnice maďarčiny pre cudzincov *Itt magyarul beszélnek*.)

V slovenčine len reflexívne
slovesá

báť sa

V maďarčine pseudoreflexívne
alebo činnostné slovesá

fél

dívať sa
diviť sa
hanbiť sa
kochať sa
lesknúť sa
ligotať sa
líšiť sa
obávať sa
ozývať sa
páčiť sa
podariť sa
podobáť sa
ponáhľať sa
potiť sa
smiať sa
snažiť sa
starať sa
stať sa
šmýkať sa
vmestiť sa
zaoberať sa
zrieknuť sa

néz
csodálkozik
szégyell
gyönyörködik
fénylik
csillog
különbözik
aggódik
hangzik
tetszik
sikerül
hasonlít
siet
izzad
nevet
igyekszik
gondoskodik
vállik (valamivé)
csúszik
(bele)fér
foglalkozik
lemond

V slovenčine zvrtné pendanty

česať sa
kúpať sa
obliekať sa
umývať sa
utierať sa

V slovenčine zvrtné pendanty

V maďarčine pravé reflexívne s.

fésülködik
fürdik
öltözködik/öltözik
mosakodik/mosakszik
törülközik

V maďarčine pseudoreflexívne
alebo činnostné s.

bavit' sa	szórakozik
bit' sa	verekszik/verekedik
bozkávať sa	csókolózik/csókolózik
búrit' sa	háborog
hádať sa	veszekszik/veszekedik
hnevať sa	haragszik
hýbať sa	mozog
lúčiť sa	búcsúzik
meniť sa	változik
mýliť sa	téved
nudiť sa	unatkozik
pamätať sa	emlékszik
prechádzať sa	sétál
s'ahovať sa	költözködik/költözik
stravovať sa	étkezik
stretnúť sa	találkozik
učiť sa	tanul
začínať sa	kezdődik
zaujímať sa	érdeklődik

V slovenčine nezvratné pendanty

V maďarčine činnostné alebo nepravé faktitívne s.

bavit'	szórakoztat
bit'	üt, ver
brániť	véd
búrit'	lázít
česať	fésül
hádať	találgat
hnevať	bosszant
hýbať	mozgat
kúpať	fürdet/füröszt
lúčiť	búcsúztat
meniť	változtat

mýliť	téveszt
nudiť	untat
obliecť	öltöztet
ponúkať	kínál
prechádzať	átmegy/átsétál
sťahovať	költöztet
stravovať	etet/táplál
učiť	tanít/oktat
umývať	mosdat
utierať	töröl
začínať	kezd
zaujímať	érdekel

Kontrastívne skúmanie hore uvedených slovenských zvrtných slovíes (vrátane ich nezvrtných pendantov) a ich maďarských ekvivalentov dovoľuje urobiť tieto závery: dvadsiatim piatim, v slovenčine len reflexívnym slovesám v maďarčine zodpovedá dvadsaťpäť činnostných slovíes (z toho 15 pravých činnostných a 10 pseudoreflexívnych slovíes, ktoré pripomínajú reflexívne slovesá iba príponami -odik/-ödik, -ozik/-özik, -kozik/-kezik/-közik atď., na základe významu však patria k činnostným slovesám). Spomedzi dvadsiatich siedmich zvrtných pendantov slovenských reflexívnych slovíes je v maďarčine len 8 pravých reflexívnych slovíes, ostatné sú činnostné (z toho 5 pravých činnostných a 14 pseudoreflexívnych). Dvadsiatim šiestim nezvrtným pendantom slovenských reflexívnych slovíes v maďarčine zodpovedá 26 činnostných (z toho 14 pravých činnostných, 2 pseudoreflexívne a 9 nepravých faktitívnych slovíes, ktoré napriek faktitívnym príponám -at/-et, -tat/-tet sa podľa významu správajú ako činnostné slovesá).

V jazykovej komunikácii poslucháčov odboru maďarčina ako cudzí jazyk sa pri používaní maďarských ekvivalentov slovenských reflexívnych slovíes vyskytli nasledujúce typy interferencie:

- a) Nyáron az ember *izzadkozik*.
(správne: Nyáron az ember *izzad*.)
- b) A fiú a lányra *nézkedett*.

(správne: A fiú a lányra *nézett*.)

c) Mivel rossz volt, akkor *szégyellkezik*.

(správne: Mivel rossz volt, *szégyelli magát*.)

V poslednej vete sa objavil veľmi zaujímavý typ interferencie, slovenské reflexívne sloveso *hanbiť sa* totiž má v maďarčine dva ekvivalenty: pseudoreflexívne sloveso *szégyenkezik* (*vmi miatt*) a pravé činnostné sloveso *szégyell* (*vmit*). Napriek tomu, že základným slovom oboch maďarských slovies je kmeňová morféma *szégy-*, pri výbere adekvátneho tvaru slovesa sa musíme riadiť väzbami, variantnosť nie je v tomto prípade prípustná.

1. 2. Neurčité a určité časovanie slovies

Pod pojmom konjugácia rozumieme tvorenie slovesných tvarov, v ktorých sloveso vstupuje do vety. Klasifikácia slovies v slovenčine je založená na pomere prízmeného a infinitívneho kmeňa. V súčasnej slovenčine sa uvádza 13 slovesných vzorov na časovanie pravidelných slovies, okrem nich je 7 slovies takých, ktoré majú nepravidelné časovanie. Aby sme mohli utvoriť hociktorý tvar ľubovoľného pravidelného slovesa, musíme poznať nielen prízmený a infinitívny kmeň, ale aj ich variantné podoby, ktoré má sloveso v týchto tvaroch: v 3. os. sg. a pl. prízmená, v neurčitku, v minulom čase a v trpnom prízmení.

Pri porovnávaní jednotlivých slovesných tvarov v slovenčine zisťujeme, že tzv. živé, produktívne vzory (*chytám – chytať*, *rozumiem – rozumieť*, *robím – robiť*, *chudnem – chudnúť*, *pracujem – pracovať*) vykazujú najmenšiu variabilitu kmeňa. Okolo týchto piatich produktívnych vzorov sa zoskupujú ostatné – obmedzene produktívne alebo neproduktívne – vzory s rovnakým alebo veľmi podobným časovaním.

Časovanie slovies v maďarčine sa vyznačuje svojou bohatosťou, rôznorodosťou. Rozlišujeme dva základné druhy časovania, a to neurčité (iným slovom podmetové) a určité (iným slovom predmetové). Toto dvojité časovanie vychádza zo schopnosti maďarských slovies viazať na seba predmet. Slovesný tvar v neurčitom časovaní odkazuje len na číslo a osobu podmetu (napr.: *szerez vkit* – *ľúbiť niekoho*), v určitom časovaní okrem toho pomenuje aj určitý predmet (napr.: *szerezti őt* – *ľúbi ho*). Ale aj slovesá, ktoré môžu viazať na seba predmet,

môžeme časovať tak podľa neurčitého ako aj podľa určitého časovania. Závisí to od bližšieho určenia predmetu: ak je predmet neurčitý, aj sloveso sa nachádza v tvare neurčitého časovania (napr.: *olvasok egy könyvet – čítam [nejakú] knihu*). Naopak, pri predmete, ktorý je určitý, časujeme sloveso pomocou určitého časovania (napr.: *olvasom a könyvet – čítam [tú] knihu*). V maďarčine sú však aj také slovesá, ktoré sa vôbec nemôžu spájať s predmetom, časujeme ich preto iba podľa neurčitého časovania. Patrí sem značná časť pohybových slovík (napr.: *megy – ísť*), slovesá vyjadrujúce športovú činnosť (napr.: *korcsolyázik – korčuľovať sa*) a tiež časť stavových slovík (napr.: *unatkozik – nudiť sa*).

Rozdiely medzi neurčitým a určitým časovaním slovík sa prejavujú vo všetkých gramatických kategóriách, t. j. v každom slovesnom spôsobe a čase, a samozrejme aj v každej osobe. Pri neurčitom časovaní sa slovesá časujú podľa ich príslušnosti k jednej z nasledujúcich piatich skupín, kým zaradenie slovík do tej-ktorej skupiny súvisí so zakončením slovesa v jeho príznačnom tvare a v 3. osobe singuláru:

- a) pravidelné slovesá (napr.: *kap – dostať, tanul – učiť sa*),
- b) slovesá zakončené v 3. osobe jednotného čísla na -s, -sz, -z (napr.: *olvas – čítať, néz – pozeráť*),
- c) slovesá zakončené v 3. osobe jednotného čísla na dve spolohlásky alebo na spoluhlásku t, pred ktorým stojí dlhá samohláska (napr.: *szánt – orať, tanít – učiť*),
- d) slovesá zakončené v 3. osobe jednotného čísla na príponu -ik (napr.: *iszik – piť, utazik – cestovať*),
- e) nepravidelné slovesá (napr.: *megy – ísť/odchádzať, van – byť/nachádzať sa*).

Ak sloveso viaže na seba z gramatického hľadiska neurčitý predmet, spôsob časovania ostáva neurčitý. Za neurčitý predmet v maďarčine pokladáme:

1. predmet bez člena, resp. s neurčitým členom *egy* (napr.: *almát/egy almát eszik*),
2. predmet s číslovkou (napr.: *két almát/sok almát eszik*),
3. opytovacie zámeno (napr.: *Kit vár?*),

4. neurčité alebo vymedzovacie zámeno končiace sa na *-kit, -mit, -milyet* (napr.: *valakit vár*),
5. osobné zámená (okrem 3. osoby singuláru a plurálu) v akuzatíve (napr.: *engem néz*).

Ak je predmet z gramatického hľadiska určitý, časujeme sloveso podľa vzorov určitého časovania. Za určitý predmet pokladáme:

1. predmet s určitým členom *a/az* (napr.: *a lányt várja*),
2. predmet vyjadrený s ukazovacím zámenom *ezt/azt, ezeket/azokat* (napr.: *azt nézi, ezeket várja*),
3. predmet vyjadrený s vlastným menom (napr.: *Pétert várja*),
4. predmet vyjadrený s osobným zámenom 3. osoby jednotného a množného čísla (napr.: *őt/őket várja*),
5. predmet vyjadrený so zvratným zámenom *magát* (napr.: *magát okolja*),
6. predmet vyjadrený s tzv. vzájomným zámenom *egymást* (napr.: *szeretik egymást*),
7. predmet obsahujúci privlatňovaciu príponu (napr.: *a lányomat keresem*),
8. predmet obsahujúci príponu *-ik* (napr.: *az egyiket nézi, akármelyiket választja*)

Aby poslucháč maďarčiny ako cudzieho jazyka mohol utvoriť ľubovoľný tvar maďarského slovesa, musí si osvojiť prízmený tvar 3. osoby singuláru a 1. osoby singuláru, ďalej slovesný tvar 3. osoby singuláru minulého času, tvar 3. osoby singuláru prítomného času v podmienovacom spôsobe, tvar slovesa v 2. osobe singuláru rozkazovacieho spôsobu a neurčitkový tvar slovesa.

Tvary maďarských slovies v neurčitom časovaní:

<i>Kmeňový typ</i>	<i>3.os.sg.préz.</i>	<i>1.os.sg.préz.</i>	<i>3.os.sg.min.č.</i>	<i>3.os.sg.préz. Podm.sp.</i>	<i>2.os.sg.préz. Rozk.sp..</i>	<i>Neurčitkový tvar</i>
1. sl. končiace sa na -j,-l,-n,-r	szól - Ø kíván - Ø váj - Ø mer - Ø	szólok kívánok vájok merek	szólt kívánt váj mert	szólna kívánna vájna merne	szólj kívánj váj merj	szólni kívánni vájni merni
2. sl. končiace sa na -b,-d,-g,-gy, -p,-k	dob - Ø kopog - Ø lép - Ø rak - Ø	dobok kopogok lépek rakok	dobott kopogott lépett rakott	dobna kopogna lépne rakna	dobj kopogj lépj rakj	dobni kopogni lépni rakni
3. sl. končiace sa na -s,-sz,-z	olvas - Ø úsz(ik) - Ø kérdez - Ø	olvasok úszom/ok kérdzek	olvasott úszott kérdzett	olvasna úszna kérdzene	olvass ússz kérdzezz	olvasni úszni kérdzeni
4. sl. končiace sa na -t (Vt, Ct)	készít - Ø szánt - Ø	készíték szántok	készített szántott	készítene szántana	készíts szánts	készíteni szántani
5.jednoslab.slov. konč. sa na -t (Vt)	lát - Ø	látok	látott	látna	láss	látni
6. sl. končiace sa na -d,-g (Cd,Cg)	kezd - Ø dühöng - Ø	kezdek dühöngők	kezdett dühöngött	kezdene dühöngene	kezdj dühöngj	kezdeni dühöngeni

7. slovesá typu „te(sz)“	tesz - Ø esz(ik) - Ø	teszek eszek/em	tett evett	tenne enne	tegyél/tégy egyél	tenni enni
8. sl. končiacie sa na V	fő - Ø ró - Ø	fövök rovok	főtt rótt	főne róna	főj rój	főni róni
9. sl. končiacie sa na -st, -szt	fest - Ø oszt - Ø	festek osztok	festett osztott	festene osztana	fess ossz	festeni osztani
10. slovesá typu „al(szik)“	alsz(ik) - Ø feksz(ik) - Ø	alszom/ok fekszem/ek	aludt feküdt	aludna feküdne	aludj feküdj	aludni feküdni
<i>Výnimky</i>						
11. megy	megy	megyek	ment	menne	menj	menni
12. jön	jön	jövök	jött	jönne	jöjj	jönni
13. van	van	vagyok	volt	volna		(lenni)

Porovnávanie maďarských slovíes v *predmetovom (neurčitom) časovaní*:

3. os. sg. préz.	1. os. sg. préz.	3. os. min. č.	2. os. sg. préz. Rozk.sp.	3.os.sg.préz.Podm.sp.
szól (el - szól - Ø - ja)	(el)szól - Ø - om	(el)szól - t - a	szóld (el)/szól - j - ad (el)	(el)szól - ná - Ø
kíván - Ø - ja	kíván - Ø - om	kíván - t - a	kíván- Ø - d/kíván - j - ad	kíván - ná - Ø
váj - Ø - ja	váj - Ø - om	váj - t - a	váj - Ø - d/ váj - j - ad	váj - ná - Ø

mer - Ø - i	mer - Ø - em	mer - t - e	mer - Ø - d/mer - j - ed	mer - né - Ø
dob - Ø - ja	dob - Ø - om	dob - t - a	dob - Ø - d/dob - j - ad	dob - ná - Ø
kopog (le - kopog - ja)	(le)kopog - Ø - om	(le)kopog - t - a	kopog - Ø - d/kopog - j - ad	(le)kopog - ná - Ø
lép (le - lép - i)	(le)lép - Ø - em	(le)lép - t - e	lép - Ø - d/lép - j - ed (le)	(le)lép - né - Ø
rak - Ø - om	rak - Ø - om	rak - t - a	rak - Ø - d/rak - j - ad	rak - ná - Ø
olvas - Ø - sa	olvas - Ø - om	olvas - t - a	olvas - Ø - d/olvas - s - ad	olvas - ná - Ø
(le)úsz - Ø - sza	(le)úsz - Ø - om	(le)úsz - t - a	úsz - Ø - d/úsz - sz - ad (le)	(le)úsz - ná - Ø
kérdez - Ø - i	kérdez - Ø - em	kérdez - t - e	kérdez - Ø - d/kérdez - z - ed	kérdez - né - Ø
készít - Ø - i	készít - Ø - em	készít - ett - e	készít - s - d/készít - s - ed	készít - ené - Ø
szánt - Ø - ja	szánt - Ø - om	szánt - ott - a	szánt - s - d/szánt - s - ad	szánt - aná - Ø
lát - Ø - ja	lát - Ø - om	lát - t - a	lás - Ø - d/lás - s - ad	lát - ná - Ø
kezd - Ø - i	kezd - Ø - em	kezd - t - e	kezd - Ø - d/kezd - j - ed	kezd - ené - Ø
(ki)dühöng - Ø - i	(ki)dühöng - Ø - öm	(ki)dühöng - t - e	dühöng - Ø - d/dühöng - j - ed	(ki)dühöng - ené - Ø
tesz - Ø - i	tesz - Ø - em	te - tt - e	te - Ø - dd/te - gy - ed	te - nné - Ø
esz - Ø - i	esz - Ø - em	e - tt - e	e - Ø - dd/e - gy - ed	e - nné - Ø
fő (tárgyatlan)	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan
ró - Ø - ja	rov - Ø - om	ró - tt - a	ró - Ø - dd/ró - j - ad	ró - ná - Ø
fest - Ø - i	fest - Ø - em	fest - ett - e	fes - Ø - d/fes - s - ed	fest - ené - Ø
oszt - Ø - ja	oszt - Ø - om	oszt - ott - a	osz - Ø - d/osz - sz - ad	oszt - aná - Ø
(ki)alusz - Ø - sza	(ki)alsz - Ø - om	(ki)alud - t - a	alud - Ø - d/alud - j - ad (ki)	(ki)alud - ná - Ø

(meg)feksz - Ø - i	tárgyatlan	(meg)feküd - t - e	tárgyatlan	(meg)feküd - né - 0
megy	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan
jön	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan
van	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan	tárgyatlan

Vzhľadom na časovanie slovies sa v ústnych a písomných prejavoch poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka vyskytli nasledujúce typy interferencie:

- a) Annyi pénzt *tesszük* az asztalra, amennyit önök kérnek.
(správne: *teszünk*)
- b) Felvesz egy térképet a földről, és a falra *tesz*.
(správne: *teszi*)
- c) Azt *szoktunk* mondani, hogy nehéz a diák élete.
(správne: *szoktuk*)
- d) Még nem *olvastuk el* mindent.
(správne: *olvastunk el*)
- e) Két napja *várunk* önt.
(správne: *várjuk*)
- f) *Megszeretett* azt a nőt.
(správne: *megszerette*)
- g) Nem *szeretem* úszni a tengerben.
(správne: *szeretek*)
- i) Abban a gyárban *készítnek* a telefonokat.
(správne: *készítik*)

1. 3. Varianty kmeňových morfém slovies

Na základe skúmania slovesných tvarov v slovenčine môžeme konštatovať, že konjugačný systém slovenských slovies je pravidelný a ustálený, pri pozorovaní infinitívneho a prízmeného kmeňa slovenských slovies napríklad zisťujeme len minimálne rozdiely v kmeňovej morféme (napr.: *chytať* – *chytá*). Rozhodujúcim kritériom pri používaní adekvátnych slovesných tvarov v slovenčine je zakončenie slovesného základu infinitívneho a prízmeného tvaru slovesa. Z odlišných morfematických vlastností slovesného základu vyplýva existencia viacerých časovacích vzorov.

Napriek tomu, že v maďarčine rozoznávame minimálne 15 rôznych časovacích vzorov sloviess, nápadná systematickosť časovania maďarských sloviess vyplýva z toho, že slovesá tvorené z rovnakých alebo podobných kmeňov sa aj pri konjugácii správajú totožne. Poslucháčom maďarčiny ako cudzieho jazyka práve preto stačí, ak sa oboznámi minimálne so štyrmi, maximálne s piatimi tvarmi maďarského slovesa. Prvý je prízenty tvar slovesa (3. osoba singuláru v prítomnom čase oznamovacieho spôsobu a v neurčitom časovaní), ktorý je často totožný s kmeňovou morférou slovesa, ku ktorej sa najčastejšie pripájajú ďalšie, predovšetkým gramatické morfémy. Prízenty tvar slovesa v maďarčine navyše prezradí aj to, či ide o ikové alebo neikové sloveso. Druhým dôležitým slovesným tvarom je 3. osoba singuláru v minulom čase oznamovacieho spôsobu. Táto paradigma už na prvý pohľad prezradí, ak sa pred tzv. znakom minulého času *-t/-tt* v žiadnej jednej osobe singuláru alebo plurálu nevyskytuje spojovacia samohláska. Slovesné tvary typu *adott* a *futott* označujú aj to, či sa pred znakom minulého času nachádza spojovacia samohláska aj v ďalších paradigmách slovesa alebo nie. Preto pri takýchto slovesách je vhodné uviesť aj tvar 1. osoby singuláru (porov.: *ad-t-am/ad-ott*, *fut-ott-am/fut-ott*). Tretím dôležitým tvarom maďarských sloviess je 3. osoba singuláru v prítomnom čase podmieňovacieho spôsobu sloviess (napr.: *várna*, *kezdene*). Ak pred znakom spôsobu *-na*, *-ne/-ná*, *-né* sa nenachádza spojovacia samohláska, tak sa nevyskytuje ani pred osobnými slovesnými príponami 2. osoby singuláru *-sz* (*vársz*), 2. osoby plurálu *-tok/-tek/-tök* (*vártok*) a 3. osoby plurálu *-nak/-nek* (*várnak*), ale ani pred derivačnou morférou infinitívneho tvaru sloviess *-ni* (*várni*). Štvrtým slovesným tvarom, ktorý je dôležitý predovšetkým vzhľadom na rôzne varianty znaku rozkazovacieho spôsobu, je 3. osoba singuláru rozkazovacieho spôsobu (napr.: *vár – vár-j-on*, *néz – néz-z-en*, *eszik – e-gy-en*, *hisz – hi-ggy-en*).

Pri časovaní sloviess sa v používaní kmeňových variantov vyskytli u poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka nasledujúce neadekvátne riešenia:

1. ponechanie poslednej samohlásky kmeňovej morfémy

1.1. Még akkor is *fürödött*, amikor esett.

(správne: *fürdött*)

2. vynechanie spojovacej samohlásky

2.1. Bárcsak mindenki *megértné!*

(správne: *megértené*)

2.2. Ő csak három részre *osztná* a tortát.

(správne: *osztaná*)

2.3. Ebédet is *készítnétek* nekem?

(správne: *készítenétek*)

3. používanie nesprávnej spojovacej samohlásky

3.1. Nem *találak* senkit az iskola folyosóján.

(správne: *találok*)

3.2. A turisták meg akarják *melegítani* az ebédet.

(správne: *melegíteni*)

4. používanie nesprávneho tvaru slovies typu „tesz“

4.1. Nem iszik alkoholt, de az üdülőben ő is *megiszta* a sört.

(správne: *megitta*)

5. používanie nesprávneho tvaru slovies typu „alszik“

5.1. Ne *alusszatok* egész nap!

(správne: ne *aludjatok*)

5.2. Ne *alusszátok* végig az éjszakát!

(správne: ne *aludjátok*)

5.3. Ne *fekszetek le!*

(správne: ne *feküdjetek le*)

6. používanie nepravneho tvaru slovies typu „megy“

6.1. Szívesen *megynék* Budapestre.

(správne: *mennék*)

6.2. Roman Šesták *vanok*.

(správne: *vagyok*)

1. 4. Predponové slovesá

Predponami sa v slovenčine nazývajú morfémy vyjadrujúce nejakú slovotvornú kategóriu, ktoré sú pripojené pred koreň alebo kmeň slova. Niektoré predpony spájajúce sa so slovesami sa objavujú aj v substantívach (napr.: *na*práca, *pod*predseda) a adjektívach (napr.: *ob*horený, *prí*múdry). Najdôležitejšiu funkciu však aj v slovenskom jazyku majú predpony, ktoré sa spájajú so slovesami a ktoré sa vyznačujú tým, že nedokonavú činnosť menia na činnosť dokonavú (napr.: čítať – *pre*čítať, volať – *zav*olať, pracovať – *spr*acovať atď.). Predponami však môžeme zmeniť aj lexikálny význam slovesa, a to niekedy do takej miery, že sa narúša významová podobnosť medzi základným slovesom a predponovým slovesom (napr.: viesť – *z*viesť, šiť – *vy*šiť). Rozdiely medzi slovesami *viesť* – *z*viesť, *šiť* – *vy*šiť atď. sa nedajú teda posúdiť len na gramatickej úrovni, veď význam bezpredponových a predponových slovies je odlišný. Ďalšou charakteristickou črtou slovesných predpôn je, že sú schopné zmeniť intenciu deja, t. j. nepredmetové slovesá zmenia na predmetové (napr.: cestovať – *od*cestovať).

Predpony v maďarčine majú svoje miesto priamo v sústave slovných druhov: zaraďujú sa do skupiny tzv. neformálnych slov. Najčastejšie sa používajú spolu so slovesami, ale objavujú sa aj v slovesných prídavných a v substantívach tvorených rôznymi derivačnými príponami zo slovies. Zo sémantického hľadiska ani maďarské slovesné predpony netvoria samostatný významový celok, ale vzhľadom na pravidlá slovosledu sa v maďarčine môžu vyskytnúť aj samostatne, ba môžu vytvoriť samostatnú nečlenenú vetu (napr.: *nem megy be* – neide dovnútra, *Megtanultad? Meg.* – Naučil si sa to? Áno.).

Značná časť maďarských predpôn má svoj pôvod v príslovkách označujúcich konkrétne smerovanie danej činnosti. Vôbec najstaršími

predponami v maďarskom jazyku sú jednoslabičné tzv. smerové predpony *ki, be, le, fel*, ktoré sa pripájajú – podobným spôsobom ako slovotvorné morfémy v slovenčine – pred koreň alebo kmeň slova.

Okrem vyjadrenia konkrétneho smerovania deja maďarské slovesné predpony majú aj ďalšie významové a gramatické funkcie: niektoré z nich označujú napríklad ukončenie činnosti (porov.: *ad* – *elad*); iné vyzdvihujú významový odtieň slova, pričom čiastočne poukazujú aj na smerovanie deja (porov.: konkrétny význam smerovej predpony: *lenéz* az emeletről a prenesený význam tej istej smerovej predpony: *lenéz* vkit). Niektoré maďarské slovesné predpony už svojim samotným významom poukazujú na príbuznosť s ďalším, v tomto prípade samostatným slovným druhom, a to s príslovkami (napr.: *körülhéz* – poobzerá sa, *hazajár* – chodí domov sporadicky, *hátramarad* – ostane vzadu). Napriek svojim blízkym vzťahom k príslovkám sa hore uvedené predpony považujú za pravé slovesné predpony, veď so slovesami, s ktorými sa spájajú, tvoria nielen príležitostné, ale aj ustálené spojenia. Z toho vyplýva, že značná časť maďarských slovesných predpôn tvorí prechodnú skupinu medzi samostatnými slovami a slovotvornými predponami, kým druhá časť sa vyznačuje konverziou medzi autosémantickými príslovkami a formálnymi slovami (napr.: *Utána* ő következik. – príslovka miesta alebo času, ale: *utánajár* vminek – slovesná predpona).

Pri konkrétnom skúmaní slovenských a maďarských predpôn hľadáme odpoveď na nasledujúce otázky: 1. koľko maďarských ekvivalentov majú vybrané slovenské predpony, 2. ktoré maďarské predpony zodpovedajú vybraným slovenským predponám, 3. ktorými predponami sa vyjadruje konkrétne smerovanie deja v slovenčine a v maďarčine. Skúmané predponové slovesá pochádzajú zo slovného registra učebnice maďarčiny ako cudzieho jazyka *Itt magyarul beszélnek*.

1. 4. 1. Slovenské predponové slovesá a ich maďarské ekvivalenty (podľa počtu)

a) slovenské predponové slovesá majú iba jeden maďarský ekvivalent

<i>dopozerat'</i>	<i>végignéz</i>
<i>doplniť</i>	<i>kiegészít</i>
<i>naobedovať sa</i>	<i>megebédel</i>
<i>navštíviť</i>	<i>meglátogat</i>
<i>odprevadiť</i>	<i>elkísér</i>
<i>okúpať sa</i>	<i>megfürdik</i>
<i>osloviť</i>	<i>megszólít</i>
<i>pobozkať</i>	<i>megcsókol</i>
<i>pobiť sa</i>	<i>összeverekszik</i>
<i>pocítiť</i>	<i>megérez</i>
<i>pochopiť</i>	<i>megért</i>
<i>porozprávať</i>	<i>elmesél</i>
<i>potešiť</i>	<i>megvigasztal</i>
<i>použiť</i>	<i>felhasznál</i>
<i>pozdvihnúť</i>	<i>felemel</i>
<i>pozvať</i>	<i>meghív</i>
<i>rozhodnúť</i>	<i>elhatároz</i>
<i>rozlúčiť sa</i>	<i>elbúcsúzik</i>
<i>rozviesť sa</i>	<i>elválík</i>
<i>skončiť</i>	<i>befejez</i>
<i>spláchnuť</i>	<i>leöblít</i>
<i>učesať</i>	<i>megfésül</i>
<i>uvariť</i>	<i>megfőz</i>
<i>uveriť</i>	<i>elhisz</i>
<i>uvidieť</i>	<i>meglát</i>
<i>vyhlásiť</i>	<i>kihirdet</i>
<i>vyhovieť</i>	<i>megfelel</i>
<i>vyjadriť</i>	<i>kifejez</i>
<i>vypískat'</i>	<i>kifütyül</i>

vystaviť	kiállít
zaplaviť	eláraszt
zatvoríť	becsuk
zničiť	elpusztít
zobudiť sa	felébred

b) slovenské predponové sloveso má 2 maďarské ekvivalenty

doplácať	ráfizet, hozzáfizet
nahradiť	megtérít, visszatérít
objaviť sa	előkerül, megkerül
obsadiť	elfoglal, lefoglal
oddeliť	elválaszt, különválaszt
osušiť	felszárít, megszárít
pohnúť sa	elmozdul, megmozdul
pošmyknúť sa	elcsúszik, megcsúszik
pozberať	begyűjt, összegyűjt
premeniť sa	átváltozik, megváltozik
prerušiť	félbeszakít, megszakít
pridať	hozzátesz, rátesz
ubúdať	elfogy, lefogy
usadiť sa	letelepszik, megtelepszik
vyhodíť	feldob, kidob
vytvoríť	kialakít, megalakít
zabudnúť sa	elfeledkezik, megfeledkezik
zaprieť	eltagad, letagad

c) slovenské predponové sloveso má 3 maďarské ekvivalenty

doliať	felönt, hozzáönt, teletölt
dosiahnuť	elér, felér, megér

<i>odkladať</i>	<i>eltesz, félretesz, letesz</i>
<i>oslabnúť</i>	<i>elgyengül, legyengül, meggyengül</i>
<i>oslobodiť</i>	<i>felszabadít, kiszabadít, megszabadít</i>
<i>odať</i>	<i>bead, felad, odaad</i>
<i>precestovať</i>	<i>átutazik, beutazik, elutazik (vmit)</i>
<i>predložiť</i>	<i>beterjeszt, előterjeszt, felterjeszt</i>
<i>prevrátiť</i>	<i>felfordít, kifordít, megfordít</i>
<i>prilepiť</i>	<i>felragaszt, hozzáragaszt, ráragaszt</i>
<i>prípraviť</i>	<i>elkészít, előkészít, felkészít</i>
<i>umyť</i>	<i>elmos, lemos, megmos</i>
<i>vyliečiť sa</i>	<i>felgyógyul, kigyógyul, meggyógyul</i>
<i>zmestiť sa</i>	<i>befér, belefér, elfér</i>

d) slovenské predponové sloveso má 4 maďarské ekvivalenty

<i>dôjsť</i>	<i>elérkezik, hazaérkezik, ideérkezik, megérkezik</i>
<i>prežiť</i>	<i>átél, leél (életet), megél, túlél</i>
<i>rozdeliť</i>	<i>beoszt, eloszt, kioszt, szétoszt</i>
<i>stiahnuť</i>	<i>behúz (vállat), lehúz, meghúz, összehúz</i>
<i>udrieť</i>	<i>beleüt (vmibe), megüt, ráüt, rajtaüt (vkin)</i>
<i>uzavrieť</i>	<i>bezár, elzár, körülzár, lezár</i>

e) slovenské predponové sloveso má 5 alebo viac maďarských ekvivalentov

<i>položiť</i>	<i>félretesz, feltesz, letesz, odatesz, rátesz, visszatesz</i>
<i>rozbiť</i>	<i>betör (vmit), eltör, feltör, összetör, széttör</i>

Z kontrastívneho skúmania 85 slovenských predponových slovies a ich maďarských ekvivalentov môžeme vyvodiť tieto závery: 34 slovenských predponových slovies (37,5%) má len jeden maďarský ekvivalent; kým 24 slovenských predponových slovies (30%) má v maďarčine dve ekvivalentné

slovesá; 16 slovenských predponových slovies (20%) má v maďarskom jazyku tri ekvivalentné slovesá; 8 slovenských predponových slovies (10%) má v maďarčine až štyri ekvivalentné slovesá a 2 slovenské predponové slovesá (2,5%) majú päť alebo viac ekvivalentných slovies v maďarskom jazyku. V prípadoch, keď slovenské predponové slovesá mali len jeden maďarský ekvivalent, si slovenské slovesá zachovali svoj konkrétny význam vychádzajúci z prepozícií, kým význam maďarských slovies bol podmienený významom príbuzných prísloviek. Z toho vyplýva, že medzi slovenskými a maďarskými predponovými slovesami okrem významovej podobnosti existuje aj istá morfológická príbuznosť, ktorá pramení z analógie existujúcej medzi slovenskými prepozíciami a maďarskými príslovkami (napr.: *odprevadiť* – *elkísér*, *rozviesť sa* – *elválik*, *vypískať* – *kífütyül*, *zobudiť sa* – *felébred*). V prípadoch, keď slovenské predponové slovesá mali dva alebo viac maďarských ekvivalentov, na vyjadrenie konkrétnosti slúžili z významového hľadiska odlišné predpony (napr.: *rozbiť okno* – *betöri az ablakot*, *rozbiť pohár* – *eltöri a poharat*, *rozbiť vajce pri varení* – *feltöri a tojást*, *rozbiť niečo kladivom* – *kalapáccsal összetör/széftör vmit*).

1. 4. 2. Skúmanie slovenských predpôn a ich maďarských ekvivalentov (podľa významového odtieňa)

<i>do</i> - liať	<i>fel</i> - önt, <i>hozzá</i> - önt
<i>do</i> - niesť	<i>el</i> - hoz, <i>ide</i> - hoz, <i>meg</i> - hoz
<i>do</i> - plácať	<i>hozzá</i> - fizet, <i>meg</i> - fizet, <i>rá</i> - fizet
<i>do</i> - plniť	<i>ki</i> - egészít
<i>do</i> - pozeráť	<i>végig</i> - néz
<i>do</i> - siahnuť	<i>el</i> - ér, <i>fel</i> - ér, <i>meg</i> - ér (vmit)
<i>na</i> - hradiť	<i>meg</i> - térít, <i>vissza</i> - térít
<i>na</i> - obedovať sa	<i>meg</i> - ebédel
<i>na</i> - vštíviť	<i>meg</i> - látogat
<i>o</i> - kúpať sa	<i>meg</i> - fürdik
<i>o</i> - neskoriť sa	<i>el</i> - késik

<i>o</i> - slabnúť	<i>el</i> - gyengül, <i>le</i> - gyengül, <i>meg</i> - gyengül
<i>o</i> - sloviť	<i>meg</i> - szólít
<i>o</i> - sušiť	<i>fel</i> - szárít, <i>meg</i> - szárít
<i>od</i> - deliť	<i>el</i> - választ, <i>külön</i> - választ
<i>od</i> - kladať	<i>el</i> - tesz, <i>félre</i> - tesz, <i>le</i> - tesz
<i>od</i> - prevadiť	<i>el</i> - kísér
<i>po</i> - biť sa	össze - verekszik
<i>po</i> - bozkať	<i>meg</i> - csókol
<i>po</i> - cítiť	<i>meg</i> - érez
<i>po</i> - dať	<i>be</i> - ad, <i>fel</i> - ad, <i>oda</i> - ad
<i>po</i> - hnúť sa	<i>el</i> - mozdul, <i>meg</i> - mozdul
<i>po</i> - kaziť	<i>el</i> - ront, <i>meg</i> - rongál
<i>po</i> - ložiť	<i>félre</i> - tesz, <i>fel</i> - tesz, <i>le</i> - tesz, <i>rá</i> - tesz
<i>po</i> - rozprávať	<i>el</i> - mesél
<i>po</i> - šmyknúť sa	<i>el</i> - csúszik, <i>meg</i> - csúszik
<i>po</i> - tešiť	<i>meg</i> - vigasztal
<i>po</i> - užiť	<i>fel</i> - használ
<i>po</i> - zdvihnúť	<i>fel</i> - emel
<i>pod</i> - ložiť	<i>alá</i> - tesz
<i>pod</i> - maniť	<i>le</i> - igaz
<i>pod</i> - páliť	<i>be</i> - gyújt, <i>fel</i> - gyújt, <i>meg</i> - gyújt
<i>pod</i> - písať	<i>alá</i> - ír
<i>pod</i> - riadiť	<i>alá</i> - rendel
<i>pod</i> - sypať	<i>alá</i> - szór
<i>pre</i> - behnúť	<i>át</i> - fut, <i>keresztül</i> - fut, <i>el</i> - fut, <i>végig</i> - fut
<i>pre</i> - cestovať	<i>át</i> - utazik, <i>be</i> - utazik, <i>el</i> - utazik
<i>pre</i> - meniť sa	<i>át</i> - változik, <i>meg</i> - változik
<i>pre</i> - rušiť	<i>félbe</i> - szakít, <i>meg</i> - szakít
<i>pre</i> - vrátiť	<i>fel</i> - fordít, <i>ki</i> - fordít, <i>meg</i> - fordít
<i>pre</i> - žiť	<i>át</i> - él, <i>le</i> - él (életet), <i>meg</i> - él, <i>túl</i> - él
<i>pred</i> - ložiť	<i>be</i> - terjeszt, <i>elő</i> - terjeszt

<i>pred</i> - nášať	<i>elő</i> - ad
<i>pred</i> - písat'	<i>elő</i> - ír
<i>pred</i> - platiť	<i>elő</i> - fizet
<i>pred</i> - pokladať	<i>fel</i> - tételez
<i>pred</i> - volat'	<i>be</i> - idéz
<i>pri</i> - dať	<i>hozzá</i> - tesz, <i>rá</i> - tesz
<i>pri</i> - lepiť	<i>fel</i> - ragaszt, <i>hozzá</i> - ragaszt, <i>rá</i> - ragaszt
<i>pri</i> - liať	<i>hozzá</i> - önt
<i>pri</i> - ložiť	<i>hozzá</i> - tesz, <i>rá</i> - tesz
<i>pri</i> - mrznúť	<i>be</i> - fagy, <i>hozzá</i> - fagy, <i>oda</i> - fagy
<i>pri</i> - praviť	<i>el</i> - készít, <i>fel</i> - készít, <i>elő</i> - készít
<i>pri</i> - skočiť	<i>oda</i> - ugrik
<i>roz</i> - biť	<i>el</i> - tör, <i>fel</i> - tör, <i>össze</i> - tör, <i>szét</i> - tör
<i>roz</i> - deliť	<i>be</i> - oszt, <i>el</i> - oszt, <i>ki</i> - oszt, <i>szét</i> - oszt
<i>roz</i> - hodnúť	<i>el</i> - határoz
<i>roz</i> - kradnúť	<i>szét</i> - lop
<i>roz</i> - lúčiť sa	<i>el</i> - búcsúzik
<i>roz</i> - viesť sa	<i>el</i> - válik
<i>roz</i> - viazať	<i>fel</i> - bont, <i>ki</i> - bont, <i>meg</i> - bont, <i>szét</i> - bont
<i>s</i> - formovať	<i>ki</i> - alakít, <i>meg</i> - formál
<i>s</i> - chudnúť	<i>le</i> - fogy
<i>s</i> - kladať	<i>össze</i> - rak
<i>s</i> - končiť	<i>be</i> - fejez
<i>s</i> - krátiť	<i>meg</i> - rövidít
<i>s</i> - pláchnuť	<i>le</i> - öblít
<i>s</i> - tiahnuť	<i>be</i> - húz, <i>le</i> - húz, <i>meg</i> - húz, <i>össze</i> - húz
<i>s</i> - tlačiť	<i>le</i> - nyom, <i>meg</i> - nyom, <i>össze</i> - nyom
<i>u</i> - búdať	<i>el</i> - fogy, <i>le</i> - fogy
<i>u</i> - česať	<i>meg</i> - fésül
<i>u</i> - driet'	<i>meg</i> - üt, <i>rá</i> - üt, <i>rajta</i> - üt
<i>u</i> - myť	<i>el</i> - mos, <i>le</i> - mos, <i>meg</i> - mos

<i>u</i> - sadit' sa	<i>le</i> - telepszik, <i>meg</i> - telepszik
<i>u</i> - varit'	<i>meg</i> - főz
<i>u</i> - verit'	<i>el</i> - hisz
<i>u</i> - vidiet'	<i>meg</i> - lát
<i>u</i> - zavriet'	<i>be</i> - zár, <i>el</i> - zár, <i>körül</i> - zár, <i>le</i> - zár
<i>vy</i> - hlásit'	<i>ki</i> - hirdet
<i>vy</i> - hodit'	<i>fel</i> - dob, <i>ki</i> - dob
<i>vy</i> - hoviet'	<i>meg</i> - felel
<i>vy</i> - jadrit'	<i>ki</i> - fejez
<i>vy</i> - liečit' sa	<i>fel</i> - gyógyul, <i>ki</i> - gyógyul
<i>vy</i> - pískat'	<i>ki</i> - füttyül
<i>vy</i> - stavit'	<i>ki</i> - állít/ <i>ki</i> - tesz
<i>vy</i> - tvorit'	<i>ki</i> - alakít, <i>meg</i> - alakít
<i>za</i> - bit'	<i>meg</i> - öl
<i>za</i> - budnúť sa	<i>el</i> - feledkezik, <i>meg</i> - feledkezik
<i>za</i> - chytit'	<i>fel</i> - fog, <i>meg</i> - fog, <i>oda</i> - fog
<i>za</i> - kúrit'	<i>be</i> - gyújt
<i>za</i> - plavit'	<i>el</i> - áraszt
<i>za</i> - priet'	<i>el</i> - tagad, <i>le</i> - tagad
<i>za</i> - tvorit'	<i>be</i> - zár
<i>z</i> - jest'	<i>meg</i> - eszik
<i>z</i> - mestit' sa	<i>be</i> - fér, <i>bele</i> - fér, <i>el</i> - fér
<i>z</i> - ničit'	<i>el</i> - pusztít
<i>zo</i> - budit' sa	<i>fel</i> - ébred

Kontrastívnym skúmaním 100 slovenských predponových slovies a ich maďarských ekvivalentov sa potvrdilo, že vzhľadom na konkrétnosť predpôn treba brať do úvahy aj existujúce rozdiely v stupni konkrétnosti – od maximálneho stupňa až po minimálny stupeň. Zo skúmaných predponových slovies vyplýva, že stupeň konkrétnosti maďarských prefixov je všeobecne vyšší ako ich slovenských ekvivalentov. Väčšina slovenských prefixov dosahuje len

minimálny stupeň konkrétnosti, majú však veľmi dôraznú perfektivačnú funkciu. Dokázanie týchto faktov vyžaduje podrobný prehľad jednotlivých slovesných tvarov ako aj významu skúmaných slovenských predponových slovies a ich maďarských ekvivalentov.

Na základe skúmaného materiálu však môžeme uviesť, že predpona *do-* má v skúmaných slovesných tvaroch nasledujúce maďarské ekvivalenty: *meg-* (3x), *el-* (2x), *fel-* (2x), *hozzá-* (2x), *ide-* (1x), *ki-* (1x), *rá-* (1x), *tele-* (1x), *végig-* (1x), *vissza-* (1x).

Ekvivalentom slovesnej predpony *na-* je v maďarčine takmer v každom prípade predpona *meg-* (4x), iba zriedkakedy ju nahradí iná prípona ako napr. *vissza-* (1x) alebo *neki-* (1x).

Slovenská predpona *o-* má viac maďarských ekvivalentov: najčastejšie je to slovesná prípona s abstraktnejším významom *meg-* (6x), ďalej *el-* (2x), *fel-* (2x), *le-* (2x) a *ki-* (1x).

Ekvivalentmi predpony *od-* sú v maďarčine slovesné predpony *el-* (3x), *félre-* (1x), *külön-* (1x) a *le-* (1x).

Slovenská predpona *po-* má v maďarčine až deväť rôznych ekvivalentov, a to *meg-* (7x), *el-* (4x), *fel-* (4x), *be-* (2x), *oda-* (2x), *össze-* (2x), *félre-* (1x), *rá-* (1x) a *vissza-* (1x).

Ekvivalentom predpony *pod-* je v maďarčine predovšetkým slovesná prípona *alá-* (5x), ostatné sa vyskytujú oveľa zriedkavejšie: *be-* (1x), *fel-* (1x), *le-* (1x), *meg-* (1x).

Predpona *pre-* má tiež viac ekvivalentov v maďarčine, najfrekvencovanejšie z nich sú slovesné predpony *át-* (4x) a *meg-* (4x), ďalej *el-* (2x), *be-* (1x), *fel-* (1x), *félbe-* (1x), *keresztül-* (1x), ktorý je synonymom predpony *át-*, okrem nich ešte *ki-* (1x), *túl-* (1x) a *végig-* (1x).

Ekvivalentmi prefixu *pred-* sú v maďarčine predpony *elő-* (4x), *be-* (2x), *fel-* (2x) a *meg-* (1x).

Slovenská predpona *pri-* má v maďarskom jazyku tieto ekvivalenty: *hozzá-* (7x), *rá-* (3x), *fel-* (2x), *oda-* (2x), *be-* (1x), *el-* (1x), *elő-* (1x) a *meg-* (1x).

Najčastejšími ekvivalentmi predpony *roz-* sú v maďarčine slovesné predpony *szét-* (5x) a *el-* (5x), ďalej *be-* (2x), *fel-* (2x), *ki-* (2x), *meg-* (1x) a *össze-* (1x).

Predpona *s-* má nasledujúce maďarské ekvivalenty: *le-* (5x), *meg-* (4x), *össze-* (3x) a *be-* (2x).

Ekvivalentmi slovenskej predpony *u-* sú v maďarčine predovšetkým predpony *meg-* (6x), *el-* (4x) a *le-* (4x), ale aj *be-* (1x), *bele-* (1x), *körül-* (1x), *rá-* (1x) a *rajta-* (1x).

Najčastejším ekvivalentom slovesnej predpony *vy-* je v maďarčine predpona *ki-* (8x), ďalej to môžu byť prefixy *fel-* (3x) a *meg-* (3x).

Predpona *z-* má v maďarčine tiež viac ekvivalentov, a to *el-* (5x), *meg-* (4x), *be-* (2x), *fel-* (2x), *le-* (2x), *alá-* (1x), *bele-* (1x) a *oda-* (1x).

1. 4. 3. Predpony vyjadrujúce konkrétne smerovanie deja

a) približovanie sa

<i>do - niesť</i>	<i>el - hoz, ide - hoz</i>
<i>do - viesť</i>	<i>el - hoz, ide - hoz</i>
<i>pri - cestovať</i>	<i>ide - utazik</i>
<i>pri - letieť</i>	<i>ide - repül</i>
<i>pri - niesť</i>	<i>ide - hoz</i>
<i>pri - plávať</i>	<i>ide - úszik</i>
<i>pri - tiahnuť</i>	<i>ide - húz</i>
<i>pri - vábiť</i>	<i>ide - csábít</i>
<i>pri - viesť</i>	<i>ide - vezet</i>

b) vzdďal'ovanie sa

<i>od - behnúť</i>	<i>el - fut</i>
<i>od - cestovať</i>	<i>el - utazik</i>

<i>od</i> - ísť	<i>el</i> - megy
<i>od</i> - ložiť	<i>el</i> - tesz, <i>félre</i> - tesz
<i>od</i> - niešť	<i>el</i> - visz
<i>od</i> - plávať	<i>el</i> - úszik
<i>od</i> - skočiť	<i>el</i> - ugrik, <i>félre</i> - ugrik
<i>od</i> - sťahovať sa	<i>el</i> - költözik
<i>od</i> - viesť	<i>el</i> - vezet
<i>u</i> - stúpiť	<i>félre</i> - áll, <i>vissza</i> - lép
<i>u</i> - tiecť	<i>el</i> - fut, <i>el</i> - szökik

c) smerovanie nahor

<i>do</i> - niešť	<i>fel</i> - hoz
<i>na</i> - montovať	<i>fel</i> - szerel
<i>na</i> - stúpiť (na dopr. pr.)	<i>fel</i> - száll
<i>po</i> - ložiť	<i>fel</i> - tesz
<i>po</i> - staviť	<i>fel</i> - épít
<i>po</i> - zdvihnúť	<i>fel</i> - emel
<i>vy</i> - behnúť	<i>fel</i> - szalad
<i>vy</i> - hodiť	<i>fel</i> - dob
<i>vy</i> - jstť	<i>fel</i> - megy
<i>vy</i> - niešť	<i>fel</i> - visz
<i>za</i> - vesiť	<i>fel</i> - akaszt

d) smerovanie nadol

<i>od</i> - kvapnúť	<i>le</i> - cseppen
<i>od</i> - tiecť	<i>el</i> - folyik, <i>le</i> - folyik
<i>s</i> - padnúť	<i>le</i> - esik
<i>s</i> - tiahnuť	<i>le</i> - húz
<i>s</i> - tlačiť	<i>le</i> - nyom

z - hodiť	le - dob
z - liezť	le - mászik
z - ložiť	le - rak
z - rútiť sa	le - zuhan
z - valiť sa	le - dól
zo - brať	le - vesz
zo - skočiť	le - ugrik
zo - šmyknúť sa	le - csúszik

e) smerovanie dnu

v - behnúť	be - fut
v - hodiť	be - dob
v - kročiť	be - lép
v - liezť	be - mászik
v - ložiť	be - rak
v - mestiť sa	be - fér, bele - fér
v - montovať	be - szerel
v - niest'	be - visz
v - pustiť	be - enged
vo - jst'	be - megy
za - zvonit'	be - csenget

f) smerovanie von

vy - behnúť	ki - szalad
vy - hodiť	ki - dob
vy - jst'	ki - jön (ki - megy)
vy - kloniť sa	ki - hajol
vy - liezť	ki - mászik
vy - ložiť	ki - tesz

<i>vy</i> - mknúť	<i>ki</i> - zár
<i>vy</i> - niešť	<i>ki</i> - visz
<i>vy</i> - padnúť	<i>ki</i> - esik
<i>vy</i> - skočiť	<i>ki</i> - ugrik
<i>vy</i> - sypať	<i>ki</i> - önt, <i>ki</i> - szór
<i>vy</i> - tiahnuť	<i>ki</i> - húz
<i>vy</i> - tiecť	<i>ki</i> - folyik
<i>vy</i> - zdvihnúť	<i>ki</i> - emel

g) predpony označujúce ukončenie deja

<i>dô</i> - jsť	<i>meg</i> - érkezik
<i>do</i> - zrieť	<i>meg</i> - érik
<i>na</i> - obedovať sa	<i>meg</i> - ebédel
<i>na</i> - písať	<i>meg</i> - ír
<i>na</i> - plniť	<i>meg</i> - tölt
<i>na</i> - učiť	<i>meg</i> - tanít
<i>o</i> - holiť sa	<i>meg</i> - borotválkozik
<i>o</i> - soliť	<i>meg</i> - sóz
<i>ob</i> - sadiť	<i>el</i> - foglal, <i>le</i> - foglal
<i>od</i> - kvitnúť	<i>el</i> - virágzik
<i>po</i> - rodiť	<i>meg</i> - szül
<i>po</i> - topiť sa	<i>el</i> - süllyed
<i>pre</i> - čítať	<i>el</i> - olvas
<i>pre</i> - dať	<i>el</i> - ad
<i>pre</i> - pustiť	<i>el</i> - bocsát
<i>pre</i> - strihnúť	<i>el</i> - vág
<i>roz</i> - deliť	<i>el</i> - oszt
<i>roz</i> - ísť sa	<i>el</i> - válik
<i>roz</i> - lúčiť sa	<i>el</i> - búcsúzik
<i>u</i> - česať	<i>meg</i> - fésül

<i>u</i> - piecť	<i>meg</i> - süt
<i>u</i> - robiť	<i>meg</i> - csinál
<i>u</i> - sušiť	<i>meg</i> - szárít
<i>u</i> - šiť	<i>meg</i> - varr
<i>u</i> - tratiť	<i>el</i> - költ
<i>u</i> - variť	<i>meg</i> - főz
<i>u</i> - veriť	<i>el</i> - hisz
<i>u</i> - viazať	<i>meg</i> - köt
<i>u</i> - vidieť	<i>meg</i> - lát
<i>vy</i> - konať	<i>el</i> - végez
<i>vy</i> - liečiť sa	<i>meg</i> - gyógyul
<i>vy</i> - pýtať	<i>el</i> - kér
<i>vy</i> - predať sa	<i>el</i> - fogy
<i>vy</i> - riešiť	<i>meg</i> - old
<i>vy</i> - svetliť	<i>el</i> - magyaráz
<i>z</i> - meniť sa	<i>meg</i> - változik
<i>z</i> - mrznúť	<i>meg</i> - fagy
<i>za</i> - hodiť	<i>el</i> - dob
<i>za</i> - ložiť	<i>meg</i> - alakít
<i>za</i> - plaviť	<i>el</i> - áraszt
<i>za</i> - spať	<i>el</i> - alszik

Vzhľadom na svoj pôvod sú predpony v slovenčine prepozíciami označujúcimi konkrétne smerovanie. Väčšina maďarských slovesných predpôn má pôvod v príslovkách označujúcich takisto konkrétne smerovanie deja. Kontrastívne skúmanie 75 slovenských predponových slovies a ich maďarských ekvivalentov slúži na zmapovanie toho, ktorými predponami sa označuje smerovanie deja v maďarskom a slovenskom jazyku. V slovenčine sa približovanie najčastejšie vyjadruje predponou *pri-*, zriedkavejšie aj predponou *do-*. Ich najčastejšou adekvátnou maďarskou predponou je *ide-* alebo *el-* (napr.: *el-hoz*). Najfrekvencovanejšími slovesnými predponami označujúcimi vzdiaľovanie sú v

slovenčine *od-* a *u-*, ich najčastejším maďarským ekvivalentom je predpona *el-*, zriedkavejšie aj *félre-* (napr.: *félre-tesz*) a *vissza-* (napr.: *vissza-lép*). Smerovanie nahor v slovenčine vyjadrujeme predponami *do-*, *na-*, *po-* a *vy-*, ich jediným ekvivalentom v maďarčine je predpona *fel-*. Slovesné predpony *od-*, *s-*, *z-*, (*zo-*) v slovenčine slúžia na označenie smerovania nadol, to isté smerovanie deja sa v maďarčine vyjadruje predponou *le-*. Najčastejšou predponou vyjadrujúcou smerovanie dnu je v slovenčine *v-* a zriedkavejšie aj *za-* (napr.: *za-zvoniť*), ich ekvivalentom v maďarčine je predpona *be-*. Smerovanie von sa v slovenskom jazyku označuje výlučne predponou *vy-*, ktorého ekvivalentom je v maďarčine slovesná predpona: *ki-*.

Mimoriadnu pozornosť treba venovať predponám, ktoré okrem označenia smerovania deja poukazujú aj na ukončenie činnosti. Slovenské predpony *s-*, *z-* (*zo-*), *u-*, *na-*, *za-*, *o-*, *po-* sa vyznačujú tým, že vyjadrujú len minimálny stupeň konkrétnej činnosti, preto ich môžeme pokladať za čisto vidové predpony (porov.: chudnúť – schudnúť, ničiť – zničiť, veriť – uveriť, písať – napísať, kričať – zakričať, soliť – osoliť, prosiť – poprosiť). V maďarčine minimálnym stupňom konkrétnosti, ale pritom maximálnou perfektivizačnou funkciou disponuje len predpona *meg-* a niekedy predpona *el-*. Medzi nimi však nájdeme výrazný výnamový rozdiel. Sloveso s predponou *meg-* zdôrazňuje ukončenie deja ako celku (napr.: *megérik* – dozrieť, *megtanít* – naučiť, *megszül* – porodiť), kým sloveso s predponou *el-* zdôrazňuje proces, počas ktorého podmet postupne dospeje k ukončeniu danej činnosti (napr.: *elbúcsúzik* – rozlúčiť sa, *elhisz* – uveriť, *elalszik* – zaspáť). V niektorých prípadoch sa však hore uvedené významové rozdiely prelínajú, napr.: sloveso *elolvas* (prečítať) vyjadruje ukončenie deja, kým v sloveso *megír* (napísať) označuje postupné napredovanie k ukončeniu činnosti. Označenie najvyššieho stupňa ukončenia deja pri niektorých slovesách v maďarčine zabezpečujú slovesné predpony *el-*, *fel-*, *ki-*, *le-*, pri týchto slovesách predpona *meg-* vyjadruje len napoly ukončený dej (napr.: *megnyílik* – otvoriť sa napoly, *kiníílik* – otvoriť sa).

Pri používaní maďarských predponových slovies sa v ústnych a písomných prejavoch poslucháčov hungarológie/maďarčiny jako cudzieho jazyka môžeme pozorovať nasledujúce typy interferencie:

1. výber nesprávnej predpony

- a) Ha van időm, *leülök* a kertbe napozni.
(správne: Ha van időm, *küülök* a kertbe napozni.)
- b) Végre *megpanaszkodtam* magam valakinek.
(správne: Végre *kípanaszkodtam* magam valakinek.)
- c) Délután végre *eftisztult* az idő.
(správne: Délután végre *kítisztult* az idő.)
- d) Az előszobában *e/veszi* a cipőt.
(správne: Az előszobában *leveszi/leveti* a cipőt.)

2. vynechanie predpony

- a) Sírt, amikor *Øtudta* az igazat.
(správne: Sírt, amikor *megtudta* az igazat)
- 2. *ØKapta* a legnagyobb labdát.
(správne: *Megkapta* a legnagyobb labdát.)

3. zbytočné používanie predpony

- a) Belegyönyörködött a tengerbe.
(správne: Gyönyörködött a tengerben.)

1. 5. Vázby slovies

Sloveso ako ohybný slovný druh je charakteristický tým, že v oboch jazykoch vyjadruje najviac gramatických kategórií. V štruktúre maďarskej i slovenskej vety sa sloveso všeobecne pokladá za základný vetný člen, ktorého význam doplňujú ostatné vetné členy. Niektoré slovesá už svojím lexikálnym významom vyjadrujú agens (vykonávateľa) alebo paciens (predmet) deja, rozhodujúca časť

slovenských slovies vyžaduje vyjadrenie činiteľa deja i predmet, ktorého sa dej dotýka. Zo skúmania problematiky slovenskej rekcie vyplýva, že až dve tretiny slovenských slovies majú tzv. intenčné doplnenie. Slovenská morfológia vzhľadom na intenciu deja zaraďuje slovesá do niekoľkých skupín: pri nezvratných slovesách ide o štyri intenčné modely, pri nezvratných o dva modely. Najfrekvencovanejšie intenčné typy slovenských slovies sú nasledovné:

a) Väčšina slovies vyžaduje intenčné doplnenie z pravej i ľavej strany, čiže agens a paciens sa vyjadrujú osobitným výrazom, napr.: *mama zavolala na syna*. Sú to predmetové slovesá, pri ktorých sa predmet vyjadruje vždy v určitom páde (okrem nominatívu). Sloveso ako nadradený vetný člen určuje tvar podradeného vetného člena, vzťah medzi nimi voláme väzbou slovesa s pádom alebo rekciou.

b) Bezpredmetové slovesá nemajú intenciu na pravú stranu, predmet deja je vyjadrený v samom deji, napr.: *dievča plače*.

c) Neosobné predmetové slovesá nevyžadujú vyjadriť činiteľa deja, čiže nemajú intenciu na ľavú stranu, napr.: *darí sa mi*. Tieto slovesá majú akuzatívnu alebo datívnu rekcio.

d) Pri neosobných bezpredmetových slovesách je odmedzená pravá i ľavá časť intencie, napr.: *blýska sa, sneží*.

Sloveso sa aj v maďarskej syntaxi pokladá za hlavný vetný člen. Ak prenesieme jednotlivé typy intencie slovenských slovies do maďarčiny, vidíme, že nie sú medzi nimi podstatné rozdiely. I v maďarčine sa nachádzajú slovesá, ktoré vyžadujú doplnenie agensom i paciensom (napr.: *vki mond vmit*), sú však aj také, pri ktorých doplnenia sú nezáväzné (napr.: *esik/esik az eső*). Intenciu slovesa maďarské gramatiky nerozoberajú v rámci morfologickej roviny jazyka, ale v rámci syntaxe, a to z hľadiska funkcie vetných členov v štruktúre vety. Väzbou v maďarčine nazývame tzv. asémantické alebo stále príslovkové určenie ako

syntagmatické spojenie slov, v ktorom tvar príslovkového určenia (prípona alebo postpozícia) závisí od nadradeného slovesa.

V maďarčine je veľa takých slovies, ktorých význam doplní vždy príslovkové určenie vyjadrené s podstatným menom, a to s tými istými záväznými príponami alebo postpozíciami, ktoré so slovesom tvoria skoro lexikálne viazané spojenie (napr.: *bízik vkiben, érdeklődik vmi iránt*).

Väzbové spojenie mnohých maďarských slovies sa líši od reky slovenských slovies, preto uvedieme najčastejšie používané slovesné väzby v slovenskom jazyku a ich ekvivalentné tvary v maďarčine:

báť sa niekoho, niečoho	<i>fél vkitől, vmitől</i>
ceňiť si niekoho	<i>becsül/tart vkit vmire</i>
čudovať sa niečomu	<i>csodálkozik vmin</i>
dať sa do niečoho	<i>hozzáfog vmihez</i>
dbať o niečo, o niekoho	<i>ügyel vkire, vmire</i>
dohodnúť sa na niečom	<i>megállapodni vmiben</i>
dôverovať niekomu, v niečo	<i>bízik vkiben, vmiben</i>
držať sa niekoho, niečoho	<i>kapaszkodik vkibe, vmibe</i>
dúfať niečo/v niečo	<i>reménykedni vmiben</i>
hanbiť sa za niečo	<i>szégyell vmit</i>
lipnúť na niekom, na niečom	<i>ragaszkodik vkihez, vmihez</i>
mať radosť z niečoho	<i>örül vminek</i>
odoprieť niekomu niečo	<i>megtagad vmit vkitől</i>
oplyvať niečím	<i>bővelkedik vmiben</i>
oprieť sa o niekoho, o niečo	<i>támaszkodik vkire, vmire</i>
počítať s niekým, s niečím	<i>számít vkire, vmire</i>
podozrievať niekoho	<i>gyanakszik vkire</i>
pochybovať o niečom	<i>kétkelkedik vkiben, vmiben</i>
pomôcť niekomu	<i>segít vkit/vkinek</i>
postarať sa o niekoho, o niečo	<i>gondoskodik vkiről, vmiről</i>
poznať niekoho po niečom	<i>megismer vkit vmiről</i>

starat' sa o niekoho, o niečo	törődik vkivel, vmivel
trpieť na niečo	szenved vmiben
zaujímať sa o niekoho, o niečo	érdeklődik vki felől, vmi iránt
získať niečo	szert tesz vmire
zmieriť sa s niečím	belenyugszik vmibe/megbékél vmivel
zomrieť na niečo	meghal vmiben
zrieť sa niekoho, niečoho	lemond vkiről, vmiről

Vplyv materinského jazyka sa pri používaní väzieb prejavuje interferenciou, preto sa priam vyžaduje porovnávanie týchto štruktúr na teoretickej úrovni a následne ich automatizácia v konkrétnych jazykových prejavoch. Pri porovnávaní slovenských a maďarských slovesných väzieb vychádzame z toho, že v oboch jazykoch sa nachádzajú aj predmetové (tranzitívne) aj bezpredmetové (intranzitívne) slovesá, dokonca predmetové slovesá sa v oboch jazykoch vystupujú raz spolu s predmetom (napr.: *Marta číta knihu.* – *Márta könyvet olvas.*), inokedy bez predmetu (napr.: *Marta číta.* – *Márta olvas.*). V maďarčine však na rozdiel od slovenčiny za predmet pokladáme len paciens vyjadrený akuzatívom, iné tvary zasiahnutej veci sa pokladajú za väzbu s príslovkovým určením (porov.: *vár vkit* – predmetová väzba, *vár vkire* – väzba s príslovkovým určením). Z hore uvedených vyplýva, že v maďarčine sa tranzitívne slovesá dopĺňujú nielen predmetom, ale aj príslovkovým určením.

2. Podstatné mená

Podstatné mená aj v maďarskom aj v slovenskom jazyku majú svoj lexikálny význam, slovenské substantíva však popri tom skrývajú aj všeobecný prvok gramatickej stavby, ktorý nazývame gramatickou kategóriou. Každé slovenské podstatné meno prezentuje tri gramatické kategórie, a to rod, číslo a pád, ktoré prostredníctvom jednotlivých deklinačných vzorov poukazujú na gramatickú štruktúru slovenských substantív. Jazykové prostriedky rodu, čísla a pádu sú

nositeľmi istých významov, kým nositeľom najkonkrétnejšieho gramatického významu je gramatické číslo, rod a pád vyjadrujú abstraktnejšie významy.

Podstatným menám v maďarčine chýba kategória gramatického rodu, gramatickú kategóriu čísla a pádu však pozná aj maďarský jazyk. Kým na vyjadrenie množného čísla podstatných mien maďarčina používa osobitnú príponu, tzv. znak všeobecného množného čísla *-k*, prípadne jeho varianty *-ak/-ek/-ok/ök*, reálna motivácia kategórie pádu v maďarčine spočíva väčšinou v tzv. miestnych vzťahoch. Počet pádov – vzhľadom na odlišné typologické črty flektívneho slovenského jazyka a aglutinačného maďarského jazyka – však nie je rovnaký. Slovenčina dnes používa 6 pádov podstatných mien, kým v maďarčine je ich minimálne 18. V slovenskom jazyku sa rod, číslo a pád podstatného mena vyjadrujú v rámci jedinej gramatickej morfémy (napr. knihy – podstatné meno ženského rodu v nominatíve a akuzatíve množného čísla), v maďarčine sa gramatické kategórie čísla a pádu vyjadrujú osobitne (napr.: *könyvek* – nominatív podstatného mena v množnom čísle, ale *könyvet* – akuzatív podstatného mena v množnom čísle). Kým teda sebavedomie učiacich sa slovenský jazyk oslabuje najmä deklinačný systém odrážajúci množstvo kategoriálnych významov – a to príslušnosť ku gramatickému rodu, mäkkostnú konsonantickú koreláciu a suprasegmentálne javy súvisiace so slovotvornou štruktúrou a s distribúciou kvantity –, v maďarčine sú to desiatky gramatických a pádových prípon a ich varianty, ktoré sa viažu k základnému kmeňu, resp. k niektorému inému kmeňovému variantu maďarského podstatného mena.

2. 1. Gramatický rod podstatných mien v slovenčine a v maďarčine

Z hore uvedených vyplýva, že jedným z najnápadnejších rozdielov medzi maďarským a slovenským podstatným menom je existencia gramatickej kategórie rodu substantív v slovenčine a jej absolútna neprítomnosť v maďarčine. Príčina tohto rozdielu sa dá vysvetliť jednak odlišným pôvodom obidvoch jazykov (kategória rodu je charakteristická pre značnú časť indoeurópskych jazykov, kým ugrofínske jazyky ju nemajú), jednak ich odlišnou

typologickou charakteristikou (kategória rodu je typickou črtou flektívnych jazykov a chýba v aglutinačných jazykoch). Možno teda konštatovať, že substantíva sú v slovenčine a v maďarčine odlišne modelované. V jazyku, v ktorom daná substantívna gramatická kategória druhého jazyka chýba, je možné sémantickú náplň tejto kategórie vyjadriť prostriedkami inej kategórie, v tomto prípade lexikálnej roviny. Samozrejme takto „náhradne“ možno vyjadriť príslušnú kategóriu len vtedy, ak si zachovala sémantický obsah a úplne sa neformalizovala. Lenže kategória rodu v slovenčine je do značnej miery formálnou kategóriou. Okolo jej významového jadra – prirodzeného rodu – sa zoskupujú všetky slovenské substantíva, pri väčšine z nich sa však už rodová príslušnosť nedá motivovať sémanticky, ale gramaticky. Maďarčina má teda potenciálnu lexikálnu náhradu za slovenské rodové formy len pri pomenovaniach s prirodzeným rodom.

Sémantické jadro kategórie rodu v slovenčine tvorí tzv. prirodzený rod, t. j. rozlíšenie ľudí a niektorých zvierat podľa pohlavia. V slovenskom jazyku sa toto rozlíšenie uskutočňuje dvojako:

1. existenciou heteronymných dvojíc pomenovaní ľudí a zvierat rovnakého druhu, ale rozdielneho pohlavia (napr.: *muž – žena, kohút – sliepka – kurča*),

2. slovotvorným postupom, pri ktorom sa ženský rod tvorí prechýľovaním z mužských základov (napr.: *sused – susedka, medveď – medvedica*).

V maďarčine platia pri lexikálnom vyjadrovaní rozdielov v pohlaví pomenovaných osôb a zvierat základné tendencie paralelné s pravidlami v slovenčine (porov.: *apa – anya, kakas – tyúk – csirke/csibe*). Rozdiely sú v slovotvorných postupoch, ktoré sa v oboch jazykoch na tento účel využívajú. Súvisí to so známou odlišnosťou vo vzájomnom vzťahu základných slovotvorných postupov: v slovenčine je základným slovotvorným postupom derivácia, v maďarčine v tom prípade kompozícia (porov.: *diák – diáklány, orvos - orvosnő*).

Porovnávanie pomenovania živých bytostí (ľudí a zvierat) rovnakého druhu, ale rozdielneho pohlavia v slovenčine a v maďarčine na základe slovného registra učebnice maďarčiny ako cudzieho jazyka Irt magyarul beszélnek:

Pomenovanie osôb v slovenčine:

advokát – advokátka
brat – sestra
čaišník – čaišníkka
dedo – babka
herec – herečka
inžinier – inžinierka
kamarát – kamarátka
lekár – lekárka
manžel – manželka
muž – žena
otec – matka
pán – pani
pokladník – pokladníkka
poštár – poštarika
predavač – predavačka
profesor – profesorka
robotník – robotníkka
spevák – speváčka
študent – študentka
ujo – teta
zať – nevesta

Pomenovanie osôb v maďarčine:

ügyvéd – ügyvédnő
báty/öcs – nővér/húg
pincér – pincérnő
nagyapa – nagyanya
színész – színésznő
mérnök – mérnök nő
barát – barát nő
orvos – orvos nő
férj – feleség
férfi – nő
apa – anya
úr – hölgy
pénztáros – pénztáros nő
postás – postás nő
eladó – eladó (nő)
tanár – tanár nő
munkás – munkás nő
énekes – énekes nő
diák – diák lány
bácsi – néni
vő – meny

Pomenovanie zvierat v slovenčine:

baran – ovca

Pomenovanie zvierat v maďarčine:

kos – bány

býk – krava	bika – tehén
cap – koza	bak(kecske) – kecske
gunár – hus	gúnár – lúd
holub – holubica	<i>hím</i> galamb – tojó/ <i>nőstény</i> galamb
jeleň – jelenica	szarvasbika – szarvastehén
káčer – kačica	gácsér – kacsá/tojó
kanec - sviňa	kandisznó – <i>nőstény/anyadisznó</i>
kocúr – mačka	kandúr – macska
kohút – sliepka	kakas – tyúk
kôň – kobyľa	mén – kanca
lev – levica	<i>hím</i> oroslán – <i>nőstény</i> oroslán
medved' – medvedica	<i>hím</i> medve – <i>nőstény</i> medve
moriak – morka	pulykakakas – pulyka
orol – orlica	<i>hím</i> sas – tojó/ <i>nőstény</i> sas
pes – suka	kankutya – szuka
slon – slonica	elefántbika – elefánttehén
vlk – vlčica	<i>hím</i> farkas – <i>nőstény</i> farkas

Z kontrastívneho skúmania pomenovania ľudí a zvierat vyplýva, že rozsah heteronymných pomenovaní je v slovenčine aj v maďarčine približne rovnaký (porov.: *muž – žena ~ férfi – nő, kohút – sliepka ~ kakas – tyúk*).

Rozdiel medzi názvami osôb v okruhu príbuzenských názvov typu brat – sestra a ich maďarskými ekvivalentmi treba hľadať mimo morfolologickej roviny, a to v rovine lexikálnosémantickej. Kým v slovenčine vekový rozdiel medzi súrodencami môžeme vyjadriť len pomocou prívlastkovej syntagmy, v maďarčine na to slúžia samostatné pomenovania (napr.: *starší brat – báty, mladší brat – öcs, staršia sestra – nővér, mladšia sestra – húg*).

Medzi slovotvornými postupmi tvorenými názvami – v ktorých sa ženský rod tvorí prechýľovaním z mužských základov – sa však už neukazuje jednoznačná paralela medzi pomenovaniami v slovenčine a ich maďarskými ekvivalentmi. Hlavný rozdiel je v tom, že tvorenie názvov ženských osôb

prechýľovaním je v slovenčine oveľa produktívnejšie ako tvorenie týchto názvov v maďarčine kompozíciou. Slovenské prechýľené názvy ženských osôb tvorené derivačnou morférou *-ka* majú paralely v maďarských zložených slovách, ktorých druhým komponentom je najčastejšie substantívum *nő*, niekedy *asszony* (napr.: *szomszédasszony*) alebo *lány* (napr.: *diáklány*). V niektorých pomenovaniach sa ale tieto komponenty nevyskytujú, aj keď ide o názvy ženských osôb (napr.: *členka – tag* a nie „tag^{nő}“).

Substantíva s komponentom *-nő*, *-asszony*, *-lány* však nemožno v maďarčine tvoriť ľubovoľne. V maďarskom jazyku sa na rozdiel od slovenčiny napr. netvoria názvy ženských osôb od názvov príslušníkov národov, teda substantíva typu *Angličanka*, *Češka* a pod. Názvy príslušníkov národov sa v maďarčine používajú bez ohľadu na pohlavie označených osôb, nevyhnutné vyjadrenie zaradenia osoby k ženskému pohlaviu sa realizuje prívlastkovou syntagmou s určeným členom – teda nie zloženým slovom – *nő*, *asszony*, *lány* (porov.: *Bývala s dvoma Angličankami. – Két angol lánnyal/nővel lakott.*).

Tvorenie názvov zvieracích samíc sa uskutočňuje v porovnávaných jazykoch odlišne. Maskulína v slovenčine sa zvyčajne používajú ako súhrnný názov daného druhu zvierat, bez ohľadu na pohlavie. Tvorenie zvieracích samíc pomocou derivačnej morfémy *-ica* sa uplatňuje len pri názvoch známejších zvierat, pri ktorých je diferenciácia podľa pohlavia pre človeka dôležitá. V maďarčine sa pri tvorení týchto substantív opäť používa produktivita tvorenia slov kompozíciou. K názvu zvieratťa ako druhu sa pripája ako prvý alebo druhý člen prívlastok alebo kompozita pomenovanie samca alebo samice (napr.: *slon – hím elefánt* v. *elefántbika*, *slonica – nőstény elefánt* v. *elefánttehén*; *cap – bak* v. *bakkecske*, *koza – kecske*; *bažant – fácánkakas*, *bažantnica – fácántyúk*).

V maďarčine je počet typov tvorenia názvov zvierat pestrejší. Svedčí to o tom, že sémantický protiklad maskulín a feminín ani v tomto okruhu pomenovaní nedosiahol všeobecnejší charakter slovotvorného významu, ale ostáva na lexikálnej rovine. Tvorenie názvov zvierat podľa pohlavného rozlíšenia je v maďarčine pomerne heterogénne, a to nielen s ohľadom na formálne prostriedky. O rozdielnom stupni kategoriálnosti pri lexikálnom, slovotvornom a

gramatickom význame v maďarskom jazyku svedčia aj nasledujúce typy tvorenia názvov zvierat:

1. typ, v ktorom sa názov zvierat'a používa aj ako názov samca, kým názov samice sa tvorí s prívlastkom *nőstény* (napr.: *elefánt* – *nőstény elefánt*, *oroszlán* – *nőstény oroszlán*),

2. typ, v ktorom sa názov samca tvorí kompozíciou s členmi *hím-*, *bak-*, *bika-*, *kan-*, *-kakas*, kým názov samice s členmi *-tehén*, *-tyúk* (napr.: *elefántbika* – *elefánttehén*, *fácánkakas* – *fácántyúk*),

3. typ, v ktorom jednočlenný nezložený názov je súhrnným pomenovaním druhu a zároveň sa uplatňuje ako prvý člen dvojice kompozít označujúcich protiklad v pohlaví zvierat'a (napr.: *elefánt* – *elefántbika* – *elefánttehén*, *fácán* – *fácánkakas* – *fácántyúk*).

V slovenčine je teda prirodzený rod silnou významovou črtou gramatickej kategórie rodu substantív. Umožňuje sa to jednak veľkou produktivitou prechýľovania pri tvorení názvov osôb a pri najfrekventovanejších názvov zvierat. Rodovosť, resp. pohlavná príslušnosť je v slovenčine taktiež neoddeliteľnou významovou črtou každého názvu osoby ako aj najbežnejších názvov zvierat.

V maďarčine sa pri názvoch živých bytostí uplatňuje sémantická črta pohlavnej príslušnosti len vtedy, ak je z hľadiska pomenovania podstatná. Je to iba fakultatívny sémantický príznak a nie gramatikalizovaná klasifikačná kategória.

2. 2. Hláskové zmeny a kmeni maďarských podstatných mien

Hláskové zmeny v kmeni slova sú charakteristickou črtou aglutinačných jazykov, vo flektívnych jazykoch sa vyskytujú málokedy. V slovenčine sa kategória čísla vyjadruje v rámci jednej gramatickej morfémy spolu s kategóriou pádu a v

singulári aj s kategóriou rodu. Gramatickými morfémi nominatívu plurálu v jednotlivých deklinačných štruktúrach mužského rodu sú *-i*, *-ovia*, *-y* a *-e*, v ženskom rode *-y*, *-e*, *-i* a v strednom rode *-á*, *-ia* a *-atá*. Tieto prípony sa vždy spájajú s tzv. „zatvorenou“ kmeňovou morfémiou a bez spojovacej samohlásky. Tzv. „otvorené“ kmene substantív sa v pôvodných slovenských slovách nevyskytujú. V maďarčine sa plurál podstatných mien vyjadruje tzv. všeobecným znakom *-k*, prípadne jeho variantmi (pri substantívach označujúcich privlastňovacie vzťahy príponou *-i* alebo jej variantmi), ktorý sa pripája k otvorenej (t. j. na samohlásku zakončenej, napr.: *fa – fák*) alebo zatvorenej (t. j. na spoluhlásku zakončenej, napr.: *nap – napok*) kmeňovej morféme. Ak je kmeň zakončený na spoluhlásku, v maďarčine pred tzv. znakom *-k* musí stáť spojovacia samohláska. Pri tvorení podstatných mien v nominatíve množného čísla napriek rozdielnym typologickým črtám slovenského a maďarského jazyka sa v oboch jazykoch vyskytujú podobné varianty kmeňových morfémi.

2. 2. 1. kmeňová morféma s chýbajúcou samohláskou

Príklady v slovenčine:

báseň – *básn-e*
deň – *dn-i*
chlapec – *chlapc-i*
chovanec – *chovanc-i*
nezmysel – *nezmysly*
oheň – *ohn-e*
peň – *pn-e*
svedok – *svedk-ovia*
športovec – *športovc-i*
veniec – *venc-e*

Príklady v maďarčine:

árok – *árk-ok*
bagoly – *bagly-ok*
fészek – *fészk-ek*
izom – *izm-ok*
köröm – *körmök*
majom – *majm-ok*
sátor – *sátr-ak*
szobor – *szobr-ok*
tükör – *tükr-ök*
vödör – *vödr-ök*

2. 2. 2. kmeňová morféma so skrátenou samohláskou

Príklady v slovenčine:

dážď – *dažd-e*

kôň – *kon-e*

kôš – *koš-e*

mráz – *mraz-y*

nôž – *nož-e*

stôl – *stol-y*

Príklady v maďarčine:

bogár – *bogar-ak*

fazék – *fazek-ak*

kanál – *kanal-ak*

madár – *madar-ak*

szekér – *szeker-ek*

tér – *ter-ek*

2. 2. 3. zmena spoluhlásky v kmeňovej morféme

Príklady v slovenčine:

baník – *baníc-i*

beloch – *belos-i*

bojovník – *bojovníc-i*

Čech – *Čes-i*

dlžník – *dlžníc-i*

fyzik – *fyzic-i*

hájnik – *hájnic-i*

katolík – *katolíc-i*

Turek – *Turc-i*

Príklady v maďarčine:

—

2. 2. 4. kmeňová morféma s predĺžujúcou sa samohláskou na konci

Príklady v slovenčine:

—

Príklady v maďarčine:

apa – *apá-k*

fa – *fá-k*

járda – *járdá-k*

kapa – *kapá-k*

óra – *óra-k*

2. 2. 5. výskyt spoluhlásky -v- v kmeňovej morféme

Príklady v slovenčine:

—

Príklady v maďarčine:

typu: *tő – tőv-ek*

typu: *szó – szav-ak*

typu: *falu – falv-ak*

typu: *mű – műv-ek*

Z hore uvedených vyplýva, že v maďarčine rovnako ako v slovenčine sa v rámci kmeňovej morfémy môžu meniť niektoré hlásky, v dôsledku čoho vzniknú rôzne varianty týchto morfém.

Na tvorení nominatívu množného čísla substantív sa v slovenskom jazyku zúčastňujú gramatické morfémy. V kmeňovej morféme podstatných mien v tvaroch nominatívu množného čísla sa v tomto prípade vyskytujú len tri významnejšie odchýlky oproti nominatívu singuláru. Pri tvorení nominatívu plurálu životných a neživotných podstatných mien v mužskom rode (zriedkavo aj pri tvorení nominatívu plurálu podstatných mien v ženskom rode) sa vypustia pohyblivé samohlásky *-e-*, *-o-* a dvojhláska *-ie-*. Zmeny foneticko-fonologického charakteru nastávajú pri tvorení nominatívu množného čísla životných a neživotných podstatných mien mužského rodu oproti jednoslabičného nominatívu singuláru, a to tak, že sa skráti slovotvorný základ slova (napr.: *chlapec – chlapc-i*, *deň – dn-i*).

Hláskové zmeny vzniknuté v dôsledku spodobovania, resp. striedania spoluhlások môžeme pozorovať pri tvorení nominatívu plurálu niektorých životných podstatných mien mužského rodu, a to pri skloňovacom vzore *chlap*. V tom prípade sa mení posledná spoluhláska kmeňovej morfémy, a to nasledovne: *-k-* na *-c-* a *-ch-* na *-s-* (napr.: *vojak – vojac-i*, *Čech – Čes-i*).

V maďarskom jazyku sa nominatív plurálu podstatných mien tvorí najčastejšie tzv. všeobecným znakom množného čísla *-k*, ale aj ten jediný spôsob tvorenia plurálnych tvarov maďarských podstatných mien zapríčiňuje množstvo rôznych alternácií (kvantitatívneho i kvalitatívneho rázu) v kmeňovej morféme. V porovnaní s alternáciami v slovenčine sú to: 1. zmena dlhej kmeňovej samohlásky na krátku (napr.: *kéz* – *kez-ek*, *madár* – *madar-ak*), 2. vypadnutie kmeňovej samohlásky (napr.: *dolog* – *dolg-ok*, *terem* – *term-ek*), 3. zmena pozície samohlások v kmeňovej morféme aj s chýbajúcou samohláskou (napr.: *kehely* – *kelyh-ek*, *pehely* – *pelyh-ek*), 4. zmena poslednej krátkej samohlásky kmeňovej morfémy na dlhú (napr.: *apa* – *apá-k*, *fa* – *fá-k*). Najtypickejšou hláskovou zmenou pri tvorení nominatívu maďarských podstatných mien v množnom čísle je „pridanie“ spoluhlásky *-v-* do kmeňovej morfémy. Tieto zmeny môžu byť kvantitatívne, to znamená, že okrem pridania spoluhlásky *-v-* sa skrúti aj samohláska kmeňovej morfémy (napr.: *ló* – *lov-ak*). V ostatných prípadoch okrem pridania spoluhlásky *-v-* v kmeňovej morféme nastávajú aj rôzne kvalitatívne zmeny: mení sa timbre samohlások (napr.: *szó* – *szav-ak*, *tó* – *tav-ak*), z kmeňovej morfémy vypadne posledná samohláska (napr.: *falu* – *falv-ak*), ale môže sa stať aj to, že okrem pridania spoluhlásky *-v-* do kmeňovej morfémy nenastanú v kmeni slova ďalšie zmeny (napr.: *mag* – *magv-ak*, *mű* – *műv-ek*).

Hláskové zmeny pri tvorení nominatívu plurálu substantív sa teda v slovenskom jazyku vyskytujú v menšej, v maďarskom jazyku vo väčšej miere, čo zákonite vyplýva z typologických vlastností oboch jazykov.

Vzhľadom na maďarské podstatné mená poslucháči hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka si musia osvojiť tri základné tvary substantív, a to nominatív singuláru, nominatív plurálu a akuzatív singuláru. V uvedených tvaroch maďarských podstatných mien – okrem nominatívu jednotného čísla – sa totiž stretávame s rôznymi variantmi tzv. znaku všeobecného množného čísla *-k* (napr.: *ház-ak*, *kez-ek*, *álm-ok*, *kör-ök*) ako aj s variantmi akuzatívnej prípony *-t* (napr.: *ház-at*, *kez-et*, *álm-ot*, *kör-t*), vrátane prípadných hláskových zmien v rámci kmeňovej morfémy (napr.: *fa* – *fá-k* ~ *fá-t*,

kéz – kez-ek ~ kez-et, szó – szó-k/szav-ak ~ szó-t/szav-at, mű – műv-ek ~ műv-et).

Niektorí teoretici hovoria, že stačí si osvojiť len jeden z hore uvedených tvarov maďarských podstatných mien, veď pred tzv. znakom plurálu sa vyskytuje tá istá spojovacia samohláska ako pred príponou akuzatívu, navyše aj koreňové morfémy sú pred týmito príponami podobné. Treba však brať do úvahy skutočnosť, že napriek podobnostiam sa pádová prípona akuzatívu singuláru *-t* často spája s kmeňovou morfému končiacou sa na spoluhlásku aj bez spojovacej samohlásky, čo nemožno povedať o tzv. znaku nominatívu plurálu *-k* (porov.: *asztal-ok* – *asztal-t*, *szekrétény-ek* – *szekrétény-t*, *kör-ök* – *kör-t*). Okrem toho ani kmeňová morféma v nominatíve plurálu nemusí byť totožná, veď napríklad kmeňová morféma *szó* pred tzv. znakom množného čísla *-k* sa môže, ale nemusí meniť (porov.: *A módosítószó-k nem alapszófajok.* – *Ezek csak szav-ak.*), kým pred príponou akuzatívu *-t* sa v každom prípade vyskytuje len kmeňová morféma *szó* (napr.: *Mondj egy módosítószó-t!* – *Ne szólj egy szó-t sem!*).

Pri používaní plurálových tvarov maďarských podstatných mien v ústnych a písomných prejavoch poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka sa často vyskytujú nasledujúce typy interferencie:

1. vynechanie spojovacej samohlásky pred tzv. znakom plurálu -k:

a) *Külföldik* beszélgetnek magyarokkal.

(správne: *Külföldiek* beszélgetnek magyarokkal.)

2. používanie neadekvátneho variantu kmeňovej morfémy:

a) A falon *tükkörök* is vannak.

(správne: A falon *tükrök* is vannak.)

b) A tehenek és a *lók* háziállatok.

(správne: A tehenek és a *lovak* háziállatok.)

3. neadekvátna spojovacia samohláska pred tzv. znakom plurálu -k:

a) Reggel *madarok* énekelnek az ablak alatt.

(správne: Reggel *madarak* énekelnek az ablak alatt.)

b) Ezek a *házok* nem szépek, hanem csúnyák.

(správne: Ezek a *házak* nem szépek, hanem csúnyák)

c) A *fiatalak* moziba jártak, az öregek templomba.

(správne: A *fiatalok* moziba jártak, az öregek templomba.)

d) A szekrények mellett vannak az *ágyok*.

(správne: A szekrények mellett vannak az *ágyak*.)

3. Prídavné mená

3. 1. Zhoda v maďarčine a v slovenčine

Na rozdiel od maďarčiny sú slovenské prídavné mená trojvýchodiskové: majú gramatickú kategóriu zhody v rode, v čísle a v páde. Kategória zhody prídavného mena s podstatným menom manifestuje spolupatričnosť substantív a im podriadených prídavných mien. Zhoda prídavného mena s nadradeným podstatným menom má v slovenčine rôzne formy, vo formálnom vyjadrovaní najdiferencovanejšia je však zhoda v prívlastkovej syntagme (napr.: *dobrému lekárovi*). Substantívum sa v nej môže vyskytnúť vo všetkých pádových formách singuláru i plurálu a každá pádová forma, ak sa k nej pripája zhodný prívlastok, vyžaduje si aj jej zodpovedajúcu kongruentnú formu podradeného prídavného mena. V slovenskom jazyku môžeme pozorovať štyri základné formy zhody adjektívália s nadradeným substantívom, ale viac ako dvadsať modifikácií zhody prídavného mena s podstatným menom v prívlastkovej syntagme. Najviac modifikácií sa pritom vyskytuje v nominatíve a akuzatíve singuláru i plurálu.

Gramatická zhoda medzi prídavným a podstatným menom sa v maďarčine uplatňuje ako syntaktický postup na vyjadrenie spolupatričnosti slov vo vete. V porovnaní so slovenčinou sú však odlišné základné formy zhody, sčasti rozdielna je aj konfigurácia gramatických kategórií, ktoré sa na vytváraní zhody zúčastňujú a líšia sa aj formálne prostriedky vyjadrenia zhody.

Akademická príručka maďarskej gramatiky uvádza štyri základné formy zhody podradeného vetného člena s nadradeným substantívom:

1. zhoda prísudkového slovesa so substantívnym alebo zámenným podmetom v osobe a čísle (napr.: *én fut-ok*, a *fiú-k fut-nak*),
2. zhoda menného prísudku s podmetom v čísle (napr.: a *ház-Ø magas-Ø*, a *ház-ak magas-ak*),
3. zhoda ukazovacieho zámena v prívlastku s nadradeným substantívom v páde a čísle (napr.: *az-t* a *ház-at*, *az-ok-ból* a *ház-ak-ból*),
4. substantívno-adjektívna apozičná zhoda (napr.: *Teá-t csak forró-t iszom.*)

Na základe vzájomného porovnania tých gramatických kategórií, ktoré sa zúčastňujú na vytváraní zhody v oboch jazykoch môžeme konštatovať, že napriek rovnakému počtu základných foriem zhody v maďarčine a slovenčine ich rozloženie je rozdielne. Z porovnania vyplývajú dva podstatné rozdiely v systéme substantívnej kongruencie v maďarčine a slovenčine, a to nasledovné:

- a) V maďarčine neexistuje zhoda prívlastkového adjektíva s nadradeným substantívom. Nech je podstatné meno v akomkoľvek tvare a funkcii, jeho adjektívny prívlastok je tvarovo nemenný (napr.: *szép-Ø lány-t*, *szép-Ø lány-ról*, *szép-Ø lány-ok-at*, *szép-Ø lány-ok-ról*).
- b) V maďarčine základnou kategóriou, ktorá konštituuje zhodu, je kategória čísla, ktorá je vlastne jediná univerzálna kongruenčná kategória v maďarskom jazyku, prítomná vo všetkých formách substantívnej zhody.

3. 2. Množné číslo prídavných mien v maďarčine

Množné číslo prídavných mien tvoríme v maďarčine rovnakými príponami ako množné číslo podstatných mien, t. j. tzv. všeobecný znak množného čísla *-k* prípadne jeho varianty pripájame ku kmeňovej morféme prídavných mien. K prídavným menám zakončeným na samohlásku sa pripája prípona *-k*, ale pri adjektívach zakončených na krátku samohlásku sa koncová samohláska predĺži (napr.: jó – jó-*k*, sárga – sárgá-*k*, fekete – feketé-*k*). K prídavným menám s velárnymi (tzv. hlbokými) alebo so zmiešanými samohláskami zvyčajne pripájame alomorf *-ak* (napr.: alacsony – alacsony-*ak*, piros – piros-*ak*), ale výnimočne a pri menách národov morfému *-ok* (napr.: nagy – nagy-*ok*, szlovák – szlovák-*ok*, ukrán – ukrán-*ok*). Adjektíva s palatálnymi (tzv. vysokými) samohláskami sa spájajú s alomorfo *-ek* (napr.: irigy – irigy-*ek*, szép – szép-*ek*, cseh – cseh-*ek*), kým viacslabičné prídavné mená s prehlasovanými samohláskami ö/ő, ü/ű vyjadrujúce národnosť osôb s morfému *-ök* (napr.: görög – görög-*ök*, török – török-*ök*). Prípony *-ak/-ek* pripájame aj k prídavným menám končiacim sa na samohlásky *-i* a *-ú/ű* (napr.: régi – régi-*ek*, lassú – lassú-*ak*, könnyű – könnyű-*ek*), ale aj k adjektívam tvoreným z vlastných mien pomocou derivačnej morfémy *-i* (napr.: pozsonyi – pozsonyi-*ak*, bécsi – bécsi-*ek*).

3.3. Stupňovanie prídavných mien v slovenčine a v maďarčine

Lexikálno–gramatická kategória stupňovania sa v oboch jazykoch zakladá na porovnávaní intenzity vlastností pomenovanej akostným adjektívom.

V slovenčine je presne vymedzené, ktoré typy prídavných mien sú stupňovateľné a ktoré nie. Stupňovanie individuálnych privlastňovacích prídavných mien, ktoré sa tvoria len od názvov substancií chápaných ako živé bytosti, je z významových a formálnych príčin vylúčené. Druhé privlastňovacie prídavné mená takisto nemožno stupňovať. Nestupňovateľné sú aj vzťahové prídavné mená pomenúvajúce príznaky vecí so zreteľom na istú mimojazykovú skutočnosť. Akostné prídavné mená vyjadrujú príznaky vecí priamo. Vlastnosť

vyplývajúca z takého vzťahu sa však môže chápať subjektívne v nerovnakej intenzite, čo umožňuje stupňovanie.

V maďarčine sú teoreticky všetky pôvodné prídavné mená stupňovateľné, výnimku tvoria len niektoré prídavné mená vyjadrujúce pôvod, odvodené od substantív adjektívnou príponou *-i* (napr.: *város – városi*, *Pozsony – pozsonyi*).

Kategória stupňovania je v oboch jazykoch trojčlenná, rozlišujeme základný, druhý a tretí stupeň prídavného mena (v maďarčine *alacsony*, *középfok* a *felsőfok*), pričom formálne prostriedky stupňovania sú tiež podobné.

Základný stupeň je aj v slovenčine aj v maďarčine významovo i formálne bezpríznačný (porov.: *pekný/-á/-é – szép*, *vysoký/-á/-é – magas*).

Komparatív sa v slovenčine tvorí modifikačnou morférou *-(ej)š-*, na ktorú sa pripájajú gramatické morfémy *-í*, *-ia*, *-ie*. Maďarské prídavné mená v komparatíve stupňujeme tak, že k základnému tvaru pripájame príponu *-bb*, resp. jej varianty s pomocnými samohláskami *-abb*, *-ebb*, a to podľa zásad harmónie samohlások. Príponu *-bb* pripájame k prídavným menám končiacim sa na samohlásku, pričom sa koncová krátka samohláska predlžuje (napr.: *savanyú – savanyú-bb*, *sárga – sárgá-bb*, *sima – simá-bb*). Adjektíva s velárnymi (tzv.) hlbokými alebo zmiešanými samohláskami končiace sa na spoluhlásku v komparatíve dostávajú príponu *-abb* (napr.: *alacsony – alacsony-abb*, *fiatal – fiatal-abb*), prídavné mená s palatálnymi (tzv.) vysokými samohláskami príponu *-ebb* (napr.: *idős – idős-ebb*). V maďarčine sa pri stupňovaní adjektív často skracuje dlhá kmeňová samohláska (napr.: *nehéz – nehez-ebb*), kým koncová samohláska *-ú/ű* niekedy vypadáva (napr.: *könnyű – könny-ebb*, ale: *készerű – keserű-bb*). Podobne ako v slovenčine aj v maďarčine sa vyskytujú prídavné mená s nepravidelným stupňovaním (napr.: *kicsi – kisebb*, *sok – több*, *szép – szebb*).

Tretí stupeň adjektív v maďarčine tvoríme tak, že ku komparatívemu tvaru prídavného mena pripojíme predponu *leg-* (napr.: *legsavanyúbb*, *legfiatalabb*, *legszegényebb*, *legszebb*).

Komparatívny tvar niektorých slovenských prídavných mien a ich maďarské ekvivalenty poukazujú na podobnosti a analógie v stupňovaní prídavných mien v skúmaných jazykoch:

V slovenčine:

V maďarčine:

bohatý/-á/-é – bohat-ší/-šia/-šie
 červený/-á/-é – červen-ší/-šia/-šie
 čistý/-á/-é – čist-ejší/-ejšia/-ejšie
 dlhý/-á/-é – dlh-ší/-šia/-šie
 dobrý/-á/-é – lep-ší/-šia/-šie
 drahý/-á/-é – drah-ší/-šia/-šie
 drobný/-á/-é – drobn-ejší/-ejšia/-ejšie
 krátky/-a/-e – krat-ší/-šia/-šie
 lacný/-á/-é – lacn-ejší/-ejšia/-ejšie
 ľahký/-á/-é – ľah-ší/-šia/-šie
 lenivý/-á/-é – leniv-ší/-šia/-šie
 malý/-á/-é – men-ší/-šia/-šie
 mladý/-á/-é – mlad-ší/-šia/-šie
 nový/-á/-é – nov-ší/-šia/-šie
 pekný/-á/-é – kraj-ší/-šia/-šie
 pomalý/-á/-é – pomal-ší/-šia/-šie
 rýchly/-a/-e – rýchľ-ejší/-ejšia/-ejšie
 silný/-á/-é – siln-ejší/-ejšia/-ejšie
 sladký/-á/-é – slad-ší/-šia/-šie
 smelý/-á/-é – smel-ší/-šia/-šie
 smutný/-á/-é – smutn-ejší/-ejšia/-ejšie
 strmý/-á/-é – strm-ší/-šia/-šie
 široký/-á/-é – šir-ší/-šia/-šie
 škaredý/-á/-é – škared-ší/-šia/-šie
 ťažký/-á/-é – ťaž-ší/-šia/-šie

gazdag – gazdag-abb
 piros – piros-abb
 tiszta – tisztá-bb
 hosszú – hossz-abb
 jó – jo-bb
 drága – drágá-bb
 apró – apró-bb
 rövid – rövid-ebb
 olcsó – olcsó-bb
 könnyű – könny-ebb
 lusta – lustá-bb
 kis/kicsi – kis-ebb
 fiatal – fiatal-abb
 új – új-abb
 szép – sze-bb
 lassú – lassú-bb/lass-abb
 gyors – gyors-abb
 erős – erős-ebb
 édes – édes-ebb
 bátor – bátr-abb
 szomorú – szomorú-bb
 meredek – meredek-ebb
 bő – bőv-ebb
 csúnya – csúnyá-bb
 nehéz – nehéz-ebb

úprimný/-á/-é – úprimn- <i>ejší/-ejšia/-ejšie</i>	őszinte – őszinté- <i>bb</i>
veselý/-á/-é – vesel- <i>ší/-šia/-šie</i>	vidám – vidám- <i>abb</i>
vysoký/-á/-é – vyš- <i>ší/-šia/-šie</i>	magas – magas- <i>abb</i>
zlý/-á/-é – hor- <i>ší/-šia/-šie</i>	rossz – rossz- <i>abb</i>
žltý/-á/-é – žlt- <i>ší/-šia/-šie</i>	sárga – sárgá- <i>bb</i>

Z tridsiatich skúmaných prídavných mien sa v slovenskom jazyku až 19 komparatívnych tvarov tvorí modifikačnou morférou -š-, ku ktorej sa pripája gramatická morféma -í/-ia/-ie. V trinástich prípadoch sa morféma -š- pripája priamo ku koreňovej morféme adjektíva (napr.: nový – *nov-ší*), v šiestich prídavných menách ku koreňovej morféme skrátenej o dnes už neživé derivačné morfémy -k (napr.: sladký – *slad-ší*). Toto neproduktívne tvorenie je sprevádzané aj viacerými vokalicnými alternáciami (napr.: vysoký – *vyš-ší*). V siedmich prípadoch sa morféma -š- pripája k interfigovanej morféme -ej- (napr.: úprimný – *úprimn-ejší*). Nepravidelne sa stupňujú len štyri slovenské prídavné mená zo skúmaných tridsiatich, v nich sa morféma -š- pripája k zmenenej koreňovej morféme (napr.: pekný – *kraj-ší*).

Formálne prostriedky stupňovania v maďarčine sú podobné ako v slovenčine. Komparatívna morféma však v maďarskom jazyku často spôsobuje rôzne hláskové zmeny v koreňovej morféme, navyše morféma -bb sa veľakrát nemôže pripojiť ku koreňovej morféme bez spojovacej samohlásky. Pri tvorení komparatívu maďarských prídavných mien treba vziať do úvahy aj to, či sa koreňová morféma adjektív končí na samohlásku alebo na spoluhlásku. Z hore uvedených maďarských prídavných mien sa päť končí na krátku samohlásku a alebo e, ktoré sa pripájaním prípony -bb predlžujú (napr.: *tiszta – tisztá-bb*, *őszinte – őszinté-bb*). Na dlhú samohlásku sa končí desať adjektív, k šiestim z nich sa morféma -bb pripája bez toho, aby vyvolala hláskovú zmenu v koreňovej morféme (napr.: *apró – apró-bb*, *olcsó – olcsó-bb*). V štyroch prípadoch je však tvorenie druhého stupňa adjektív sprevádzané vokalicnými zmenami v koreňovej morféme, prípadne aj prítomnosťou spojovacej samohlásky pred príponou -bb (napr.: *jó – jó-bb*, *bő – bőv-ebb*, *hosszú – hossz-abb*). Na spoluhlásku sa končí

koreňová morféma šesťnástich adjektív, k nim sa morféma *-bb* pripája pomocou spojovacej samohlásky (výnimku tvorí prídavné meno *szép – sze-bb*), pričom v troch prípadoch nastáva zmena aj v koreňovej morféme (napr.: *bátor – bátr-abb*, *nehéz – nehez-ebb*).

Napriek mnohým podobnostiam stupňovania prídavných mien v slovenskom a v maďarskom jazyku pre poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka nie je jednoduché osvojiť si adekvátne tvary komparatívu maďarských adjektív. Najväčší problém pre nich znamená tvorenie komparatívu zložených prídavných mien zakončených na dlhé samohlásky *-ú/-ű*, nakoľko ich stupňovanie závisí od sémantického vzťahu medzi jednotlivými komponentmi zložených adjektív. Ak je prvým komponentom adjektívum a druhým komponentom prídavné meno odvodené od podstatného mena a morfológická i sémantická funkcia jednotlivých komponentov je aj samostane stále živá, pri stupňovaní sa morféma *-bb* pripája k prvému komponentu (napr.: *kisszámú – kisebb számú*). Keď sa však zosilní sémantická spolupatričnosť jednotlivých členov zloženého prídavného mena, prejaví sa to aj v jeho stupňovaní: prípona *-bb* sa v tom prípade pripája k adjektívu ako celku (napr.: *bőkezű – bőkezűbb*).

V ústnych a písomných prejavoch poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka sa pri stupňovaní prídavných mien objavili ďalšie nepravidelnosti:

1. neadekvátne tvorenie koreňovej morfémy stupňovaného adjektíva:

a) Ez a csomag *kicsibb*, mint az.

(správne: Ez a csomag *kisebb*, mint az.)

b) Amerikában a *bátorabb* katona több pénzt keres.

(správne: Amerikában a *bátrabb* katona több pénzt keres.)

c) A diák mindig a *könnyűbb* feladatot választja.

(správne: A diák mindig a *könnyebb* feladatot választja.)

d) Ez a sál *hosszúbb*, mint a tied.

(správne: Ez a sál *hosszabb*, mint a tied.)

2. pripojenie neadekvátneho variantu morfémy -bb ku koreňovej morféme:

a) Petinek *nagyabb* lába van.

(správne: Petinek *nagyobb* lába van.)

b) Ez a táj *dombosobb*.

(správne: Ez a táj *dombosabb*.)

c) A vonat *lassúabb*, mint az autó.

(správne: A vonat *lassúbb/lassabb*, mint az autó.)

3. 4. Maďarské ekvivalenty živočíšnych a prívlastňovacích prídavných mien

V slovenčine – na rozdiel od maďarčiny – početnú skupinu adjektív tvoria tzv. živočíšne prídavné mená. Sú to sekundárne prídavné mená odvodené od všeobecných podstatných mien živočíchov (napr.: hus – *husí/-ia/-ie*) a od niekoľkých skutočných alebo fiktívnych bytostí (napr.: človek – *človečí/-ia/-ie*, obor – *obrí/-ia/-ie*). Tomuto typu prídavných mien v maďarčine zodpovedajú zložené slová (napr.: husia masť – *libazsír*, kozie mlieko – *kecsketej*, zajačie mäso – *nyúlhús*), ktorými sa podrobnejšie zaoberáme v kapitole venovanej tvoreniu slov v maďarskom jazyku.

Význam prívlastňovacích prídavných mien v slovenčine spočíva vo vyjadrení vlastníckeho vzťahu. Slovenský jazyk prívlastňovací vzťah vyjadruje predovšetkým prívlastňovacími zámenami, ale aj prívlastňovacími prídavnými menami (napr.: *otcovo* zamestnanie, *matkina* sestra), ktorých ekvivalentmi v maďarčine sú podstatné mená s tzv. prívlastňovacími príponami (napr.: az apa foglalkozás-a, az anya nővér-e/hűg-a). Kým v slovenčine sa vyžaduje zhoda medzi prívlastňovacím prídavným menom a podstatným mene v rode, čísle a páde, v maďarskom jazyku sa gramatická kategória čísla a pádu vyjadrujú ďalšími osobitými príponami (napr.: od otcových súrodencov – az apa testvér-ei-től, s matkinou kolegyňou – az anya kolléganő-jé-vel).

4. Číslovky

Pri kontrastívnom skúmaní slovenských a maďarských čísloviek sa najnápadnejší rozdiel ukazuje v základných číslovkách. V maďarčine je spôsob ich používania oveľa jednoduchší ako v slovenčine, podstatné mená po číslovke (určitej i neurčitej) totiž zostávajú v jednotnom čísle (porov.: *egy asztal – két asztal – öt asztal*).

V slovenčine je situácia zložitejšia. Oproti nemenej forme maďarskej číslovky *egy* (napr.: *egy férfi, egy nő, egy gyerek*) sa v slovenskom ekvivalente uplatňuje gramatická kategória rodu (porov.: *jeden muž, jedna žena, jedno dieťa*).

Od čísla *dva* až po *štyri* stojí v slovenčine substantívum v množnom čísle, kým v maďarčine v jednotnom čísle (napr.: *dva stoly – két asztal, dve ženy – két asszony, dve deti – két gyerek*), pričom pri podstatných menách mužského rodu sa v slovenčine uplatňuje aj kategória životnosti (napr.: *traja muži – három férfi, tri stoly – három asztal*).

Od čísla *päť* nahor je v slovenskom jazyku príslušné podstatné meno v genitíve plurálu (napr.: *päť mužov, päť žien, päť detí*), kým v maďarčine zostáva v nominatíve singuláru (porov.: *öt férfi, öt nő, öt gyerek*).

V slovenčine sa číslovky zhodujú s podstatným menom – okrem gramatického rodu a čísla – aj v páde (napr.: *ľúbi jedného muža*). V maďarčine sa v takýchto konštrukciách nachádza vždy nemenný tvar čísloviek (porov.: *egy férfit szeret*).

V slovenskom jazyku sa pri označení počtu vecí vyjadrených pomnožnými podstatnými menami používajú skupinové číslovky namiesto základných (napr.: *jedny nohavice, dvojce dverí*). Ich ekvivalentmi v maďarčine sú základné číslovky (porov.: *egy nadrág, két ajtó*).

Na pomenovanie obyčajného počtu dejov v slovenčine slúžia násobné číslovky tvorené zo základných čísloviek pomocou slova *raz* alebo nesamostatnou zložkou *-krát* (napr.: *jeden raz, dvakrát*). V maďarčine im zodpovedajú adverbiá tvorené zo základných čísloviek príponami *-szor/-szer/-ször* (porov.: *egyszer, kétszer, ötször*).

Druhé číslovky v slovenčine pomenávajú počet druhov vecí (napr: *dvojaký, pätoraký*). Ich ekvivalentmi v maďarčine sú prídavné mená tvorené zo základných čísloviek adjektívnymi príponami *-fajta*, alebo *-féle* (porov.: *kétfajta, ötféle*).

5. Zámená

Z morfológického hľadiska majú zámená významné miesto tak v slovenskom ako i v maďarskom jazyku. Z ich sémantického a gramatického významu vyplýva, že sú v oboch jazykoch tzv. morfológickými sponami štyroch slovných druhov: podstatných mien, prídavných mien, čísloviek a prísloviek.

Vyučovať zámená poslucháčom hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka je náročná úloha, keďže lexikálny význam tohto slovného druhu je v oboch jazykoch veľmi abstraktný a v dôsledku toho aj ťažko vysvetliteľný. Vzhľadom na vyučovanie maďarčiny ako cudzieho jazyka sa najviac vyžaduje kontrastívne skúmanie osobných, privlastňovacích a ukazovacích zámen, a to predovšetkým z aspektu rôznych syntaktických funkcií, v ktorých sa príslušná menná skupina prejavuje.

5. 1. Osobné zámená

Základné tvary osobných zámen v jednotlivých osobách singuláru i plurálu sú v slovenskom a v maďarskom jazyku veľmi podobné (porov.: *ja – én, ty – te, on/ona/ono – ő, my – mi, vy – ti, oni/ony – ők*). Jediným výraznejším rozdielom medzi nimi sú osobitné tvary slovenských zámen v 3. osobe jednotného a množného čísla vyplývajúce z kategórie gramatického rodu.

Je skôr zaujímavosťou, že na rozdiel od slovenčiny sa vykanie v maďarčine netvorí pomocou 2. osoby plurálu, ale osobnými zámenami *ön* a *önök*, ktoré zodpovedajú tvaru 3. osoby jednotného a množného čísla. Okrem nich používa maďarčina na vykanie aj zámená *maga* a *maguk*, ktoré sa považujú za dôvernejšie tvary ako *ön, önök*.

Osobné zámená sa aj v slovenskom, aj v maďarskom jazyku dajú skloňovať. Niektoré z nich sa v oboch jazykoch vyznačujú tzv. dvojtvarmi (napr.: *ma/mňa – engem/engemet, ťa/teba – téged/tégedet, ti/tebe – nekem/énnekem*), pričom dlhšie tvary sa používajú vtedy, ak je ich význam zdôraznený, alebo postavený do prirovnania so zámenom druhej osoby, kým kratšie zámenné tvary spravidla nestoja vo vete na dôrazovom mieste. Krátke tvary osobných zámen sú aj v slovenskom, aj v maďarskom jazyku frekventovanejšie ako dlhšie tvary. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že v maďarčine je niekedy poukázanie na osobu zasiahnutú slovesným dejom včlenené do slovesného tvaru slovies (napr.: čakám ťa – vár-*lak*, ľúbim ťa – szeret-*lek*).

Spôsob skloňovania osobných zámen je však v slovenčine a v maďarčine odlišný. Kým slovenské osobné zámená majú svoje deklinačné vzory, maďarské sa tvoria z jednotlivých pádových prípon alebo postpozícií pridaním osobnej prípony. (Datív osobného zámena *én* napríklad tvoríme z palatálnej (tzv. vysokej) alternácie pádovej prípony datívu *-nak/-nek* pridaním variantu osobnej privlastňovacej prípony, a to nasledovne: *-nek + -em → nekem* (t. j. ti/tebe), kým inštrumentál zámena *te* tiež z palatálnej (tzv. vysokej) alternácie pádovej prípony datívu *-val/-vel* alebo z postpozícií pridaním variantu osobnej privlastňovacej prípony, a to nasledovne: *-vel + -ed → veled* [t. j. s tebou], *alatt + -ad → alattad* [t. j. pod tebou])

5. 2. Privlastňovacie zámená

Privlastňovacími zámenami v slovenčine vyjadrujeme vlastnícke vzťahy v širokom slova zmysle (napr.: *môj* brat, *tvoja* kniha, *naše* obavy a pod.). V aglutinačnom maďarskom jazyku sa tento vzťah vyjadruje predovšetkým pomocou tzv. osobných privlastňovacích prípon (porov.: *bátyá-m, könyv-ed, félelm-ei-nk*) alebo prívlastkovou syntagmou (napr.: *az én* *bátyá-m*, a *te* *könyv-ed*, a *mi* *félelm-ei-nk*). Napriek tomu aj v maďarčine sa nachádzajú privlastňovacie zámená, ktoré sa často substantivizujú a vo vete sa používajú predovšetkým vo funkcii menného prísudku, podmetu, predmetu alebo

príslovkového určenia (napr.: *Kié ez a toll?* – *Az enyém.*, *Kik voltak ezek?* – *Az enyéim.*, *Melyik tollat kéred?* – *A tied-et.*, *Melyik táskába tegyem?* – *Az övé-be.*).

Privlastňovacie zvrtné zámeno *svoj* má medzi ostatnými slovenskými privlastňovacími zámenami osobitné postavenie. Kým privlastňovacie zámená *môj*, *tvoj*, *jeho/jej*, *náš*, *váš*, *ich* označujú privlastňovanie jednotlivým gramatickým osobám, zámeno *svoj* privlastňuje hociktorej gramatickej osobe, ak je príslušná osoba subjektom deja. Maďarský ekvivalent tohto privlastňovacieho zámena určujeme na základe toho, aký špecifický významový odtienok vyjadruje zámeno *svoj*. Významový odtienok „vlastný“ sa napríklad v maďarčine vyjadruje osobnou privlastňovacou príponou, ktorá sa viaže k podstatnému menu (porov.: *napriek svojej vôli* – *akarat-a ellenére*). Ekvivalentom zámena *svoj* s významovým odtienkom „priliehavý, patričný, podmienený nejakou zákonitosťou“ je v maďarčine zvrtné zámeno *maga* (porov.: *Všetko má svoj čas.* – *Mindennek megvan a maga ideje.*).

5. 3. Ukazovacie zámená

Dôležitou súčasťou maďarských zámen sú ukazovacie zámená. Najčastejšími ukazovacími zámenami sú zámená *ez*, *az* ukazujúce na podstatné mená. Ukazovacie zámená v oboch jazykoch slúžia aj ako výrazové prostriedky zdôraznenej identifikácie. V rámci odkazovania maďarčina používa na rozlíšenie toho čo je blízko zámeno *ez*, a toho čo je ďaleko zámeno *az*. Typologickou zvláštnosťou maďarčiny je to, že kombinuje ukazovacie zámená s určitým členom (napr.: *az a ház*, *ez az ablak*). V tejto kombinácii ukazovacie zámeno vyžaduje gramatickú zhodu s príslušným určovaným substantívom, určitý člen sa ale neohýba (porov.: *ez az ablak* – *ezek-et az ablakok-at*).

V maďarčine rozlišujeme tri základné funkcie ukazovacích zámen, a to: 1. deiktickú, 2. anaforickejšiu a 3. preparatívnu. V deiktickej funkcii, t. j. v určovaní predmetu z hľadiska priestorovej vzdialenosti vo vzťahu k hovoriacemu sa používajú obidve formy ukazovacích zámen (napr.: *ez a szék*, *az az asztal*). V anaforickej funkcii, t. j. v odkazovaní na predchádzajúcu komunikačnú situáciu

sa častejšie používa zámeno *ez*, ale nevylučuje sa ani forma *az* (napr.: *Ez/az nem lehet igaz!*, *Ez hallatlan!*). V preparatívnej funkcii, t. j. v odkazovaní na nasledujúci kontext vystupuje iba zámeno *az* (napr.: *Az telefonált, aki már tegnap is keresett.*).

Na základe hore uvedených skutočností sa namiesto konfrontácie systému maďarských a slovenských ukazovacích zámen zaoberáme používaním maďarských ukazovacích zámen a ich ekvivalentov v slovenčine.

Zámeno *az* vystupuje pri identifikácii menných skupín prostredníctvom deixy s určením vzdialenejší, vzdialený, pričom sa môže vzťahovať aj na miestny, aj na časový vzťah. Jeho slovenským ekvivalentom je v tom prípade zámeno *ten*, ale alternatívne sa môže použiť aj *tamten* (porov.: *Látod azt a boltot? – Vidiš ten/tamten obchod?*). Ak sa ukazovacie zámeno *az* používa pri odkazovaní na meno, ktoré sa nenachádza v bezprostrednej blízkosti mennej skupiny, jeho adekvátnym ekvivalentom v slovenčine je zámeno *ten* (porov.: *Mit gondolsz Karcsiról? Az egy lehetetlen alak! – Čo si myslíš o Karolovi? Ten je ale nemožný chlap!*). Zámeno *az* sa v maďarčine používa aj pri identifikácii mennej skupiny vzťažnou vetou, ktorá v danom kontexte obsahuje z komunikačného hľadiska dôležitú informáciu pre určenie mennej skupiny. V maďarčine je v takom prípade obligátne, v slovenčine nie (porov.: *Azt monda, hogy sürgősen találkoznunk kell. – Povedal, že sa súrne musíme stretnúť.*).

Maďarské ukazovacie zámeno *ez* sa najčastejšie používa pri identifikácii mennej skupiny s určením „blízky“. Jeho ekvivalentom v slovenčine je v tomto prípade zámeno *tento* (porov.: *Ez a kutya támadt rád? – Tento pes ťa napadol?*). Ak menná skupina je identifikovaná prostredníctvom deixy, ale vlastná deiktická funkcia je pritom oslabená, slovenským ekvivalentom zámena *ez* je ukazovacie zámeno *ten* (porov.: *Ez a ház tetszik nekem. – Ten dom sa mi páči.*).

6. Príslovkové vzťahy

Príslovky patria aj v maďarskom aj v slovenskom jazyku medzi plnovýznamové slová. Na tejto rovine stoja hierarchicky najnižšie, funkčne sú podradené

ostatným plnovýznamovým slovným druhom. Ich klasifikácia je v značnej miere podobná podobná: tak v maďarčine, ako aj v slovenčine poznáme pravé príslovky (porov.: *bent/benn – vnútri*) a tzv. zámenné príslovky (porov.: *valahogy – nejako*).

Podobný je aj spôsob tvorenia prísloviak: adverbá sa najčastejšie v oboch jazykoch odvodzujú od akostných prídavných mien (porov.: *szép – szépen, pekný – pekne*). Charakteristickými príslovkovými príponami v slovenčine sú prípony *-o* a *-e* (napr.: *smelý – smel-o, krásny – krásn-e*) a v maďarčine prípony *-n/-an/-en/-on* (napr.: *sűrű – sűrű-n, bátor – bátr-an, szép – szép-en, vak – vak-on*) alebo *-ul/-ül* (porov.: *po slovensky – szlovák-ul, po grécky – görög-ül*).

Slovenským príslovkám, ktoré vznikli petrifikáciou predložkových pádov zodpovedajú v maďarčine príslovky tvorené od podstatných mien príslovkovými príponami (porov.: *na-bok – fél-re*) alebo pomocou postpozícií (porov.: *po-poludní – dél-után*). Príslovky ani v jednom zo skúmaných jazykov sa neviažu k svojmu nadradenému slovu formálnymi prostriedkami. Adverbá nemajú ani vlastné gramatické kategórie, ale stupňovaním môžu byť v oboch jazykoch gramaticky formované (porov.: *smelšie – bátrabban, najsmelšie – legbátrabban*).

Vzhľadom na značnú mieru príbuznosti slovenské a maďarské príslovky nevyžadujú – aspoň v rovine morfolologickej – hlbšiu konfrontáciu. Oveľa zložitejšia je ich syntaktická funkcia vo väzbách so slovesami (viď: kapitolu Slovesá).

6. 1. Gramatická kategória pádu

Kategória pádu vyjadruje v slovenčine špecifické vzťahy podstatného mena k iným menám, alebo označuje východisko tohto vzťahu. Na reálnu motiváciu kategórie pádu najvýraznejšie poukazuje tzv. lokalistická teória, ktorá zdôrazňuje sémantické východisko pádu, t. j. objektívny miestny vzťah. Na vyjadrenie týchto vzťahov sa v slovenčine využívajú predovšetkým predložky.

V starších maďarských gramatikách vôbec nenájdeme pojem „gramatické kategórie“, a to ani pri substantívach, ani pri ostatných slovných druhoch, vraj pre

aglutinačný maďarský jazyk je tento výraz cudzí. Až v sedemdesiatych rokoch 20. storočia sa János Lotz pokúsil o vymedzenie gramatických kategórií charakteristických pre maďarský jazyk, pričom iba podmiennečne, s veľkými výhradami zaradil medzi ne kategóriu pádu. Komplikovanosť gramatickej kategórie pádu v maďarčine treba vidieť v tom, že maďarčina ako aglutinačný jazyk používa ten istý systém pádových prípon pre celú kategóriu mien. Kým v slovenčine sa na vyjadrenie objektívnych miestnych vzťahov využívajú predložky, v maďarčine tie isté vzťahy vyjadrujeme predovšetkým príslovkovými pádmami a postpozíciami, pričom postpozície sú len sekundárnymi gramatickými prostriedkami, ktoré najčastejšie vyjadrujú nejakú pozíciu a majú skôr komplementárnu funkciu. Navyše pádové prípony v maďarčine tvoria uzavretý systém, kým postpozície majú otvorený systém.

Ak vychádzame z názoru, že kategória gramatického pádu je prítomná aj v maďarčine, musíme hneď upozorniť aj na to, že počet pádov nie je v týchto dvoch jazykoch rovnaký. V súčasnej slovenčine sa vymedzuje šesť rozličných pádov, kým v maďarčine sa ich počet z času na čas mení. Stáva sa to preto, lebo v dôsledku vývinu jazyka sa niektoré pádové prípony začnú správať predovšetkým ako derivačné morfémy, t. j. aktívne sa zúčastňujú na tvorení nových slov, čím sa ich gramatická funkcia zmení na funkciu slovotvornú. Preto sa môže stať, že kým akademická gramatika maďarského jazyka rozlišuje ešte 28 pádových prípon, najnovšie gramatiky ich vymedzujú len 17.

Z typologických vlastností slovenského jazyka vyplýva, že gramatická kategória rodu, čísla a pádu sa v tomto jazyku vyjadruje v rámci jedinej, tzv. gramatickej morfémy, kým v aglutinačnom maďarskom jazyku sa kategória pádu vyjadruje osobitnými pádovými príponami.

Porovnávanie gramatických prostriedkov slúžiacich na vyjadrenie rôznych príslovkových – ale predovšetkým miestnych – vzťahov v slovenčine a v maďarčine je zložitou úlohou, veď funkciu maďarských pádových prípon a postpozícií môžeme sledovať na úrovni morfematickej štruktúry slova, naopak v slovenčine sa niektoré pády dajú uchopiť často len v syntaktickej rovine jazyka (porov.: *házØ – domØ (nominatív)*, *ház-at – domØ (akuzatív)*).

6. 2. Maďarské pádové prípony a ich slovenské ekvivalenty

6. 2. 1. -ba/-be (hova? – kam?)

ágy-*ba* (befekszik) – (ľahnúť si) *do* postel-*e*, bolt-*ba* – *do* obchod-*u*, fűzet-*be* (ír) – (písať) *do* zošit-*a*, ház-*ba* (bemegy) – (vojsť) *do* dom-*u*, kert-*be* – *do* záhrad-*y*, lakás-*ba* – *do* byt-*u*, mozi-*ba* – *do* kin-*a*, Szlovákia-*ba* (utazik) – (cestovať) *na* Slovensko-*Ø*, szobá-*ba* – *do* izb-*y*, város-*ba* – *do* mest-*a*, víz-*be* (ugrik) – (skočiť) *do* vod-*y*

Pádová prípona *-ba/-be* v maďarčine slúži na uskutočňovanie kontaktu deja s vnútrom objektu. Predložka *do*, ktorá jej v slovenčine najčastejšie zodpovedá, vyjadruje vznik priestorového kontaktu.

6. 2. 2. -ban/-ben (hol? – kde?)

ágy-*ban* (fekszik) – (ležať) *v* postel-*i*, bolt-*ban* – *v* obchod-*e*, fűzet-*ben* (keres vmit) – (hľadať niečo) *v* zošit-*e*, ház-*ban* – *v* dom-*e*, kert-*ben* – *v* záhrad-*e*, lakás-*ban* – *v* byt-*e*, mozi-*ban* – *v* kin-*e*, Szlovákia-*ban* (lakik) – (bývať) *na* Slovensk-*u*, szobá-*ban* – *v* izb-*e*, város-*ban* – *v* mest-*e*, víz-*ben* (talál vmit) – (nájsť niečo) *vo* vod-*e*

Prípona *-ban/-ben* v maďarčine vyjadruje statický kontakt deja s vnútrom objektu. Jej ekvivalentným tvarom v slovenčine je zvyčajne lokálna predložka *v* so sémou intenzívnejšieho zásahu „dovnútra“, zriedkavejšie iba pri jednotlivých podstatných menách aj lokálna predložka *na*.

6. 2. 3. -n/-on/-en/-ön (hol? – kde?)

emelet-*en* – *na* poschod-*í*, fá-*n* – *na* strom-*e*, föld-*ön* – *na* zem-*i*, járdá-*n* – *na* chodník-*u*, könyv-*ön* – *na* knih-*e*, pad-*on* – *na* lavic-*i*, terasz-*on* – *na* teras-*e*, tér-*en* – *na* námest-*í*, utcá-*n* – *na* ulic-*i*, út-*on* – *na* cest-*e*

Prípona *-n/-on/-en/-ön* vyjadruje trvanie kontaktu deja s povrchom objektu (porov.: *az emelet-en* vagyok – som *na* poschod-*í*). Ako slovenský ekvivalent tejto prípony sa používa lokálna predložka *na* vyjadrujúca tiež kontakt s povrchom objektu. V oboch jazykoch však platí, že pádové prípony/predložky vyjadrujúce kontakt s povrchom deja majú všeobecnejší, abstraktnejší význam, než prípony/predložky vyjadrujúce vnútorný kontakt (porov.: *falun lakik* ~ a *faluban lakik* – bývať *na* dedin-*e* ~ bývať *v* dedin-*e*).

6. 2. 4. -ra/-re (hova? – kam?)

asztal-ra – *na* stôl, *emelet-re* – *na* poschodie, *föld-re* – *na* zem, *járdá-ra* – *na* chodník, *könyv-re* – *na* knih-*u*, *pad-ra* – *na* lavic-*u*, *terasz-ra* – *na* teras-*u*, *tér-re* – *na* námestie, *utca-ra* – *na* ulic-*u*, *út-ra* – *na* cest-*u*

Pádová prípona *-ra/ -re* vyjadruje uskutočnenie kontaktu deja s povrchom objektu. Jej zodpovedajúca akuzatívna predložka *na* si z pádového významu ponecháva kontakt s povrchom objektu, ale podáva nešpecifikovaný kontakt s povrchom (môže to byť plocha, bod atď.). Predložka sa tu viaže s akuzatívom podstatného mena (napr.: položiť niečo *na* stôl, sadnúť si *na* lavicu).

6. 2. 5. -ról/-ről (honnan? – odakial?)

asztal-ról – *zo* stol-*u*, *fá-ról* – *zo* strom-*u*, *föld-ről* – *zo* zem-*e*, *földszint-ről* – *z* prízem-*ia*, *ház-ról* – *z* dom-*u*, *járdá-ról* – *z* chodník-*u*, *terasz-ról* – *z* teras-*y*, *tér-ről* – *z* námest-*ia*, *utca-ról* – *z* ulic-*e*

Prípona *-ról/-ről* vyjadruje rušenie kontaktu deja s povrchom objektu: (porov.: *lelépek* a *járdá-ról* – zostúpim *z* chodník-*u*). V slovenčine jej zodpovedá genitívna predložka *z* (*zo*), ktorá takisto vyjadruje rušenie priestorového kontaktu.

6. 2. 6. -ból/ -ből (honnan? – odakial?)

autó-ból – z aut-a, bolt-ból – z obchod-u, ház-ból – z dom-u, iskolá-ból – zo škol-y, könyv-ből – z knih-y, mozi-ból – z kin-a, park-ból – z park-u, szobá-ból – z izb-y, város-ból – z mest-a, víz-ből – z vod-y

Prípona *-ból/ -ből* označuje rušenie kontaktu deja s vnútrom objektu (porov.: kiszáll az autó-ból – vystúpiť z aut-a). Slovenským ekvivalentom tejto prípony je predložka *z (zo)*, ktorá sa viaže len s genitívom. Podobne ako maďarská prípona vyjadruje rušenie priestorového kontaktu s vnútrom prostredia. Predložka *z* ale bližšiu špecifikáciu podporovanú pádom nepodáva. Oproti tomu v maďarčine sa kontakt s priestorom jasne rozlišuje (napr.: kiveszem a könyvet a fiók-ból – vyberiem knihu zo zásuvk-y), leveszem a könyvet a polc-ról – zoberiem knihu z polic-e).

6. 2. 7. -nál/-nél (hol? – kde?)

ablak-nál – pri okn-e, asztal-nál – pri stol-e, barát-nál – u priateľ-a, bolt-nál – pri obchod-e, fal-nál – pri sten-e, ház-nál – pri dom-e, kórház-nál – pri nemocnic-i, Kovácsék-nál – u Kovácsovc-ov, orvos-nál – u lekár-a, szülők-nél – u rodič-ov

Prípona *-nál/-nél* vyjadruje pozíciu v blízkosti objektu, ale má aj ďalší význam, a to vyjadrenie sociatívnej pozície u osobných objektov (porov.: a nagymama az asztal-nál ül – babka sedí pri stol-e, Kovácsék-nál voltunk – boli sme u Kovácsovc-ov). V slovenčine jej zodpovedajú predložky *pri* a *u*, pričom predložka *pri* má predovšetkým kontaktný charakter a spája sa výhradne s lokálom. Naopak genitívna predložka *u* vyjadruje trvanie priestorového kontaktu s vnútrom prostredia, navyše význam miesta pri nej nie je orientovaný na predmet zvonka (viď: *u* lekár-a).

6. 2. 8. -tól/-től (honnan? – odkiaľ?)

ablak-tól – od okn-a, asztal-tól – od stol-a, barát-tól – od priateľ-a, fal-tól – od sten-y, ház-tól – od dom-u, kórház-tól – od nemocnic-e, Kovácsék-tól – od

Kovácsorc-*ov*, orvos-*tól* – *od* lekár-*a*, szülők-*től* – *od* rodič-*ov*, üzlet-*től* – *od* obchod-*u*

Pádová prípona *-tól/-től* vyjadruje rušenie pozície v blízkosti objektu (porov.: az orvos-*tól* jövök – idem *od* lekár-*a*). Jej ekvivalentná predložka *od* sa viaže s genitívom a vyjadruje podobný význam, a to rušenie priestorového kontaktu v blízkosti objektu.

6. 2. 9. -ig (meddig? – ako ďaleko?)

ablak-*ig* – *po* okno, asztal-*ig* – *po* stôl, autó-*ig* – *po* auto, bolt-*ig* – *po* obchod, fá-*ig* – *po* strom, fal-*ig* – *po* sten-*u*, ház-*ig* – *po* dom, kórház-*ig* – *po* nemocnic-*u*, pad-*ig* – *po* lavic-*u*, szekrény-*ig* – *po* skriň-*u*

Na vyjadrenie zaujímania pozície v blízkosti objektu sa v maďarčine používa pádová prípona *-ig*. Spolu s príponou *-tól/-től* vytvára dvojice slov typu *az asztal-tól az ablak-ig*, v ktorých prvý člen možno chápať ako východisko a druhý ako koncovú hranicu. V slovenčine jej zodpovedá predložka *po*, ktorá sa tu viaže s akuzatívom a vymedzuje miesto zásahu až po krajnú hranicu deja.

6. 2. 10. -hoz/-hez/-höz (hova? – kam?)

ablak-*hoz* – *k* okn-*u*, asztal-*hoz* – *k* stol-*u*, barát-*hoz* – *k* priateľ-*ovi*, bolt-*hoz* – *k* obchod-*u*, fal-*hoz* – *k* sten-*e*, ház-*hoz* – *k* dom-*u*, kórház-*hoz* – *k* nemocnic-*i*, Kovácsék-*hoz* – *ku* Kovácsorc-*om*, orvos-*hoz* – *k* lekár-*ovi*, szülők-*höz* – *k* rodič-*om*

Základným významom prípony *-hoz/-hez/-höz* je smerovanie k objektu. Ako slovenský ekvivalent sa používa predložka *k* (*ku*), ktorá vyjadruje dynamické vzťahy, ale bez kontaktu (napr.: ide *k* lekár-*ovi*).

6. 2. 11. -nak/-nek (kinek? – komu?)

apá-*nak* – otc-*ovi*, család-*nak* – rodin-*e*, gyerekek-*nek* – det-*om*, Kati-*nak* – Katk-*e*, Kovácsék-*nak* – Kovácsovc-*om*, néni-*nek* – tet-*e*, nővérem-*nek*/húgom-*nak* – sestr-*e*, szomszédok-*nak* – sused-*om*, tanár-*nak* – profesor-*ovi*, vendégek-*nek* – host-*om*

Prípona *-nak/-nek* pôvodne označovala smerovú pozíciu (viď: *észak-nak* – smerom *na* sever), dnes však už pomenúva neaktívneho účastníka deja (porov.: *ezt apá-nak vettem* – kúpila som to otc-*ovi*). Jej ekvivalentom v slovenčine nie je predložka, ale pádové prípony.

6. 2. 12. -ul/-ül (hogyan? – ako?)

kegyetlen-*ül* – krut-*o*, rendetlen-*ül* – neporiadn-*e*, remek-*ül* – výborn-*e*, rossz-*ul* – zl-*e*, szemtelen-*ül* – bezočiv-*o*; angol-*ul* – *po* anglick-*y*, lengyel-*ül* – *po* poľsk-*y*, magyar-*ul* – *po* maďarsk-*y*, német-*ül* – *po* nemeck-*y*, szlovák-*ul* – *po* slovensk-*y*; hajó-*ul* (szolgál vmi) – (niečo) slúži ako loď, jutalm-*ul* (kap vmit) – dostane (niečo) ako odmenu

Pri pádovej prípone *-ul/-ül* sa v maďarčine prekrývajú viaceré významy. Najčastejšie vyjadrujú spôsob deja, pričom ich základný význam poukazuje na istú kvalitu (napr.: rossz-*ul* – zl-*e*, magyar-*ul* – *po* maďarsk-*y*). Ako slovenský ekvivalent sa používajú morfémy vlastnostných prísloviek *-e* a *-o*, alebo gramatické prostriedky prefixálno-konverzným postupom tvorených okolnostných adverbii (napr.: szlovák-*ul* – *po* slovensk-*y*). Prípona *-ul/-ül* označuje v maďarčine aj stav deja (napr.: hajó-*ul* szolgál vmi – niečo slúži ako loď). V tom prípade jej ekvivalentný tvar v slovenčine treba hľadať v syntaktickej rovine jazyka.

6. 2. 13. -ként (hogyan?, minként? – ako?, ako čo?)

hajó-*ként* (szolgál vmi) – (niečo) slúži ako loď, tanár-*ként* (dolgozik vki) – (niekto) pôsobí ako učiteľ

Prípona *-ként* a *-ul/-ül* sa v maďarčine považujú za synonymné sufify. Napriek tomu príponou *-ként* vyjadrujeme užší význam slova, poukazuje iba na stav deja. Jej slovenský ekvivalent je totožný s ekvivalentom prípony *-ul/-ül*.

6. 2. 14. -vá/-vé (kivé, mivé válik? – kým, čím sa stáva?)

bátor-*rá* (válik vki) – stať sa smelým, férfi-*vé* (válik vki) – stať sa mužom, okos-*sá* (tesz vkit) – robiť múdrym (niekoho), veszekedés-*sé* (fajul vmi) – zmeniť sa na hádku

Príponou *-vá/-vé* sa vyjadruje výsledok deja, ktorý súvisí s kvalitou a s kvantitou základného významu. Ako slovenský ekvivalent sa používa slovné spojenie, ktorého nominálny člen stojí v holom bezpredložkovom inštrumentáli (porov.: férfi-*vé* válik – stáva sa mužom).

Ak príponu *-vá/-vé* pripájame k podstatným menám zakončeným na spoluhlásku, príponová spoluhláska *-v-* sa s koncovým konsonantom asimiluje (napr.: víz + *-vé* → vízzé).

6. 2. 15. -val/-vel (kivel?, mivel? – s kým?, s čím?)

anyá-*val* – s mam-*ou*, fiú-*val* – s chlapc-*om*, gyertyá-*val* (világít) – (svietiť) sviečk-*ou*, Kati-*val* – s Katk-*ou*; busz-*szal* (utazik) – (cestovať) autobus-*om*, lányok-*kal* – s dievčat-*ami*, rendőr-*rel* – s policajt-*om*, szomszéd-*dal* – so sused-*om*, tanár-*ral* – s učiteľ-*om*, vendégek-*kel* – s host'ami

Pádovou príponou *-val/-vel* sa v maďarčine vyjadruje v prvom rade sociatívnosť. V tomto význame je jej slovenským ekvivalentom predložka *s*, ktorá sa viaže len s inštrumentálom a vyjadruje iný vzťah ako priestorový (napr.: Kati-*val* utazik – cestovať s Katk-*ou*), pričom sa tento vzťah dá približne charakterizovať výrazmi ako spoluúčasť, sprievodná účasť. Prípona *-val/-vel* však v maďarčine môže zodpovedať aj slovenskému holému inštrumentálu (napr.: busz-*szal* utazik – cestovať autobus-*om*), v tom prípade označuje iba vzťah prostriedku a konateľa deja.

Ak príponu -val/-vel pripájame k podstatným menám zakončeným na spoluhlásku, príponová spoluhláska -v- sa asimiluje (napr.: vonat + -val → vonattal).

6. 2. 16. -ért

fá-ért (megy) – (ísť) *po* drevo, gyerek-ért – *po* syn-a, gyógyszer-ért – *po* liek-y, virágok-ért – *po* kvet-y

Prípona -ért v maďarčine môže byť príčinná, ale aj účelová. Medzi tými dvoma vzťahmi sú výrazné sémantické rozdiely: ak prípona vyjadruje pôsobenie objektu na uskutočňovanie deja, je príčinná (napr.: gyógyszer-ért megy – ísť *po* liek-y, t. j. kvôli niečomu treba ísť *po* lieky), ak však poukazuje na cieľ pohybu, je účelová (napr.: gyógyszer-ért megy – ísť *po* liek-y, t. j. chcieť kúpiť lieky). Na základe skúmaných textov prípona -ért častejšie označuje účel (cieľ) deja než príčinu. Slovenským ekvivalentom maďarskej pádovej prípony je akuzatívna predložka *po*, ktorá v slovenčine slúži na vyjadrenie abstraktnejšej príčiny.

6. 2. 17. ∅

Tzv. nulová pádová prípona je aj v slovenskom aj v maďarskom jazyku príznačná pre najviac gramatikalizovaný pád – pre nominatív. Základnou funkciou nominatívu je predstaviť podstatné meno ako samostatné, nezávislé, preto nulová pádová prípona môže byť pre nás zaujímavou len z aspektu syntaktických funkcií.

6. 3. Maďarské postpozície a ich slovenské ekvivalenty

Postpozície tvoria v maďarčine otvorený systém, navyše ich počet sa neustále zvyšuje. Z hľadiska maďarčiny ako cudzieho jazyka sa predovšetkým treba zaoberať tzv. prvotnými postpozíciami, ktoré vyjadrujú základné miestne, časové a príčinné významy.

6. 3. 1. Postpozície s miestnym významom:

6. 3. 1. 1. alá, alatt, alól

asztal *alá* – *pod stôl*, asztal *alatt* – *pod stol-om*, asztal *alól* – *spod stol-a*

6. 3. 1. 2. fölé, fölött, fölül

asztal *fölé* – *nad stôl*, asztal *fölött* – *nad stol-om*, asztal *fölül* – *znad stol-a*

6. 3. 1. 3. elé, előtt, elől

asztal *elé* – *pred stôl*, asztal *előtt* – *pred stol-om*, asztal *elől* – *spred stol-a*

6. 3. 1. 4. mögé, mögött, mögül

asztal *mögé* – *za stôl*, asztal *mögött* – *za stol-om*, asztal *mögül* – *spoza stol-a*

6. 3. 1. 5. mellé, mellett, mellől

asztal *mellé* – (položiť niečo) *vedľa stol-a*, asztal *mellett* – (stát) *vedľa stol-a*, asztal *mellől* – *spopri stol-a/(vstať) od stola*

6. 3. 1. 6. köré, körül

asztal *köré* – (sadnúť si) *okolo stol-a*, asztal *körül* – (sediť) *okolo stol-a*

6. 3. 1. 7. közé, között, közül

házak *közé* – *medzi dom-y*, házak *között* – *medzi dom-ami*, házak *közül* – *spomedzi dom-ov*

6. 3. 1. 8. felé, felől

ház *felé* – (ist) *smerom k dom-u*, ház *felől* – (prichádzať) *od dom-u*

6. 3. 1. 9. át, keresztül

úton *át/keresztül* – cez cest-u

Prvých päť skupín postpozícií má v maďarčine konkrétnejší význam, ktorý sa stáva dôležitým pri vyjadrení priestorových pozícií. Pri rovinnom členení objektu sa v maďarčine rozlišuje tzv. ternárny protiklad, t. j. zaujímanie pozície (viď: *alá, fölé, elé, mögé, mellé*), pozícia (viď: *alatt, fölött, elött, mögött, mellett*) a rušenie pozície (viď: *alól, fölül, elől, mögül, mellől*). Každý z týchto pozícií v maďarčine zodpovedá samostatná postpozícia. V slovenčine sa pri rovinnom členení takisto rozlišuje spodná, vrchná, predná, zadná a bočná časť, ale na vyjadrenie týchto pozícií sa používajú predložky *pod, nad, pred, za, vedľa; spod, znad, spred, spoza, spopri* a pádové prípony. Na vyjadrenie zaujímania pozície *kam?* a pozície *kde?* sa v slovenčine používa tá istá predložka, ktorá sa však v dôsledku prekryvania predložkových významov viaže vždy s iným pádom – pri označení zaujímania pozície s akuzatívom (napr.: *kam? – pod stôl*) a pri označení pozície s inštrumentálom (napr.: *pod stol-om*).

Postpozície *köré, körül* majú význam „nachádzať sa okolo objektu“. Vyjadrujú len zaujímanie pozície a pozíciu, rušenie pozície osobitne nevyčleňujú. Ako ich slovenský ekvivalent sa používa predložka *okolo*, ktorá však v maďarčine uvedené terárne významy nerozlišuje.

Postpozície *közé, között, közül* vyjadrujú pozíciu vzhľadom aspoň na dva objekty. Slovenským ekvivalentom je pri prvých dvoch členoch terárneho protikladu predložka *medzi* (akuzatív, inštrumentál), pri označení rušenia pozície predložka *spomedzi*.

Postpozície *felé, felől* majú smerový význam. Ich ekvivalentom pri označení zaujímania pozície je datívna predložka *k*, ktorá pomocou smerových slovies vyjadruje dynamické vzťahy bez kontaktu. Na vyjadrenie rušenia pozície sa v slovenčine ako ich ekvivalent používa predložka *od*.

Synonymné postpozície *át, keresztül* stoja s podstatným menom s pádovou príponou *-n/-on/-en/-ön* a poukazujú na prekonanie vzdialenosti. V slovenčine im zodpovedá akuzatívna predložka *cez*, ktorá v základnom priestorovom význame vyjadruje len smerovanie.

6. 3. 2. Postpozície s časovým významom:

6. 3. 2. 1. postpozície s čisto časovým významom:

6. 3. 2. 1. 1. múlva

öt perc *múlva* – o päť minút, öt hónap *múlva* – o päť mesiac-ov, öt év *múlva* – o päť rok-ov, egy óra *múlva* – o hodin-u

Postpozícia *múlva* vyjadruje časový kontakt deja. Ako slovenský ekvivalent sa používa akuzatívna predložka *o* (napr.: *prísť niekde o hodin-u*, t. j. *prísť niekde po uplynutí 60-tich minút*).

6. 3. 2. 1. 2. óta

egy idő *óta* – *od ist-ého čas-u*, tegnap *óta* – *od včerajšk-a/odvčera*)

Postpozíciou *óta* v maďarčine poukazujeme na plynutie času ohraničeného začiatkom deja (napr.: *november óta* – *od novembr-a*). V slovenčine jej zodpovedá predložka *od*.

6. 3. 2. 2. viacvýznamové postpozície (aj s časovým významom):

6. 3. 2. 2. 1. alatt

két év *alatt* (felépítette a házat) – (postaviť dom) *za dva rok-y*, szünet *alatt* – *počas prestávk-y/cez prestávk-u*

Časový význam postpozície *alatt* je „v priebehu niečoho, v čase trvania niečoho, počas niečoho“. V slovenčine jej najčastejšie zodpovedá predložka *za* s podobným časovým významom (napr.: *za dva rok-y*, t. j. v priebehu dvoch rokov). Významový odtienok maďarskej postpozície však možno vyjadriť aj predložkami *cez* (akuzatív) alebo *počas* (genitív).

6. 2. 2. 2. után

esküvő *után* – po svadb-e, tíz (óra) *után* – po desiatej (hodine)

Postpozícia *után* vyjadruje časový význam „po uplynutí niečoho, v čase trvania niečoho“. Jej ekvivalentom v slovenčine je lokálna predložka *po*, ktorá okrem časového významu má aj priestorový význam.

6. 3. 3. Postpozície s abstraktnejším významom:

6. 3. 3. 1. ellen

egymás *ellen* (harcolnak) – (bojovať) *proti* seb-e, köhögés *ellen* – *proti* kašľ-u

Postpozíciou *ellen* sa v maďarčine vyjadruje nepriateľská, prípadne bojovná činnosť, ale aj účel, cieľ na dosiahnutie alebo odstránenie niečoho. Jej slovenský ekvivalent – predložka *proti* – má viac významov. Okrem významových odtienkov maďarskej postpozície po slovesách pohybu sa ňou vyjadruje smerovanie k niekomu/niečomu (napr.: hlavou *proti* múr-u – fejfel a falnak); postavenie, umiestnenie osoby/veci na opačnej strane (napr.: stát' *proti* seb-e – egymással szemben állnak), ale zriedkavejšie naznačuje aj zreteľ, hodnotenie vzhľadom k niečomu, v porovnaní s niečím (napr.: byť *proti* svoj-mu brat-ovi mladý, t. j. v porovnaní s vekom svojho brata byť mladým → a bátyjám-hoz képest fiatal).

6. 3. 3. 2. miatt

betegség *miatt* (zárva) – pre chorob-u (zatvorené), (különböző) okok *miatt* – pre (rôzne) príčin-y

Postpozícia *miatt* je špecifickým prostriedkom na vyjadrenie príčiny/dôvodu. V slovenčine jej zodpovedá akuzatívna predložka *pre* s

abstraktnejším príčinným významom. Príčina sa v oboch jazykoch často vyjadruje aj inými gramatickými prostriedkami, v maďarčine napríklad novšími postpozíciami (ennek) *következtében*, (ennél) *fogva*, v slovenčine druhotnými predložkami *následkom* (ničoho), *v dôsledku* (niečoho).

6. 3. 3. 3. végett

ellenőrzés végett – *kvôli kontrol-e*, *vizsga végett* – *kvôli skúšk-e*

Protipólom postpozície *miatt* s príčinným významom je postpozícia *végett*, ktorá vyjadruje účel, cieľ. Jej ekvivalentom je v slovenčine sekundárna datívna predložka *kvôli*, keď však účelový význam nadväzuje na význam miesta/času, nahradia ju predložky *do*, *na*, *po* a pod., ktoré vyjadrujú koncovú hranicu alebo smerovanie.

Z kontrastívneho skúmania maďarských pádových prípon či postpozícií a ich slovenských ekvivalentov vyplýva, že systém maďarských prípon a postpozícií je diferencovanejší, než systém ich slovenských ekvivalentov, t. j. predložiek. Táto diferencovanosť sa týka predovšetkým označenia rovinných pozícií, kde sa všetky významy vyjadrujú osobitnými príponami. Výraznejšia diferencovanosť maďarských pádových prípon a postpozícií vyplýva z toho, že kým v maďarčine samotná prípona je nositeľom významu, v slovenčine sa významy naznačujú v rámci predložkových mikrosystémov pri jednotlivých pádoch.

Maďarské prípony vyjadrujúce lokálne vzťahy majú v slovenčine významovo veľmi podobné ekvivalenty, a to tzv. priestorové predložky, ktoré veľmi presne diferencujú priestorové vzťahy. Priestorový význam predložiek slúži ako základ pre tvorenie väčšiny druhotných významov. Iné významy ako lokálne sa v maďarčine vyjadrujú príponami *-nak/-nek*, *-ul/-ül*, *-ként*, *-vá/-vé*, *-val/-vel* a *-ért* či nulovou morféomou. Ich slovenskými ekvivalentmi sú prvotné predložky *po*, *pre*, *s* a v ostatných prípadoch bezpredložkové pády. Pozície pri lokálnych významoch sa v maďarčine vyjadrujú predovšetkým postpozíciami. Tie isté sémantické príznaky sa v slovenčine realizujú hlavne prvotnými, ale aj

druhotnými predložkami. Výrazné rozdiely sú však vo vyjadrovaní terárnych protikladov pomocou postpozícií v maďarčine a ich ekvivalentom v slovenčine. Kým v maďarčine sa rovinné pozície vyjadrujú samostatnými postpozíciami *alá, alatt, alól; fölé, fölött, fölül; elé, előtt, elől; mögé, mögött, mögül; mellé, mellett, mellől*, v slovenčine sa používajú predložky *pod, nad, pred, za* (ktoré sa viažu s dvoma pádmami, čím sa rozlišujú prvé dva členy terárneho protikladu), ďalej predložky *spod, znad, spred a spoza*.

Maďarské postpozície s iným významom ako lokálnym *múlva, óta, után, ellen, miatt, végett* sa v slovenčine vyjadrujú predložkami *o, od, po, proti, pre a kvôli*.

Sémantická rozmanitosť pádových prípon v maďarčine spôsobuje celý rad ťažkostí pri osvojovaní si maďarčiny ako cudzieho jazyka. Problémy v používaní maďarských prípon a postpozícií sa vyskytujú hlavne tam, kde sa významy slovenských predložiek prenášajú do maďarčiny bez zisťovania skutočných udalostí.

Príklady na nesprávny výber pádových prípon či postpozícií v ústnych a písomných prejavoch poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka:

1. Neadekvátne používanie maďarských pádových prípon:

a) Szívesen jöttem *Magyarországba*, Debrecenbe.

(správne: Szívesen jöttem *Magyarországra*, Debrecenbe.)

b) A szüleim beleegyeztek abba, hogy *Szegedbe* menjek.

(správne: A szüleim beleegyeztek abba, hogy *Szegedre* menjek.)

c) Én már sokszor voltam *Magyarországba*.

(správne: Én már sokszor voltam *Magyarországon*.)

d) Még nem dolgoztam semmilyen *munkahelynél*.

(správne: Még nem dolgoztam *sehol/semmilyen munkahelyen*.)

e) A hatos villamos megy a *lakótelepbe*.

(správne: A hatos villamos megy a *lakótelepre*.)

f) A nők az *erkélyből* figyelik a gyerekeket.

(správne: A nők az *erkélyről* figyelik a gyerekeket.)

g) Szombat *estén* otthon voltunk.

(správne: Szombat *este* otthon voltunk.)

h) *Három órakor és öt perc* indulok.

(správne: *Három óra öt perckor* indulok.)

i) *Áprilisba* már jó idő volt.

(správne: *Áprilisban* már jó idő volt.)

2. Neadekvátne používanie maďarských postpozícií:

a) A kiskutya félt, ezért az *ágy alatt* menekült.

(správne: A kiskutya félt, ezért az *ágy alá* menekült.)

b) *Öt perc óta* felöltözöm.

(správne: *Öt perc alatt/múlva* felöltözöm.)

c) *Három év előtt* meglátogattam.

(správne: *Három évvel ezelőtt* meglátogattam.)

d) A sok *gyümölcs között* az almát választotta.

(správne: A sok *gyümölcs közül* az almát választotta.)

e) *Észak fölül* érkeznek a felhők.

(správne: *Észak felől* érkeznek a felhők.)

f) *Egy év után* Magyarországon fogok tanulni.

(správne: *Egy év múlva* Magyarországon fogok tanulni.)

7. Verboidy

V systéme slovných druhov – a to priamo v skupine základných slovných druhov – sa vo všetkých maďarských opisných gramatikách vrátane akademickej gramatiky vyčleňuje samostatná skupina tzv. verboidov. Sú to autosémantické slová odvodené zo sloviess, ktoré však napriek slovesnému základu prestali vystupovať ako slovesá, podľa ich významu i syntaktickej funkcie stoja bližšie k niektorým menným skupinám (ako neurčitok a prídavných) či príslovkám (ako

prechodník). Na základe hore uvedených analógií môžeme hovoriť o príbuzných vzťahoch medzi jednotlivými druhmi verboidov. Jednu vlastnosť však majú určite spoločnú: tak neurčitok ako aj všetky druhy prídavných či prechodníkov nesú v sebe vlastnosti viacerých slovných druhov naraz (neurčitok vlastnosti slovesa a podstatného mena, prídavná črta slovesa a prídavného mena, prechodník vlastnosti slovesa a príslovky). Charakteristické črty jednotlivých slovných druhov sú však vo verboidoch neoddeliteľne späté, preto v ich prípade nenastáva priamy prechod zo skupiny jedného slovného druhu do druhej, ale vznikne samostatná skupina tzv. prechodných slovných druhov, ktoré maďarské gramatiky vzhľadom na ich samostatný význam a nepopierateľnú syntaktickú funkciu zaraďujú medzi základné slovné druhy.

Kým z hľadiska významu všetky druhy verboidov vyjadrujú nejakú činnosť, dej či stav, z hľadiska syntaktickej funkcie sú verboidy charakteristické predovšetkým svojimi nominálnymi vlastnosťami (napr.: *Dohányozni tilos. – Mitilos?*, *síró gyermek – milyen gyermek?*, *kiszáradt folyó – milyen folyó?*), ale aj adverbiálnymi vlastnosťami (napr.: *Állva eszik. – Hogyan eszik?*). Vo všetkých druhoch verboidov je však naďalej prítomný aj slovesný význam, i keď už v abstraktnejšej podobe (napr.: *síró gyermek = olyan gyermek, aki sír*). Slovesný pôvod verboidov potvrdzuje aj ich syntaktická funkcia: ich podradenými vetnými členmi môžu byť tie isté vetné členy, ktoré v maďarskej vete rozvíjajú slovesný prísudok, t. j. predmet alebo príslovkové určenie (napr.: *gyorsan elolvasni a könyvet, sokat síró gyermek, fél lábon állva eszik*).

Ekvivalentmi maďarských verboidov sú v slovenskom jazyku rôzne tvary sloves. Maďarskému infinitívu zodpovedá neurčitok (napr.: *ír-ni – písať, hív-ni – volať*), ktorý slovenčina pokladá za základný tvar slovesa. Prídavná črta v maďarčine má tri druhy, z toho dva majú svoje ekvivalenty aj v slovenčine: prídavná črta s plynulým dejom väčšinou zodpovedajú tvary činného prídavného (napr.: *leckét ír-ó tanuló – žiak píšúci úlohy*), ekvivalentmi participia s ukončeným dejom sú zvyčajne tvary trpného prídavného (napr.: *megsárgul-t falevél – ožltnutý list*). Maďarské prídavné s budúcim dejom nemá v slovenčine ekvivalentný tvar (porov.: *felad-andó levél – list, ktorý treba poslať*). Ekvivalentom maďarského

prechodníka môžu byť v slovenčine rôzne druhy prísloviak (porov.: *állva reggelizik – raňajkovať postojačky*, ale aj slovesá trpného rodu (porov.: *Peti el van utazva. – Peťo je odcestovaný.*), či samotný slovenský prechodník (porov.: *tojást reggelizve – raňajkujúc vajíčko*).

Napriek značnému rozsahu zhody medzi maďarskými verboidmi a ich slovenskými ekvivalentmi je potrebné upozorniť aj na ich odlišné vlastnosti spôsobujúce výnimky analogicky vznikajúcich štruktúrnych vzťahov.

7. 1. Neurčitok

Neurčitkom sa v slovenčine nazýva neohybný základný tvar slovesa zakončený na príponu *-ť* (napr.: *spievať, volať*), ktorý okrem toho, že zhrnie v sebe konkrétny význam deja, vyznačuje sa aj gramatickou funkciou: jeho zakončenie je rozhodujúcim kritériom pri klasifikácii slovenských konjugačných vzorov.

Neurčitok v maďarčine sa tvorí príponou *-ni*, resp. jej variantmi *-ani/-eni* (napr.: *beszél-ni, tanít-ani, ért-eni*). Tá istá prípona sa pripája aj k tzv. ikovým slovesám, ale až po odpojení ich charakteristickej koncovky *-ik* (porov.: *dolgozik – dolgoz-ni, utazik – utaz-ni*). Z niektorých maďarských slovies tvoríme neurčitkové tvary netradičným spôsobom. Sú to väčšinou frekventované slovesá, ktoré delíme do dvoch skupín: 1. slovesá s neurčitkovou príponou *-nni* (napr.: *tesz – te-nni, eszik – e-nni* a pod.), 2. nepravidelné ikové slovesá (porov.: *alszik – alud-ni, fürdik – fürd-eni/füröd-ni* atď).

Maďarský neurčitok je ohybný slovný druh, ktorý môžeme aj skloňovať. Pri skloňovaní sa k základnému tvaru neurčitku viažu privlastňovacie prípony, ktoré v tom prípade nevyjadrujú žiadny vlastnícky vzťah, ale zastupujú konkrétnu osobu, t. j. sú nositeľmi gramatického významu. Skloňovaný neurčitok sa v maďarčine zvyčajne spája s pomocným slovesom *kell* (zriedkavejšie s pomocnými slovesami *muszáj, szabad* a pod.), ktorý poukazuje na to, že niekto musí vykonať nejakú činnosť (napr.: *tanul-n-om kell, telefonál-ni-a kell*). V maďarčine neurčitkový tvar využívame aj pri tvorení budúceho času slovies, a to tak, že k základnému tvaru neurčitku pripájame časované pomocné sloveso

fog (napr.: *dolgozni fog-ok*, *dolgozni fog-sz*, *dolgozni fog-Ø*, *dolgozni fog-unk*, *dolgozni fog-tok*, *dolgozni fog-nak*).

Neurčitok v maďarskej vete vystupuje ako samostatný vetný člen, a to vo funkcii podmetu (napr.: *Dohányozni tilos!* – *Mi tilos?*), predmetu (napr.: *Szeret tanulni.* – *Mit szeret?*), ale aj príslovkového určenia (napr.: *Elmegy bevásárolni.* – *Hova megy?*).

7. 2. Príčastia

7. 2. 1. Príčastie prítomné (*Participium imperfectum*)

Príčastie s plynulým dejom vyjadruje už začatý, ale ešte neukončený dej. Tvoríme ho zo slovies príponami *-ó/-ő* a pýtame sa naňho s otázkami *milyen?*, *melyik?* (napr.: *siet* + *-ő* → *siető* ember). Niektoré príčastia prítomné tvoríme z nepravidelného tvaru slovies (napr.: *iszik* – *iv-ó*, *visz* – *viv-ő*, *alszik* – *alv-ó*, *megy* – *men-ő* atď.). Podobné slovesné tvary vyjadrujúce priebežnú činnosť sa nachádzajú aj v slovenčine, nazývame ich činné príčastia prítomné.

Poslucháčom hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka najväčšie problémy robí používanie participií *való* a *levő*, tvorených z pomocných slovies *van* a *lesz*. K lepšiemu chápaniu rozdielu medzi nimi je potrebné vymedziť ich význam a určiť ich syntaktickú funkciu. V súčasnej maďarčine sa príčastie *levő* používa vtedy, ak chceme poukázať na konkrétny miestny vzťah, t. j. na niekoho alebo na niečo nachádzajúce sa v danom priestore (napr.: *a folyosón levő tanuló* – žiaci nachádzajúci sa na chodbe, *az asztalon levő tányér* – tanier nachádzajúci sa na stole). Príčastie *való* sa používa vo viacerých významoch, a to vo význame „odniekiaľ pochádzajúci“ (Szlovákiába *való* munkatárs – kolega pochádzajúci zo Slovenska), „niekto/niečo vhodný pre niekoho“ (*nekem való lány* – dievča vhodné pre mňa) a „z niečoho vyhotovený“ (*fából való dísz tárgyak* – dekoračné predmety vyhotovené z dreva). Príčastie *való* okrem konkrétnych významov má však aj čisto gramatickú funkciu: pomocou neho sa vytvárajú tzv. menné väzby (napr.: *az ügyben való bűnösség*).

7. 2. 2. Príčastie minulé (*Participium perfectum*)

Tento druh príčastia vyjadruje už ukončenú činnosť. Ich tvar je až na niekoľko výnimiek totožný so slovesom v 3. osobe jednotného čísla, minulého času a neurčitého časovania (porov.: A folyó *kiszáradt*. – Mi *történt* vele?, *kiszáradt* folyó – *milyen* folyó?). Príčastie minulé teda tvoríme zo sloviess príponami *-t/-tt* (napr.: *megír* – *megír-t* levél, *elfogyaszt* – *elfogyaszt-ott* ital).

Najčastejšími ekvivalentmi príčastia minulého v slovenčine sú trpné príčastia (porov.: *elolvasott* könyv – *prečítaná* kniha). Ekvivalentné tvary v slovenčine sú však obmedzené jednak významovými činiteľmi (používajú sa hlavne pri osobných a prechodných slovesách), jednak gramatickými činiteľmi (z neprechodných sloviess takýmto tvarom disponujú väčšinou len nedokonavé). Poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka navyše treba upozorniť na to, že ekvivalentom slovenského trpného príčastia v maďarčine nie je automaticky príčastie minulé (porov.: *viditel'ny* znak – *lát-ható* jel, *preložitel'ny* výraz – *lefordít-ható* kifejezés).

7. 2. 3. Príčastie budúce (*Participium instans*)

Príčastie budúce vyjadruje ešte nezačatý, len neskoršie nastávajúci dej. Tvoríme ho zo sloviess príponami *-andó/-endő* (napr.: *felad* – *feladandó* levél).

Slovenčina takýto druh príčastia nepozná, preto maďarské príčastie budúce vyjadruje gramatickými prostriedkami trpného príčastia (porov.: *mulandó* élet – *pominutel'ny* život) alebo určovacím syntaktickým vzťahom (porov.: *megoldandó* feladat – *úloha, ktorú treba riešiť*).

7. 3. Prechodník (*Adverbium verbale*)

V maďarčine najčastejšie vyjadruje spôsob alebo stav deja, a to ako samostatný vetný člen (napr.: *állva* eszik, *fekve* tanul) alebo spolu so sponovým slovesom

(napr.: *el van keseredve*). Prechodníky v maďarčine tvoríme zo sloviess príponami *-va/-ve* (napr.: *olvas – újságot olvas-va*, *indul – munkába indul-va*), ale niektoré slovesá nemajú v štandardnej maďarčine prechodníkové tvary (viď: *eszik, iszik, van*). Iné prechodníky zas tvoríme z nepravidelných tvarov sloviess (napr.: *tesz – té-ve*, *alszik – alud-va*, *megy – men-ve*).

Najčastejším ekvivalentom maďarského prechodníka je v slovenčine trpné prídavné s príponami *-ný/-ná/-né* alebo *-tý/-tá/-té* (porov.: *Jól lehtëve kérte az italt. – Nápoj si prosil dobre vychladený.*), prechodník s príponami *-úc/-uc, -iac/-ac* (porov.: *A feliratot olvasva hangosan nevetett. – Čítajúc nadpis sa nahlas smial.*) alebo príslovky (porov.: *Állva reggelizik. – Raňajkuje postojacky.*). Rozdiely v používaní prechodníka v maďarčine a v slovenčine vyplývajú z odlišných typologických vlastností týchto jazykov. Prechodníkové konštrukcie sú v slovenčine frekventovanejšie ako výskyt prechodníka v maďarčine. Poslucháčom hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka pri prekladaní slovenského textu do maďarčiny často robí problém nájsť adekvátny ekvivalent slovenského prechodníka.

8. Člen

Maďarské gramatiky zaraďujú tento gramatický prostriedok medzi tzv. formálne slová. Rozlišujú určitý a neurčitý člen, pomocou ktorých sa v maďarskej vete identifikuje menná skupina.

Určitý člen je výrazovým prostriedkom, ktorý slúži na vyjadrenie kategórie určenosti, pričom mennú skupinu identifikuje nezdôraznene. Neurčitý člen je formálnym prostriedkom nezdôraznenej rematickosti.

8. 1. Určitý člen a jeho ekvivalenty v slovenčine

Určitý člen *a, az* v maďarčine označuje predovšetkým prítomný známy predmet vo vete. Keď sa menná skupina nachádza v tematickom postavení a je známa zo situácie, v maďarčine je zvyčajne určená určitým členom, ktorému v slovenčine

zodpovedá ukazovacie zámeno s určením „blízky“ (porov.: *Ismered az uraf? – Poznáš tohto pána?*).

Menné skupiny, ktoré vytvárajú situačné pozadie deja, pričom sa s nimi pomenúvajú miestne vzťahy a predmety známe zo situácie, sa v maďarčine identifikujú určitým členom, kým v slovenčine nie je potrebný explicitný prostriedok určenosti (napr.: *Az udvaron nagy volt a rendetlenség. – Na dvore bol veľký neporiadok., Péter, te veszed meg a kenyere!* – Peter, ty kúpiš *chlieb!*). Niekedy však aj v slovenčine treba vyjadriť určenosť mena, v takých prípadoch proti maďarskému určitému členu stojí slovenské ukazovacie zámeno *ten* (porov.: *Péter, hozd a kenyere!* – Peter, prines *ten chlieb!*).

Ekvivalentom maďarského určitého člena vyjadrujúceho situačnú určenosť mennej skupiny môže byť v slovenčine aj privlastňovacie zámeno (porov.: *Azt is megkérdezte, hogy vannak a gyerekek. – Pýtal sa aj na moje deti.*).

Určitý člen sa v maďarčine používa aj pred niektorými vlastnými menami, v slovenských ekvivalentoch je tu vždy nulový prostriedok určenosti (porov.: *A Szabadság téren lakik. – Býva na Námestí slobody., Déli szomszédunk a Magyar Köztársaság. – Naším južným susedom je Maďarská republika.*).

Nezdôraznená forma identifikácie maďarským určitým členom a s nulovým ukazovateľom určenosti v slovenčine sa používa pri identifikácii mennej skupiny vzťažnou vetou, ktorá neobsahuje informáciu dôležitú z hľadiska bližšieho určenia (porov.: *Észrevette a férfit, aki most már nem tűnt idegennek számára. – Všimla si muža, ktorého už nepokladala za cudzinca.*).

8. 2. Neurčitý člen a jeho ekvivalenty v slovenčine

Kategória neurčenosti je charakteristická menšou mierou informovanosti o označovanom predmete. Kým formálnym prostriedkom nezdôraznenej rematickosti je v maďarčine neurčitý člen *egy*, jeho ekvivalentom v slovenčine sú zvyčajne neurčité zámená, vyjadrujúce zdôraznenú rematickosť alebo nulový prostriedok.

Bežný prípad neurčenosti predstavuje použitie maďarského neurčitého člena, ktorého základnou funkciou je označiť rematickú hodnotu mena, a to bez príznaku intenzívnosti, pričom neurčitosť môže, ale nemusí byť špecifikovaná. V slovenčine sa v tom prípade rematická funkcia mena nemusí naznačovať osobitným výrazovým prostriedkom (porov.: *Kaptam egy könyvet. – Dostal som knihu.*).

Ekvivalentom maďarského neurčitého člena *egy* môže byť v slovenčine aj číslovka *jeden*. Je to charakteristické najmä pre rozprávačský štýl, a to vo vetách, ktoré sa kvalifikujú ako vety skladajúce sa iba z rematickej časti (napr.: *Volt egyszer egy király... - Bol raz jeden kráľ...*). Číslovka *jeden* ako ekvivalent maďarského neurčitého člena často vystupuje aj v menných skupinách s funkciou príslovkového určenia času (porov.: *egy nap – v jeden deň/jedného dňa*).

V prípade menných skupín kvalifikovaných nejakým explicitným ukazovateľom určitého množstva sa ekvivalentom maďarského neurčitého člena stávajú slovenské neurčité zámená (porov.: *Előhúzott a zsebéből egy papírt. – Vytiahol z vrecka nejaký papier.*).

Zámeno *taký* môže byť ekvivalentom maďarského neurčitého člena predovšetkým vtedy, ak ide o zdôraznenie nejakej profesie (napr.: *Egy orvosnak ezt tudnia kell. – Taký lekár to musí vedieť*).

Ak neurčitý člen v maďarčine určuje meno, ktorým sa kvalifikuje osoba označená súčasne aj vlastným menom, v slovenčine sa v takomto prípade používa zámeno *istý* (porov.: *Egy Kovács nevű ismerőse üzent neki. – Dostal odkaz od istého Kovácsa.*).

Pre poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka spôsobuje adekvátne používanie maďarského určitého a neurčitého člena problémy nielen preto, lebo v ich materinskom jazyku sa tento formálny prostriedok nevyskytuje, ale aj preto, lebo výrazové prostriedky kategórie určenosti a neurčenosti sú v skúmaných jazykoch v značnej miere odlišné.

Príklady na neadekvátne používanie určitého a neurčitého člena v ústnych a písomných prejavoch poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka:

- a) Holnap lesz öcsém születésnapja.
(správne: Holnap lesz *az* öcsém születésnapja.)
- b) Istvánnak bátyja tehetséges.
(správne: Istvánnak *a bátyja* tehetséges/István bátyja tehetséges.)
- c) Eső után már kár kinyitni ernyőt.
(správne: Eső után már kár kinyitni *az ernyőt*.)
- d) Az egyik sem érkezett meg.
(správne: Egyik sem érkezett meg.)
- e) *Egy* szép nap ez a mai.
(správne: Szép nap ez a mai.)
- f) A gyönyörű hegyeket láttunk a vonatból.
(správne: Gyönyörű hegyeket láttunk a vonatból.)

9. Jazykové prostriedky záporu v maďarčine a v slovenčine

Pojmom zápor rozumieme použitie lexikálnych, syntaktických a iných prostriedkov jazyka na vyjadrenie toho, že súvislosť medzi niektorými prvkami výpovede skutočne neexistuje.

Aj v slovenskom, aj v maďarskom jazyku môžeme hovoriť o vetnom, o členskom a o slovnom zápore. Vetným záporom nazývame to, keď hovoriaci celý obsah vety vyhlasuje za nejstujúci, neplatný alebo nemožný (napr.: *Nem ismerem ezt az embert.* – *Nepoznám* tohto človeka.). O členskom zápore hovoríme vtedy, ak hovoriaci vyhlasuje za neplatný iba význam niektorého vetného člena (napr.: *Nem rád* vagyok kíváncsi. – *Nie na teba* som zvedavý.). Slovným záporom nazývame záporný pojem, v ktorom sa odráža neprítomnosť istej akosti predmetu (napr.: *nemrég* – *nedávno*, *neveletlen* – *nevychovaný*).

V maďarčine sa na vyjadrenie záporu používajú záporové slová *nem, ne, sem, se*, slovesné formy v 3. osobe singuláru a plurálu *nincs/nincsenek, sincs/sincsenek* a derivačné prípony *-tlan/-tlen, -talan/-telen, -atlan/-etlen*.

V slovenčine vyjadrujeme zápor časticou *nie*, záporovými morfémiami *ne-*, *ni-* a záporovými slovesnými tvarmi *niet, nieto*.

9. 1. Vyjadrenie záporu záporovým slovom *nem* v maďarčine

Záporové slovo *nem* spolu s tvarmi prísudkového slovesa v prítomnom, minulom a budúcom čase, v oznamovacom a podmieňovacom spôsobe zahŕňa v maďarčine vetný zápor, ako v slovenčine záporná morféma *ne-*. Rozdiel je v pravopise záporových slov: v maďarčine sa slovo *nem* píše osobitne, v slovenčine záporná morféma *ne-* spolu so slovesom (porov.: *Nem ismerem. – Nepoznám ho., Nem tudnám megmondani. – Nevedel by som to povedať.*). V prípade, že má maďarské sloveso predponu, môžeme ju dať aj pred záporové slovo *nem* (porov.: *Nem tudom elképzelni./El nem tudom képzelni. – Nevíem si to predstaviť.*).

Členský zápor sa aj v maďarčine môže týkať hociktorého vetného člena okrem prísudku (porov.: *nem szép mosoly – nie pekný úsmev, nem Pozsonyban – nie v Bratislave, nem holnap – nie zajtra a pod.*). Zápor pred substantivizovanými adjektívami však v skúmaných jazykoch vyjadrujeme odlišne (porov.: *nem dohányzó – nefajčiar*).

Pri tzv. korelovanom súvetnom zápore sa záporové slovo *nem* vyskytuje spolu s odporovacou spojkou *hanem* (napr.: *Nem futottak, hanem egyenesen repültek. – Neutekali, ale priam leteli.*).

Absolútny zápor sa aj v maďarčine aj v slovenčine vyjadruje samostatným záporovým slovom (porov.: *Elhiszed? Nem. – Veríš tomu? Nie.*). Ak sa má absolútny zápor zdôrazniť, pred záporovú časticu sa v oboch jazykoch dáva zdôrazňovacia častica (porov.: *Elhiszed? Egyáltalán nem. – Veríš tomu? Vôbec nie.*).

V obidvoch jazykoch sa často stretávajú dva zápor, čím vyjadrujeme vlastne kladnú výpoveď, ale zdržanlivejším spôsobom (porov.: *Peti nem neveletlen.* – *Peťo nie je nevychovaný.*).

Logický vetný zápor v maďarskom jazyku vyjadrujeme kladnou výpoveďou pomocou slov *dehogy, úgyse* (porov.: *Dehogy monda!* – *Kdeže by niečo také povedal!*). V hovorovom štýle sa však zápor v oboch jazykoch môže vyjadriť aj bez záporového slova (napr.: *Fityiszt!* [= *semmit*] – *Figu borovú!* [= *nič*]).

9. 2. Ďalšie jazykové prostriedky na vyjadrenie záporu v maďarčine

Kým v slovenčine na vyjadrenie zákazu alebo rozkazu používame tvary záporového slovesa, v rozkazovacom spôsobe so záporovým slovesom sa v maďarčine používa záporové slovo *ne*, ktoré sa píše osobitne (porov.: *Ne haragudj!* – *Nehnevaj sa!*, *Ne nézz ilyen csúnyán!* – *Nedívaj sa tak škaredo!*).

Namiesto záporového slova *ne* sa v maďarských odporovacích súvetiach používa partikula *sem* (napr.: *Peti nagyon magas, de én sem vagyok alacsony.* – *Peťo je veľmi vysoký, ale ani ja nie som nízky.*). Hlavne v hovorovej maďarčine sa namiesto záporového slova *sem* čoraz častejšie používa skrátenejší tvar *se* (napr.: *se te, se én – ani ty, ani ja; se szép, se csúnya – ani pekný, ani škaredý*).

Pre maďarčinu je charakteristické vyjadrenie záporu partikulou *sem*, po ktorom nasleduje sloveso v kladnom tvare. V slovenčine takémuto záporu zodpovedá častica *ani* s prísudkovým slovesom v zápornom tvare (porov.: *Engem sem szeret.* – *Ani mňa nemá rád.*).

Na vyjadrenie viacnásobného záporu v obidvoch skúmaných jazykoch môžeme používať tzv. popieracie zámená (napr.: *Senki sem tudja.* – *Nikto to nevie.*, *Senki sem tud semmit.* – *Nikto nič nevie.*). V maďarských vetách s multiplikačným záporom však nájdeme prísudkové sloveso v kladnom tvare, kým v slovenčine v zápornom tvare.

Záporným tvarom pomocného slovesa *van/vannak* je v maďarčine sloveso *nincs/nincsenek* (napr.: *Most éppen nincs/nincsenek otthon.* – *Teraz práve nie je/nie sú doma.*). Pri zdôraznenom alebo opakovanom zápore používame tvar

záporového slovesa *sincs/sincsenek* (napr.: *Ő sincs otthon., Ők sincsenek otthon. – Ani on nie je doma., Ani oni/ony nie sú doma.*).

Logický vetný zápor vyjadrujeme v oboch jazykoch aj formou opytovacej vety v podmieňovacom spôsobe s kladným tvarom prísudkového slovesa (porov.: *Ezt mondtam volna? – To by som povedal?*). Týmto typom záporu aj v maďarčine aj v slovenčine výrazne popierame pravdivosť istého tvrdenia.

10. Tvorenie slov

Z hľadiska významovej motivácie možno slová členiť na prvky, ktoré majú bezprostredný vzťah k vytvoreniu významu slovných tvarov. Tvorenie slov je späté nielen so skladbou jazyka, ale aj s gramatickou stavbou jazyka. Preto sa v jazykovede niekedy vyčleňujú dva druhy morfológie, a to gramatická a lexikálna morfológia. Podstatný rozdiel medzi gramatickou a lexikálnou morfológiou je v tom, že kým pri gramatickom ohýbaní nevzniká nové slovo, iba nový gramatický tvar toho istého slova, pri lexikálnej morfológii sa utvorí nové slovo.

Tvorenie slov derivačnými morfémi je v maďarčine vďaka bohatej zásoby prípon pomerne jednoduché. Pripájaním slovotvorných prípon k základným slovným druhom sa dotýchny slovný druh buď zachová (napr.: cukor → cukr-ász, mos → mos-at, mos-akodik, mos-ogat) alebo sa zmení (napr.: felad → felad-at, kocka → kocká-s). Pomocou derivačných prípon môžeme tak vytvoriť zo slovesa sloveso, podstatné meno aj prídavné meno (napr.: lát → lát-ogat, lát-ás, lát-ható), z podstatného mena sloveso alebo prídavné meno (napr.: kávé → kávé-zik, kávé-s), z prídavného mena sloveso, podstatné meno aj príslovku (napr.: szép → szép-ül, szép-ség, szép-en) atď.

10. 1. Tvorenie podstatných mien

Pri kontrastívnom skúmaní jednotlivých spôsobov tvorenia slov v maďarskom a slovenskom jazyku je najzaujímavejším slovným druhom podstatné meno, a to tak z hľadiska gramatickej ako aj lexikálnej morfológie.

Jedným z naproduktívnejších slovo tvorných typov v oboch jazykoch je tvorenie substantív pomocou prípon *-ás/-és* v maďarčine a *-ie* v slovenčine. Pomocou nich možno utvoriť podstatné mená prakticky od každého slovesa. Napriek častým gramatickým i sémantickým zhodám oboch sufixov však treba konštatovať značný rozdiel v počte nimi utvorených slov. Kým slovesné podstatné mená sú v maďarčine tvorené skoro výlučne príponou *-ás/-és*, flektívna slovenčina na tvorenie podobných substantív využíva aj iné prostriedky. Z toho vyplýva, že v maďarčine sa nachádza omnoho viac substantív končiacich sa na *-ás/-és*, ako v slovenčine substantívum s príponou *-nie*.

Maďarské podstatné mená zakončené na *-ás/-és* a ich ekvivalenty v slovenčine:

1. V maďarčine -ás/-és, v slovenčine -nie:

alkot-ás – tvorenie (niečoho), búcsúz-ás – lúčenie, elhatároz-ás – rozhodnutie, étkez-és – foglalkoz-ás – povolanie, főz-és – varenie, gondolkoz-ás – myslenie, hallgat-ás – počúvanie (niečoho)/mlčanie, hirdet-és – oznámenie (niečoho), költöz-és – sťahovanie, lak-ás – bývanie, megért-és – pochopenie (niečoho)/porozumenie, , száll-ás – prístrešie/ubytovanie, szület-és – narodenie (niekoho), találkoz-ás – stretnutie, tanul-ás – učenie, tervez-és – plánovanie, úsz-ás – plávanie, utaz-ás – cestovanie, veszeked-és – hádanie sa, világít-ás – osvetlenie

2. V maďarčine -ás/-és, v slovenčine -a:

arat-ás – žatva, kiállít-ás – výstava, közleked-és – doprava, látogat-ás – návšteva, rak-ás – kopa/hromada, szórakoz-ás – zábava, változ-ás – zmena

3. V maďarčine -ás/-és, v slovenčine -ba:

alkot-ás – tvorba, szánt-ás – orba, választ-ás – voľba

4. V maďarčine -ás/-és, v slovenčine -ka:

kérd-és – otázka, veszeked-és – hádka

5. V maďarčine -ás/-és, v slovenčine -osť:

függ-és – závislosť, kiejt-és – výslovnosť, összefügg-és – súvislosť

6. V maďarčine -ás/-és, v slovenčine bez gramatickej prípony:

bevásárl-ás – nákup, felfedez-és – objav, fizet-és – plat, kiabál-ás – krik, kirándul-ás – výlet, lak-ás – byt, szül-és – pôrod

7. V maďarčine -ás, -és, v slovenčine cudzie slovo:

beruház-ás – investícia, tiltakoz-ás – protest

Z kontrastívneho skúmania maďarských substantív s príponou -ás, -és a ich slovenských ekvivalentov vyplýva, že rozdiel je predovšetkým v ich frekvencii – maďarská prípona je viac frekventovaná. Kým uvedené podstatné mená sa v maďarčine tvorili výlučne pomocou prípony -ás, -és, v slovenčine sa pri tvorení ekvivalentov vyskytujú viaceré prípony: z uvedených 50-tich substantív je iba 27 zakončených na príponu -nie (z toho väčšina substantív pomenúva abstraktnú činnosť alebo dej). Ostatné ekvivalenty maďarských substantív s derivačnou príponou -ás/-és sú v slovenčine zakončené na gramatické morfémy ženského rodu -a, -ba, -ka a -osť. Ekvivalentov mužského rodu je v slovenčine sedem, v

dvoch prípadoch maďarským podstatným menám so zakončením *-ás/-és* zodpovedajú v slovenčine cudzie slová.

Keďže slovenčina má viaceré morfológické prostriedky na vyjadrenie významu, ktorý maďarčina vyjadruje pomocou prípony *-ás/-és*, medzi významom prípony *-nie* a významom ostatných prípon niekedy dochádza k del'be významov. Pomocou prípony *-nie* sa väčšinou pomenúva činnosť alebo dej, výsledok činnosti alebo deja sa už vyjadruje inou príponou (porov.: *tvorenie – tvorba, oranie – orba, objavenie – objav* atď.). V týchto prípadoch ide o posun sémantického ťažiska slova, ktoré sa v slovenčine prejavuje používaním odlišných morfém.

Ďalšou frekventovanou a veľmi produktívnou príponou je v maďarčine derivačná morféma *-ság/-ség*. Ide o multiplikatívnu príponu, ktorej polysémia spôsobuje nemálo ťazkostí pre poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka. To, že s ktorým spomedzi viacerých významov máme práve do činenia, možno zistiť na základe sémantickej analýzy základného slova, napr.: *hűség* (podstatné meno pomenujúce abstraktnú vlastnosť), *betegség* (substantívum pomenujúce stav), *lakosság* (tzv. kolektívny názov), *Őrség* (zemepisný názov) atď. Maďarským podstatným menám so zakončením *-ság/-ség* v slovenčine najčastejšie zodpovedajú substantíva končiace sa na *-osť*, zriedkavejšie aj iné prípony.

Maďarské substantíva zakončené na príponu *-ság/-ség* a ich ekvivalenty v slovenčine:

1. podstatné mená pomenujúce abstraktnú vlastnosť:

barát-ság – priateľstvo, *bátor-ság* – odvaha/smelosť, *boldog-ság* – šťastie, *bölcsesség* – múdrosť, *büszkeség* – hrdosť/pýcha, *ember-ség* – ľudskosť, *gyáva-ság* – zbabelosť, *hasonlóság* – podobnosť, *hosszú-ság (életé)* – dĺžka (života), *hűség* – vernosť, *igaz-ság* – spravodlivosť, *jó-ság* – dobrota, *kedves-ség* – láskavosť, *képes-ség* – schopnosť, *kíváncsi-ság* – zvedavosť, *nehéz-ség* – problém/ťažkosť, *őszinte-ség* – úprimnosť, *pontos-ság* – presnosť, *szabad-ság* –

sloboda/volnosť, szép-ség – krása, szerény-ség – skromnosť, udvarias-ság – zdvorilosť

2. substantíva označujúce stav:

anya-ság – materstvo, beteg-ség – choroba, egész-ség – zdravie, fiatal-ság – mladosť, gazdag-ság – bohatstvo, házasság – manželstvo, öreg-ség – staroba, szegény-ség – chudoba

3. kolektívne podstatné mená

hegy-ség – pohorie, katona-ság – vojsko, közön-ség – obecenstvo, lakos-ság – obyvateľstvo, puszta-ság – pustatina, rokon-ság – príbuzenstvo

4. substantíva pomenujúce úrady alebo obchody:

bíró-ság – súd, gazda-ság – hospodárstvo/statok, pék-ség – pekárň (dielňa i predajňa), szabó-ság – krajčírstvo, ügyész-ség – prokuratúra

5. zemepisné názvy:

Őr-ség – *Juhozápadné Maďarsko*, Szepes-ség – Spiš

6. archaické oslovenia:

asszony-ság – pani, ura-ság – panstvo

Rozdiel medzi maďarskými substantívami s príponou *-ság/-ség* a ich slovenskými ekvivalentmi sa ukazuje najmä v ich frekvencii. Maďarská prípona je nepomerne viac frekventovaná ako jej slovenské ekvivalenty. Okrem toho musíme upozorniť aj na odlišnosť iného charakteru: konfrontované podstatné

mená v maďarčine a v slovenčine pomenávajú rôzne javy. Kým v maďarčine sa napriek odlišnému významu niektorých skupín substantív používa prípona *-ság/-ség*, v slovenčine dochádza k rozlíšeniu prípon, a to zo sémantického hľadiska. Zo 45-tich skúmaných substantív je v slovenčine 17 ekvivalentov tvorených pomocou prípony *-osť*. Sú to predovšetkým podstatné mená pomenávajúce názvy abstraktných vlastností (napr.: *zbabelosť*, *múdrosť*, *skromnosť* atď.). Pomenovanie stavov v slovenčine vyjadrujú substantíva tvorené rôznymi príponami, pričom najfrekvencovanejšou z nich je prípona *-stvo* (napr.: *materstvo*, *manželstvo*). Kolektívne podstatné mená sa v slovenčine tiež pomerne často tvoria príponou *-stvo*. Slovenské substantíva slúžiace na oslovenie osôb sú tvorené rôznymi príponami (porov.: *osobnosť*, *panstvo*). Takisto rôznorodé sú v slovenčine prípony, pomocou ktorých sa tvoria podstatné mená označujúce úrady a obchody (napr.: *hospodárstvo*, *pekáreň*, *prokuratúra*).

Neadekvátne používanie odvodzovacích prípon v maďarských podstatných menách na základe ústnych a písomných prejavov poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka:

- a) Az ügyvéd titkárnője fizetségemelést kért.
(správne: Az ügyvéd titkárnője fizetésemelést kért.)
- b) Mire jó ez a nagy sietés?
(správne: Mire jó ez a nagy sietség?)
- c) A mese tanulása az, hogy a szegény paraszt okos, a tanácsadó nem.
(správne: A mese *tanulsága* az, hogy ...)

10. 2. Tvorenie prídavných mien

Adjektívnou príponou *-i* v maďarčine tvoríme prídavné mená z názvov obcí, resp. adjektíva vzťahujúce sa na obec (napr.: Pozsony → *pozsonyi*, város → *városi*). Takto utvorené jednočlenné prídavné mená píšeme malými začiatočnými písmenami.

Príponou *-s*, prípadne jej variantmi *-as/-es/-os/-ös* tvoríme prídavné mená s významom „majúci alebo obsahujúci niečo“ (napr.: *só* → *sós*, *házi* → *házas*, *eper* → *epres*, *sajt* → *sajtos*, *pörc* → *pörcös*).

Pomocou prípon *-ú/ű*, *-jú/-jű* tvoríme v maďarčine prídavné mená používané pri opise vonkajších vlastností osôb, zvierat a vecí (napr.: *nagy orrú*, *piros szélű*, *széles karimájú*, *keskeny csípőjű*). Adjektíva tvorené s príponami *-ú/ű*, *-jú/-jű* nemôžu stáť samostatne, majú svoj povinný prívlastok (viď predošlé príklady).

Medzi frekventované, dodnes produktívne adjektívne prípony patrí v maďarčine morféma *-tlan/-tlen* spolu so svojimi variantmi *-atlan/-etlen* a *-talan/-telen*. Používa sa na tvorenie prídavných mien odvodených predovšetkým od podstatných mien, ale zriedkavejšie aj od sloviess. Prídavnými menami obsahujúcimi príponu *-tlan/-tlen* v maďarčine vyjadrujeme absenciu niečoho. Dotyčná prípona ani jej varianty nemajú v slovenčine svoje priame pendanty. Ekvivalenty prídavných mien s maďarskou príponou *-tlan/-tlen* sa v slovenčine tvoria od substantív pomocou zápornej predpony *ne-* a derivačnej prípony *-ný* (porov.: *nevel-etlen* – *ne - poriad - ny*, *példá-tlan* – *bez - príklad - ný*).

Slovenské ekvivalenty maďarských prídavných mien obsahujúcich príponu *-tlan/-tlen*:

1. ekvivalenty tvorené záporovou predponou *ne-* a slovotvornou príponou *-ný (-ý)*:

alkalm-atlan – *neschopný*, *árt-atlan* – *nevinný*, *barátság-talan* – *nevľúdny*, *bátor-talan* – *nesmelý*, *boldog-talan* – *nešťastný*, *egészség-telen* – *nezdravý*, *elég-telen* – *nedostatočný*, *felelő-tlen* – *nezodpovedný*, *figyelm-etlen* – *nepozorný*, *hely-telen* – *nesprávny*, *kellem-etlen* – *neprijemný*, *kényelm-etlen* – *nepohodlný*, *nevel-etlen* – *nevychovaný*, *népszerű-tlen* – *nepopulárny*, *nyug-talan* – *nepokojný*, *pont-atlan* – *nepresný*, *rend-etlen* – *neporiadny*, *só-tlan* – *neslaný*, *széreny-telen* – *neskromný*, *szükség-telen* – *nepotrebný*, *tökél-etlen* –

nedokonalý, ügy-etlen – nešikovný, való-tlan – neskutočný, világ-talan – nevidomý

2. ekvivalenty tvorené predponou bez- a slootovornou príponou -ný (-ý):

cél-talan – bezcieľný, erő-tlen – bezmocný/bezvládný, érzék-etlen – bezcitný, eszmél-etlen – bezvedomý, fedd-(het)etlen – bezúhonný, gond-talan – bezstratostný, jellem-telen – bezcharakterný, jelenték-telen – bezvýznamný, jog-talan – bezprávný

3. ekvivalenty tvorené slootovornou príponou -čivý, -livý:

gyanú-tlan – dôverčivý, szó-tlan – mlčanlivý

4. kompozitá s príponou -ný (-ý):

szó-tlan – málovravný, nép-telen – ľudoprázdny.

Z kontrastívneho skúmania štyridsiatich maďarských prídavných mien s príponou *-tlan/-tlen*, resp. jej variantmi a ich slovenských ekvivalentov vyplýva, že kým v maďarčine sa adjektíva tvorili vždy tými istými príponami, v slovenčine na vytváranie ich ekvivalentov slúžila širšia škála slootovorných prostriedkov a postupov. Najproduktívnejším a v počte prostriedkov najbohatším z nich bola sufixácia, ktorá sa v uvedených prídavných menách realizovala spolu s predponovým postupom. Dvadsaťpäť slovenských ekvivalentov sa tvorilo pomocou záporovej predpony *ne-*, ďalších jedenásť pomocou predpony *bez-*. Obmedzené bolo tvorenie ekvivalentných tvarov čisto príponovým postupom (napr.: *szó*tlan – mlčanlivý, *gyanú*tlan – dôverčivý) a zloženými adjektívami (napr.: *nép*telen – ľudoprázdny). Z konfrontácie prídavných mien s príponou *-tlan/-tlen* v maďarčine a ich slovenských ekvivalentov vyplýva aj to, že pripájateľnosť adjektívnych prípon k slootovorným základom jednotlivých slovných druhov v

slovenčine nie je rovnaká. V slovenských ekvivalentoch sa iba jediná adjektívna slovotvorná prípona správala ako univerzálne spájateľná, a to prípona *-ný*, ostatné boli využité len zriedkavo.

10. 3. Tvorenie verboidov

10. 3. 1. Tvorenie neurčitku

Neurčitok sa v maďarčine tvorí zo sloviess príponou *-ni*, resp. jej variantmi *-ani/-eni*, ktoré sa pridávajú k slovníkovému tvaru sloviess (napr.: *áll-ni*, *rajzol-ni*, *tanít-ani*, *vét-eni*). K tzv. ikovým slovesám sa neurčitková prípona pripája až po odpojení koncovky *-ik* (porov.: *dolgozik* → *dolgoz-ni*, *utazik* → *utaz-ni*).

S ohľadom na to, že v slovenčine sa neurčitkový tvar sloviess tvorí podobným spôsobom ako v maďarčine, poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka stačí oboznámiť len nepravidelnými tvarmi tohto slovného druhu. Ide o neurčitkové tvary sloviess *lesz*, *tesz*, *vesz*, *hisz*, *visz*, *eszik*, *iszik* (porov.: *le-nni*, *te-nni*, *ve-nni*, *hi-nni*, *vi-nni*, *e-nni*, *i-nni*) a nepravidelných ikových sloviess (napr.: *alszik* → *alud-ni*, *fekszik* → *feküd-ni*, *fürdik* → *fürd-eni/füröd-ni*).

10. 3. 2. Tvorenie prídastí

V maďarčine sa všetky druhy prídastia odpovedajú na otázku *milyen?* (aký/-á/-é?) alebo *melyik?* (ktorý/-á/-é?).

Prídastia vyjadrujúce priebežnú činnosť tvoríme zo sloviess príponami *-ó/-ő* (napr.: *áll* → *áll-ó*, *várákozik* → *várákoz-ó*, *siet* → *siet-ő*). Niektoré prídastia majú nepravidelné tvorenie (napr.: *lesz* → *lev-ő*, *tesz* → *tev-ő*, *vesz* → *vev-ő*, *hisz* → *hív-ő*, *visz* → *vív-ő*, *eszik* → *ev-ő*, *iszik* → *iv-ó*, *alszik* → *alv-ó*, *fekszik* → *fekv-ő*, *megy* → *men-ő*). Slovenským ekvivalentom prídastia vyjadrujúceho priebežnú činnosť je zvyčajne činné prídastie prítomné (porov.: *áll-ó* – stojaci/-a/-e, ale: *iv-ó* – pijúci/-a/-e alebo *pit-ný/-ná/-né*).

Príčastia, ktoré vyjadrujú už ukončenú činnosť, tvoríme zo sloviess príponami *-t/-tt*, resp. ich variantmi začínajúcimi na samohlásku (napr.: *kikapcsol* → *kikapcsol-t* mikrofón, *elolvas* → *elolvas-ott* újság, *kölcsönöz* → *kölcsönz-ött* felszerelés). Tomuto druhu príčastia v slovenčine najčastejšie zodpovedá trpné príčastie tvorené príponou *-ný/-ná/-né* alebo *-tý/-tá/-té* (porov.: *vypnutý* mikrofón, *prečítané* noviny, *požičaný* ústroj).

Príčastia vyjadrujúce dej uskutočnenú až v budúcnosti tvoríme zo sloviess príponami *-andó/-endő* (napr.: *elküld* → *elküld-endő* levél, *megold* → *megold-andó* példa). Tento druh príčastia sa v dnešnej maďarčine používa len zriedkavo, v slovenčine ho vyjadrujeme vzťažnými vetami (porov.: *megoldandó* példa – príklad, ktorý treba riešiť).

10. 3. 3. Tvorenie prechodníka

Maďarský prechodník tvoríme zo sloviess príponou *-va/-ve* (napr.: *áll* → *áll-va*, *nevet* → *nevet-ve*). Niektoré prechodníkové tvary tvoríme nepravidelne (napr.: *lesz* → *lé-vén*, *tesz* → *té-ve*, *fekszik* → *fek-ve*, *megy* → *men-ve*), pričom pri slovesách *jön*, *eszik*, *iszik*, *van* sa tvary so slovotvornou príponou *-va/-ve* v štandardnej maďarčine vôbec nepoužívajú.

Ekvivalentom maďarského prechodníka môže byť v slovenčine prechodníkový tvar sloviess tvorený príponou *-úc/-uc*, *-iac/-ac* (porov.: *nevet-ve* – *smejúc* sa), ale aj trpné príčastie s koncovkami *-tý/-tá/-té* a *-ný/-ná/-né* (porov.: *Hűtve* kéri az italt. – Nápoj si prosí *chladený*).

10. 4. Tvorenie sloviess

V maďarčine slovesá môžeme tvoriť zo sloviess, z podstatných mien a z prídavných mien.

Zo sloviess pomocou slovotvorných prípon *-at/-et*, *-tat/-tet* tvoríme tzv. faktitívne a kauzatívne slovesá. Napriek tomu, že faktitívne a kauzatívne slovesá tvoríme rovnakými príponami, ich význam je odlišný: pri faktitívnych slovesách

podmet nie je činiteľom deja, ale dej, ktorý sám inicioval, dá vykonávať niekomu inému (napr.: *elolvas-tat* egy verset vkivel – dať niekomu prečítať báseň, *felöltöztet* vkit – obliecť niekoho). Naopak pri kauzatívnych slovesách osoba, ktorá iniciovala dej, aj ho vykonáva, pričom dej je zameraný na niekoho iného (napr.: *megsétál-tat-ja* a kutyát – prechádza sa so psom). Zo slovies pomocou prípon *-kodik/-kedik/-ködik*, *-kozik/-kezik/-közik*, *-ód(z)ik/-őd(z)ik*, prípadne ich variantov vytvárame zvrtné tvary slovies (napr.: *mos* → *mos-akodik/mos-akszik*, *törül* → *törül-közik*). Ich ekvivalentmi v slovenčine sú zvrtné slovesá (porov.: *mosakodik/mosakszik* – *umývať sa*, *törülközik* – *utierať sa*). Príponami *-atik/-etik*, *-tatik/-tetik* tvoríme v maďarčine tzv. trpné slovesá (napr.: *megszül-etik* vki, *keresztetik* vki). Ekvivalentmi týchto slovies sú v slovenčine zvrtné slovesá (porov.: *megszületik* – *narodiť sa*, *keresztetik* vki – *hľadá sa* niekto).

Slovesá z podstatných mien v maďarčine najčastejšie tvoríme príponou *-zik*, prípadne jej variantmi (napr.: *kávészik*, *gitározik*, *dévédészik*), pričom finálne sloveso nadobúda význam podľa významu podstatného mena, z ktorého bolo vytvorené (porov.: *kávészik* – piť kávu, *gitározik* – hrať na gitare, *dévédészik* – pozeráť film na DVD). Ďalšou produktívnou slovesnou príponou je prípona *-l*, resp. jej varianty (napr.: *borotvá-l*, *nyar-al*, *énekel*, *vásárol*).

Pomocou prípon *-ít*, *-ul/-ül*, *-odik/-edik/-ödik* a *-szik* vytvárame v slovenčine slovesá aj z prídavných mien (napr.: *szép* → *szép-ít*, *szép-ül*, *fiatal* → *fiatal-odik*, *öreg* → *öreg-szik*).

10. 5. Tvorenie slov skladaním

Ďalším produktívnym a veľmi frekventovaným spôsobom tvorenia slov je v maďarčine spájanie slov skladaním. Takto vzniknuté kompozitá väčšinou pozostávajú z podstatných mien, zriedkavejšie aj z prídavných mien a z prídavných. V maďarčine poznáme zložené slová tvorené podradňovaním (napr.: *torokfájás* – minek a fájása?) i priraďovaním (napr.: *csigabiga*, *tesz-vesz*).

10. 5. 1. Tvorenie zložených slov podradňovaním

Medzi jednotlivými členmi kompozít je konkrétny syntaktický vzťah, ktorý určujeme na základe podradeného člena. Rozlišujeme preto:

- a) podmetové kompozitá, napr.: *hófedte* (*mi fedte?*), *szemfájós* (*mi fájós?*)
- b) predmetové kompozitá, napr.: *madárijesztő* (*mit ijesztő?*), *semmitmondó* (*mit mondó?*)
- c) príslovkové kompozitá, napr.: *disznósült* (*miből készült sült?*), *életrevaló* (*mire való?*)
- d) prívlastkové kompozitá, napr.: *diáklány* (*milyen lány?*), *sokszög* (*hány szög?*)
- e) prívlastkové prívlastňovacie kompozitá, napr.: *borjúhús* (*minek a húsa?*), *tojásfehérje* (*minek a fehérje?*).

10. 5. 2. Tvorenie zložených slov priradovaním

Medzi jednotlivými členmi kompozít je priradovací vzťah, pričom najčastejšie ide o kompozitá tvorené:

- a) zdvojením, napr.: *egy-egy* (t. j. niekoľko), *már-már* (t. j. už-už), *réges-régi* (t. j. starodávny)
- b) napodobovaním, napr.: *csigabiga* (t. j. slimák), *dimbes-dombos* (t. j. kopcovitý)
- c) spájaním slov s podobným významom, napr.: *tesz-vez* (t. j. usilovne vykonávať nejakú činnosť), *ország-világ* (t. j. celý svet)
- d) spájaním slov s odlišným významom, napr.: *ad-vez* (t. j. kupovať a predávať niečo), *boldog-boldogtalan* (t. j. každý)
- e) tzv. pravým priradovaním, napr. *jöttment* (t. j. prišelec), *szántóvető* (t. j. poľnohospodár).

Najväčší problém pre poslucháčov hungarológie/maďarčiny ako cudzieho jazyka spôsobuje tvorenie podradovacích kompozít, tie sa totiž často tvoria bez gramatického prostriedku podradeného člena (napr.: *torokfájás*), inokedy je však potrebné uviesť adekvátny gramatický znak (napr.: *egyetértés*, *tojásfehérje*).

Použitá literatúra

- Antal László 1961. *A magyar esetrendszer*. Nyelvtudományi Értekezések 29, 52–57.
- Bakos József 1972. Comenius mint az összevető nyelvi elemzés úttörője. In Horvát Mihály – Temesi Mihály (red.), *Összevető nyelvvizsgálat, nyelvoktatás*. Budapest: Tankönyvkiadó. 81–87.
- Balázs János 1989. Az egybevető (kontrasztív) módszer alkalmazásának lehetőségei a külföldi magyaroktatásban. In Nádor Orsolya – Giay Béla (red.), *A hungarológia-oktatás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 58–91.
- Bencédy József – Fábián Pál – Rácz Endre – Velcsov Mártonné 1988. *A mai magyar nyelv*. Budapest: Tankönyvkiadó. 13–204.
- Bertók Imre 1973. *A magyar és a szlovák nyelv tanításának összehasonlító módszertana*. Bratislava: SPN. 88 – 92.
- Buzássyová, Klára 1971. *Kontrasztívny výskum jazykov*. Jazykovedný časopis 22, 160–174.
- Buzássyová, Klára 1977. *Kategória určenosti a zhoda spony vo vetách s menným prísudkom*. Jazykovedné štúdie 13, 61–72.
- Buzássyová, Klára 1980. A grammatikai kategória fogalma a szlovák–magyar kontrasztív nyelvtani vizsgálatban. In Imre Samu (red.), *A magyar nyelv grammatikája*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 253–257.
- Csanda Sándor 1983. A Komenský Egyetem Magyar Tanszékének filológiai munkássága. In M. Róna Judit. (red.), *Hungarológiai oktatás régen és ma*. Budapest: Tankönyvkiadó. 15–18.
- Dezső László 1989. Tipológia és kontrasztív nyelvtan a nyelvoktatásban. In B. Nádor Orsolya – Giay Béla (red.), *A hungarológia-oktatás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 101–104.
- Éder Zoltán 1983. *Fejezetek a magyar mint idegen nyelv oktatásának történetéből*. Magyar Nyelvőr 107, 309–323.

- Éder Zoltán 1991. A magyar mint idegen nyelv diszciplináris helye. In B. Nádor Orsolya (red.), *A magyar mint idegen nyelv fogalma*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 185 – 213.
- Éder Zoltán – Hegedűs Rita – Horváth János – Szili Katalin 1989. *A magyar mint idegen nyelv tanári szak*. Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből 17, 1–20.
- Elekfi László 1994. *Magyar ragozási szótár*. Budapest: MTA Magyar Nyelvtudományi Intézet.
- Furdík, Juraj 1975. Slovenské ekvivalenty niektorých typov zložených slov v maďarčine. In Novák, Ľubomír (red.), *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikanae*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 169–186.
- Furdík, Juraj 1977. Gramatický rod a zhoda v slovenčine a v maďarčine. In Sima Ferenc (red.), *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny*. Bratislava: SPN. 21–59.
- Furdík, Juraj 1993. *Slovotvorná motivácia a jej jazykové funkcie*. Levoča: Vydavateľstvo Modrý Peter. 139–164.
- Giay Béla 1997. *A magyar mint idegen nyelv/hugarológia oktatásának módszertani alapkérdései*. Modern Nyelvoktatás 3, 20–44.
- Habovštiaková, Katarína 1996. *Slovenčina známa i neznáma*. Bratislava: Veda.
- Hegedűs Rita 1984. *Nyelvtan és nyelvtanítás viszonya Bél Mátyás Sprachmeisterében*. Magyar Nyelvőr 108, 75–82.
- Herman József 1989. Beszámoló a magyarországi alkalmazott nyelvtudomány helyzetéről. In Szerdahelyi István (red.), *Alkalmazott nyelvészeti alapfogalmak I*. Budapest: Tankönyvkiadó. 38–40.
- Hizsnyaiová, Ildikó – Sitárová Husáriková, Marianna 2010. *Maďarčina pre samoukov*. Bratislava: SPN.
- Horecký, Ján 1971. *Slovenská lexikológia I. Tvorenie slov*. Bratislava: SPN.
- Horecký, Ján 1972. *A szlovák–magyar összevető nyelvtanok vizsgálati eljárásai*. Horváth Mihály – Temesi Mihály (red.), In *Összevető nyelvvizsgálat, nyelvoktatás*. Budapest: Tankönyvkiadó. 176–178.

- Horecký, Ján 1978. *Základy jazykovedy*. Bratislava: SPN.
- Horecký, Ján – Rácová, Alžbeta 1979. *Slovník jazykovedných termínov*. Bratislava: SPN.
- Jakab István 1982. *A magyar igekötő szófajteni útja*. Nyelvtudományi Értekezések 112, 54–57.
- Jakab István 1992. *A mai magyar nyelv I. Lexikológia és alaktan*. 124–127. Bratislava: FF UK. 49–163.
- Jakab László 1989. Módszertani megjegyzések a magyar nyelv külföldön való tanításáról. In B. Nádor Orsolya – Giay Béla (red.), *A hungarológia–oktatás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 204–209.
- Juhász József 1989. A nyelvek összehasonlíthatóságának kérdéséhez. In B. Nádor Orsolya – Giay Béla (red.), *A hungarológia–oktatás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 134–137.
- Kálmán P. 1980. *Igeneveink használatáról*. Magyar Nyelvőr 104, 153–162.
- Károly Sándor 1969. *A szóösszetételek és a velük kapcsolatos lexikai egységek*. Általános Nyelvészeti Tanulmányok 6, 271–328.
- Keresztes László 1992. *Gyakorlati magyar nyelvtan*. Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- Keszler Borbála (red.). 2000. *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 35–326.
- Kiefer Ferenc 1987. *A magyar főnév esetei*. Magyar Nyelv 83, 481–486.
- Kiefer Ferenc (red.) 2003. *A magyar nyelv kézikönyve*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 185–204.
- Kiefer Ferenc (red.) 2006. *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 54–107.
- Kontra Miklós 1991. Széljegyzetek a magyarról mint idegen nyelvről. In B. Nádor Orsolya (red.), *A magyar mint idegen nyelv fogalma*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 139–144.
- Kovácsi Mária 1993. *Itt magyarul beszélnek I–II*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

- Kovácsi Mária 1993. *Itt magyarul beszélnek. Lexikai és beszédgyakorlatok.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kučera, Ladislav 1977. O zápore v slovenčine a v maďarčine. In Sima Ferenc (red.), *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny.* Bratislava: SPN. 156–166.
- Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. *Helyesírás.* Budapest: Osiris Kiadó.
- Lotz. János 1974. A magyar nyelv grammatikai kategóriái. In Imre Samu (red.), *Jelentéstan és stilisztika.* Nyelvtudományi Értekezések 83. Budapest: Akadémiai Kiadó. 344–347.
- Misad Katalin 2009. A magyar mint idegen nyelv /hungarológia oktatásának gyakorlati kérdései a pozsonyi Comenius Egyetemen. In Misad Katalin, *Nyelvi kontaktusok. Szlovákiai magyar vonatkozású alkalmazott nyelvészeti tanulmányok.* Dunaszerdahely: Lilium Aurum. 177–192.
- Misad Katalin 2010. A magyar mint idegen nyelv és a hungarológia oktatása a pozsonyi Comenius Egyetemen. In Beke Zsolt – Lanstyák István – Misad Katalin (szerk.), *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában.* Pozsony/Bratislava: STIMUL. 146–152. (<http://stella.uniba.sk/texty/HUNZbornik.pdf>)
- Misad Katalin 2010. A szlovák anyanyelvűek magyaroiktatásában nehézséget okozó grammatikai részrendszerekről. In Beke Zsolt – Lanstyák István – Misad Katalin (szerk.), *Hungarológia a szlovák kultúra kontextusában.* Pozsony/Bratislava: STIMUL. 153–159. (<http://stella.uniba.sk/texty/HUNZbornik.pdf>)
- Misad Katalin 2010. *A magyar mint idegen nyelv leírásának problémái a szlovák anyanyelvűek oktatásában a pozsonyi Comenius Egyetemen.* Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények. Interdiszciplináris tanulmányok. V. évf. 1. sz. Miskolc: Egyetemi Kiadó. 169–177.
- Misad Katalin – Hurka Katalin 1998. A magyar–szlovák nyelvi érintkezés a pozsonyi magyar tanszék hungarisztika szakosainak körében. In Lanstyák István – Szabó Mihály Gizella (red.), *Nyelvi érintkezések a Kárpát-medencében.* Bratislava: Kalligram. 94–101.

- Misadová, Katarína 1999. *Kontrastívne skúmanie morfolologickej roviny maďarského jazyka z aspektu vyučovania maďarčiny ako cudzieho jazyka*. Dizertačná práca. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Misadová, Katarína 2002. Niekoľko otázok ku gramatike maďarčiny ako cudzieho jazyka. In *A pozsonyi Magyar Tanszék múltja és jelene – Minulosť a prítomnosť Katedry maďarského jazyka a literatúry. Pozsony – Bratislava: Kalligram Könyvkiadó, A Magyar Köztársaság Kulturális Intézete – Vydavateľstvo Kalligram, Kultúrny inštitút Maďarskej republiky*. 121–125.
- Mistrík, Ján 1983. *Moderná slovenčina*. Bratislava: SPN.
- Nagy Ferenc 1969. *A lexikális szóképzés*. Általános Nyelvészeti Tanulmányok 6, 329–357.
- Ondruš, Šimon – Sabol, Ján 1987. *Úvod do štúdia jazykov*. Bratislava: SPN.
- Oravec, Ján – Bajžíková, Eugénia – Furdík, Juraj 1988. *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia*. Bratislava: SPN.
- Pekarovičová, Jana 2006. Didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka. Žigová, Ľudmila 2006. K vyučovaniu gramatiky slovenčiny ako cudzieho jazyka. In Švec, Štefan (red.), *Didaktika humanitných predmetov*. Paedagogica 18. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Bratislava: Univerzita Komenského. 85–97.
- Pomozí Péter 1996. *A magyar ige típusok*. Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből 34.
- Pražák, Richard 1967. *Josef Dobrovský als Hungarist und Finnougrist*. Universita Brno: JEP.
- Pražák, Richard. 1983. A cseh hungarológia kialakulásának története. In M. Róna Judit (red.), *Hungarológiai oktatás régen és ma*. Budapest: Tankönyvkiadó. 26–28.
- Saussure, Ferdinand. 1967. *Bevezetés az általános nyelvészetbe*. Budapest: Gondolat Kiadó.

- Sima Ferenc 1972. A magyar és a szlovák igekötő-rendszer szótani természetéhez. In Horváth Mihály – Temesi Mihály (red.), *Összevető nyelvvizsgálat, nyelvoktatás*. Budapest: Tankönyvkiadó. 179–183.
- Sima Ferenc 1977. K problematike maďarsko–slovenského a slovensko–maďarského slovníka s prizeraním ku kontrastívnym ekvivalenciám. In Sima Ferenc (red.), *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny*. Bratislava: SPN. 201–227.
- Skalička, Vladimír 1962. *Typologie a konfrontační lingvistika*. Československá rusistika 7, 210–212.
- Skalička, Vladimír 1973. *A magyar nyelvtudomány lehetőségei*. Zborník FF UK. Ročník XXV. Bratislava: FF UK. 245–249.
- Szabó Dénes 1980. *Betekintés a magyar nyelvkönyvek írásának történetébe*. Nyelvtudományi Értekezések 104, 707–711.
- Szabó Mihály Gizella 1989. *Konfrontácia slovenských predložiek s maďarskými pádovými príponami a postpozíciami*. SAS 18, 479–494.
- Szépe György 1969. A magyar mint idegen nyelv tanítása és az alkalmazott nyelvészet. In Ginter Károly (red.), *Magyartanítás külföldön*. Budapest: Nemzetközi Előkészítő Intézet. 63–67.
- Szépe György 1981. A „magyar mint idegen nyelv“ néhány diszciplináris kérdése. Giay Béla – Ruszinyák Márta (red.), *Magyar nyelv külföldieknek*, Budapest: Nemzetközi Előkészítő Intézet. 9–27.
- Szépe György 1989. A magyar mint idegen nyelv diszciplináris kérdései. B. Nádor Orsolya – Giay Béla (red.), *A hungarológia–oktatás elmélete és gyakorlata I.*, Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 156–178.
- Szépe György – B. Szöllősy Éva 1989. Az alkalmazott nyelvészet problémája. In Szerdahelyi István (red.), *Alkalmazott nyelvészeti alapfogalmak I.* Budapest: Tankönyvkiadó. 38–40.
- Szili Katalin 1995. *Az igekötős igék képzéséről*. Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből 32, 1–64.

- Temesi Mihály 1972. A nyelvi rendszerek összevetésének területei és eljárásai.
In Horváth Mihály – Temesi Mihály (red.), *Összevető nyelvvizsgálat, nyelvtanítás*. Budapest: Tankönyvkiadó. 176–178.
- Tompa Mihály 1961. *A mai magyar nyelv rendszere I.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Törökóvá, Matilda 1977. K problematike väzby sloviés v slovenčine a v maďarčine. In Sima Ferenc (red.), *Z konfrontácie maďarčiny a slovenčiny*. Bratislava: SPN. 145–155.
- Žigová, Ľudmila 2006. K vyučovaniu gramatiky slovenčiny ako cudzieho jazyka. In Švec, Štefan (red.), *Didaktika humanitných predmetov*. Paedagogica 18. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Bratislava: Univerzita Komenského. 98–105.